

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN PROSOSYAL DAVRANIŞLARI İLE
BABALARININ ANNE BEKÇİLİĞİ ALGILARININ BABA KATILIMI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Şerife Nur Varol

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren.....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir

YAZARIN

Adı : Şerife Nur

Soyadı : Varol

Bölümü : Okul Öncesi Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: 60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı: Examining 60-72 Months of Children's Prosocial Behaviors and Father's Perceptions of Maternal Gatekeeping in terms of Father Involvement

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: şerife Nur Varol

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Şerife Nur Varol tarafından hazırlanan “60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Hatice Bekir

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Neriman Aral

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Zeynep Kurtulmuş

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez savunma Tarihi: 16/06/2022

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca içtenlik ve samimiyetiyle destek olan, birikim ve tecrübelerini paylaşan, yolumu aydınlatan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Hatice Bekir'e teşekkür ederim. Sundukları çok değerli katkılar ve emekleri ile tezimi zenginleştiren jüri üyelerim Prof. Dr. Neriman Aral'a ve Doç. Dr. Zeynep Kurtulmuş'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek Lisans eğitimim süresince alandaki uzmanlıklarıyla ufkumu genişleten ve bana destek olan Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalındaki değerli hocalarıma ve araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim. Veri toplama sürecinde zaman ayırıp tezime katkı sağlayan değerli çocuklara, babalara ve öğretmenlere teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde destekleriyle gücüme güç katan sevgili anneme, babama, abime, kardeşime ve eşime teşekkür ederim.

**60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN PROSOSYAL DAVRANIŞLARI İLE
BABALARININ ANNE BEKÇİLİĞİ ALGILARININ BABA KATILIMI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Şerife Nur Varol

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSİTÜTÜSÜ

HAZİRAN 2022

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolünü incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi 60-72 aylık 520 çocuktan ve bu çocukların babalarından oluşmaktadır. Araştırmada veriler, Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu, Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu (ABÖ-B), Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis H Testi, korelasyon analizi kullanılmıştır. Çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolünü incelemek amacıyla Hayes'in geliştirdiği SPSS uyumlu bir makro olan (PROCESS) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, çocukların Çocuk

Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, öğrenim durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, öğrenim durumu ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, anne çalışma durumu, evlilik süresi, babanın algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Kontrol alt boyutu puanları anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, annenin algılanan ebeveynlik stili ve babanın boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Engel alt boyutu puanları anne öğrenim durumu, babanın algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, babanın boş zamanlarını nerede geçirdiği, babanın sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu puanları babanın algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, boş zamanlarını nerede geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği Temel Bakım alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri, ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği Keyfi Meşguliyet alt boyutu puanları çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını nerede geçirdiği, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili ve baba yaşı değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği İlgi ve Yakınlık alt boyutu puanları çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, baba algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik

stili, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, boş zamanlarını nerede geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken; Baba Katılım Ölçeği toplam puanları çocuğun kardeş sayısı, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki vardır. Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü düşük düzeyde, Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Engel ve Kontrol faktörü arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişki vardır. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır. Araştırma bulgularına göre Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel alt boyutu ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkide baba katılımının tam aracı etkiye sahip bir rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Prososyal Davranış, Anne Bekçiliği, Baba Katılımı

Sayfa Adedi: 176+xviii

Danışman: Prof. Dr. Hatice Bekir

**EXAMINING 60-72 MONTHS OF CHILDREN'S PROSOCIAL
BEHAVIORS AND FATHER'S PERCEPTIONS OF MATERNAL
GATEKEEPING IN TERMS OF FATHER INVOLVEMENT**

(M.S. Thesis)

Şerife Nur Varol

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JUNE 2022

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the mediating role of father involvement on the relationship between 60-72 months children's prosocial behavior and their fathers' perception of maternal gatekeeping. The descriptive survey model, one of the quantitative research methods, was used in the research. The sample of the study consists of 520 children aged 60-72 months and their fathers. In the study, data were collected using the Child Prosocialness Scale-Teacher Form, the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form, the Father Participation Scale, and the Personal Information Form prepared by the researcher. Mann Whitney U, Kruskal Wallis H test, and correlation analysis were used to analyze the data. An SPSS compatible macro (PROCESS) developed by Hayes was used to examine the mediating role of father involvement on the relationship between children's prosocial behavior and their fathers' perception of maternal gatekeeping. According to the

results, while the Child Prosocialness Scale-Teacher Form scores of the children differ significantly according to the child's gender, duration of preschool education, mother's age, education level, parenting style, father's age, education level and where he spends his leisure time; however, do not differ significantly according to the number of siblings, birth order, mother's employment status, duration of the marriage, father's parenting style, with who he spends his leisure time, social activities, and family income. Control subdimension of the Maternal Gatekeeping Scale-Father scores Form differ significantly according to the mother's age, education level, employment status, father's age, duration of the marriage, education level, parenting style, with who he spends his leisure time, social activities and family income; but, do not differ significantly according to the child's gender, duration of preschool education, number of siblings, birth order, maternal parenting style and where father spends his leisure time. Discouragement subdimension of the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form scores differ significantly according to the mother's education level, father's parenting style, and with who he spends his leisure time; while, do not differ significantly according to the gender of the child, duration of preschool education, number of siblings, birth order, maternal age, employment status, parenting style, father's age, duration of the marriage, education level, where he spends his leisure time, social activities and family income. Encouragement sub-dimension of the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form scores differ significantly according to the father's parenting style, and with who he spends his leisure time; nevertheless, do not differ significantly according to the child's gender, duration of preschool education, number of siblings, birth order, mother's age, education level, employment status, parenting style, father's age, duration of the marriage, education level, where he spends his leisure time, social activities and family income. Primary Care subdimension of the Father Involvement Scale scores differ significantly according to the child's gender, birth order, mother's education level, employment status, duration of the marriage, father's education level, with who he spends his leisure time, social activities, and family income; nonetheless, do not differ significantly according to the duration of the child's preschool education, the number of siblings, the age of the mother, the parenting style, father's age, parenting style and where he spends his leisure time. Arbitrary Occupation sub-dimension of the Father Involvement Scale scores differ significantly according to the child's number of siblings, birth order, mother's education level, employment status, duration of the marriage, father's education level, parenting style, where he spends his leisure time, with who he spends his leisure time, social activities, and family income; on the other hand, there is no significant difference according to the child's gender, duration of preschool education, mother's age, parenting style, father's age. Attention and Closeness subdimension of the Father Involvement Scale scores differ significantly according to the child's number of siblings, birth order, father's parenting style, and with who he spends his leisure time; while do not differ according to the child's gender, duration of preschool education, mother's age, education level, employment status, parenting style, father's age, duration of the marriage,

education level, where he spends his spare time, social activities and family income. Total scores of the Father Involvement Scale differ significantly according to the child's gender, birth order, mother's education level, employment status, duration of the marriage, father's education level, parenting style, and with who he spends his leisure time, social activities and family income; however, do not differ significantly according to the child's number of siblings, duration of preschool education, mother's age, parenting style, father's age and where he spends his leisure time. There is a moderate positive correlation between the Father Involvement Scale and the Encouragement subdimension of the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form. There is a low positive correlation between the Child Prosocialness Scale-Teacher Form and the Encouragement, and a negative and low level relationship between the Discouragement and Control subdimensions of the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form. There is a low level of positive correlation between the Father Involvement Scale total score and subdimensions scores and the Child Prosocialness Scale-Teacher Form total score. According to the research findings, father involvement has a mediating role in the relationship between the Discouragement subdimension of the Maternal Gatekeeping Scale-Father Form and the prosocial behaviors of the children.

Key Words: Prosocial Behaviour, Maternal Gatekeeping, Father Involvement

Page Number: 176+xviii

Supervisor: Prof. Dr. Hatice Bekir

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Alt Amaçlar.....	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Varsayımlar	7
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar	7
BÖLÜM II	9

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1 Prososyal Davranışın Tanımı ve Bileşenleri	9
2.2. Prososyal Davranış ile İlgili Kuramlar ve Modeller	12
2.2.1. Psikoanalitik Kuram	12
2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Davranışçı Yaklaşım	13
2.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı	15
2.2.4. Ekolojik Sistemler Kuramı.....	17
2.2.5. Hoffman'ın Prososyal Davranış Gelişim Kuramı	18
2.3. Prososyal Davranışı Etkileyen Faktörler	20
2.4. Erken Çocuklukta Prososyal Davranış Gelişimi.....	24
2.5. Anne Bekçiliğinin Tanımı, Önemi ve İşlevi	27
2.6. Anne Bekçiliğini Etkileyen Faktörler	28
2.7. Baba Katılımının Tanımı ve Önemi	31
2.8. Baba Katılımı ile İlgili Kuram ve Modeller.....	37
2.8.1. Psikoanalitik Kuram	37
2.8.2. Bağlanma Kuramı.....	38
2.8.3 Sosyal Öğrenme Kuramı	40
2.8.4. Aile Sistemleri Kuramı	41
2.8.5. Ekolojik Sistemler Modeli	42
2.8.6. Belsky Süreç Modeli.....	44
2.8.7. Epstein'in Üçlü Etki Modeli.....	44
2.9. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler	46
2.8.1. Baba ile İlgili Faktörler	47
2.8.2. Anne ile İlgili Faktörler	49
2.8.3. Çocuk ile İlgili Faktörler	51
2.8.4. Toplumsal Yapı ile İlgili Faktörler	52

BÖLÜM III	55
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	55
Prososyal Davranışlar ile İlgili Yapılan Araştırmalar	55
Anne Bekçiliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar	58
Baba Katılımı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	60
BÖLÜM IV	63
YÖNTEM.....	63
Araştırma Modeli.....	63
Evren ve Örneklem	64
Veri Toplama Araçları	67
Kişisel Bilgi Formu.....	67
Çocuk Sosyallik Ölçeği-Öğretmen Formu	68
Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu	68
Baba Katılım Ölçeği.....	69
Verilerin Toplanması.....	70
Verilerin Analizi.....	70
BÖLÜM IV	75
BULGULAR VE TARTIŞMA	75
“60-72 aylık çocukların prososyal davranış düzeyleri nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	75
“60-72 aylık çocukların babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları.....	76
“60-72 aylık çocukların baba katılım düzeyleri nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	77
“Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların demografik değişkenlerine göre	

anlamli farklılık göstermekte midir?" Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	78
“Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların anne ve babalarının demografik değişkenlerine göre anlamli farklılık göstermekte midir?" Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	87
“60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı ile ilişkisi nasıldır?" Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	115
“60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolü var mıdır?" Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları	117
BÖLÜM V	122
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	122
Sonuçlar	122
Öneriler	125
KAYNAKLAR.....	128
EKLER.....	169
Ek 1. MEB Araştırma İzni	170
Ek 2. Etik Kurul Onay Formu	171
Ek 3. Aydınlatılmış Onam Formu	172
EK 4. Kişisel Bilgi Formu.....	173
EK 5. Ölçek Kullanım İzinleri	174

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocuklar ve Ebeveynlerine İlişkin Demografik Bilgilerin Dağılımı	65
Tablo 2. Araştırmada Yer Alan Ölçekler İçin Yapılan Normallik Testi Sonuçları	71
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Çocukların “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” Betimsel İstatistikleri	75
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Çocukların “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” Puanları Betimsel İstatistikleri	76
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Çocukların “Baba Katılım Ölçeği” Puanları Betimsel İstatistikleri	77
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları	78
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları	81
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Kardeş Sayısına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları	83
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Doğum Sırasına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları	85
Tablo 10. Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Faktör ve Toplam Puanların Anne Yaşına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları	87

Tablo 11. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	89
Tablo 12. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	92
Tablo 13. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Annenin Algılanan Ebeveynlik Stiline Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları</i>	94
Tablo 14. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Baba Yaşına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	96
Tablo 15. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Evlilik Süresine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	98
Tablo 16. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	100
Tablo 17. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babanın Algıladığı Ebeveynlik Stiline Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları</i>	103
Tablo 18. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Aile Aylık Gelirine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları</i>	106
Tablo 19. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Boş Zamanlarını Nerede Geçirdiğine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	108
Tablo 20. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Boş Zamanlarını Kiminle Geçirdiklerine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları</i>	110
Tablo 21. <i>Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Yaptığı Sosyal Aktivitelere Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları</i>	112
Tablo 22. <i>Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	115
Tablo 23. <i>Babaların Anne Bekçiliği Teşvik Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımının Aracı Rolüne İlişkin Yol Katsayıları ve Dolaylı Etki Sonuçları</i>	118

Tablo 24. <i>Babaların Anne Bekçiliği Engel Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımının Aracı Rolüne İlişkin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları</i>	119
Tablo 25. <i>Babaların Anne Bekçiliği Kontrol Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımının Aracı Rolüne İlişkin Yol Katsayıları ve Dolaylı Etki Sonuçları</i>	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Aracı değişken için ana model	73
<i>Şekil 2.</i> Baba katılımının aracı değişkeni için ana model	118

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ÇPÖ: Çocuk Prososyallik Ölçeği

ABÖ-B: Anne Bekçiliği Ölçeği Baba Formu

BAKÖ: Baba Katılım Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde tez çalışması ile ilgili problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçları, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Ebeveynler çocuklarında sosyal uyumu ve prososyal davranışları teşvik etmede anahtar bir rol oynarlar. Genel olarak, çocukların psikososyal uyumu, duygusal ve iletişimsel davranışlarda bulunan ve ebeveyn-çocuk ilişkilerini düzenleyen, kurallar koyan ailelerde daha fazladır. Araştırmalar, ebeveyn sıcaklığının ve desteğinin çocukların prososyal davranışlarıyla olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Eisenberg, Spinrad & Knafo-Noam, 2015; Llorca, Richaud & Malonda, 2017; Yağmurlu & Sanson, 2009).

Yapılan çalışmalarda, babalar çocuklarıyla ilgilendiklerinde çocukların bilişsel gelişim testlerinde daha yüksek puanlar aldıkları ortaya çıkmıştır (Cabrera, Shannon & Tamis-LeMonda, 2007; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera & Lamb, 2004). Babalar, çocuklarının duygusal kapasitesinin gelişmesinde de kritik öneme sahiptir (Horvath, Lee & Bax, 2015; Shafer & Bellamy, 2016). Babaları ile duygusal olarak bağlı olan çocuklar, prososyal beceriler ve duygu düzenleme becerileri göstererek empati, sosyal etkileşim ve

öz-yeterlik gibi duyuşsal beceriler de sergileyebilirler (Boller vd., 2006; Bridges, Connell & Belsky, 1988; Wilson, Havighurst, Kehoe & Harley, 2016). Babalar çocuklarının yaşamlarında tutarlı bir şekilde fiziksel ve duygusal olarak yer aldıklarında çocuklar yüksek düzeyde empati ve akranlarıyla sağlıklı ilişki gibi prososyal davranışlar sergileyebilirler (Aldous & Mulligan, 2002; Kost, 2001; Marsiglio, Amato & Day, 2000; Matta & Knudson-Martin, 2006; McAllister, Wilson & Burton, 2004; Wilson vd., 2016).

Son yıllarda yapılan çalışmalar anne ve baba katılımının çocukların sağlıklı gelişimine katkıda bulunduğunu göstermiştir (Bascoe, Davies, Sturge-Apple & Cummings, 2009; Doohan, Carrere, Siler & Beardslee, 2009). Tarihsel olarak kadınlar, çocukların birincil bakıcıları ve yemek pişirme, temizlik gibi ev işlerinden sorumlu olarak aile yaşamında etkili olmuşlardır (Cherlin, 2010). Bu dinamik zamanla değişmiş ve erkekler, kadınların yükseköğrenime ve işgücüne artan katılımının bir işlevi olarak aile yaşamında daha büyük bir rol üstlenmeye başlamıştır (Knop & Brewster, 2016). Babaların çocuklarına bakmak için harcadıkları zaman gün geçtikçe artmakta ve bugün babalar, geçmiş nesillerin babalarından daha görünür bir şekilde çocuklarıyla ilgilenmektedir (Pleck & Masciadrelli, 2004).

Çocukların sosyal, duygusal ve akademik gelişimi uzun zamandır araştırmacılar için birincil ilgi alanı olmasına rağmen, ebeveynliğin etkisi üzerine yapılan araştırmalar tarihsel olarak anne bakımının niteliği ve niceliğine odaklanmıştır. Babalar geleneksel olarak ailenin "ekmek kazananları" olarak tanımlanırken, anneler öncelikle bakımdan sorumlu olarak tanımlanır. Bu nedenle, geleneksel aile yapısı babaları çocukları ile ilgilenen ebeveynler olmaya teşvik etmemiştir (Hawkins & Dollahite, 1997). Geleneksel aile yapısının değişimi ile birlikte toplumsal beklentiler ve babaların çocuklarının bakımına dâhil olma konusundaki kişisel istekleri artmıştır. Önceki nesillerde babalar genellikle otoriter ve aile geçimini sağlamak ile ilgili rolleri benimserken günümüzde ise babalar çocuklarının bakımı ve beslenmesine dâhil olma konusunda oldukça aktif katılım göstermekte ve "ilgili ebeveyn" rolünü benimsemektedir (Henwood & Procter, 2003).

DeLuccie (1995), anne davranışı ile baba katılımı arasında bağlantı kuran ve anne bekçiliği kavramını öne süren ilk kişidir. Allen ve Hawkins (1999) bu ilk kavramsallaştırmayı genişletmiş ve anne bekçiliğini babaların çocuklarıyla olan ilişkisini sınırlayan kısıtlayıcı bir süreç olarak tanımlamıştır.

Anne bekçiliği ile ilgili araştırmalar, annenin kısıtlayıcı davranış ve tutumlarının görüldüğü ilişkilerde baba katılımının daha az olduğunu göstermiştir (Fagan & Barnett, 2003; McBride vd., 2005; Stevenson vd., 2014; Szabo vd., 2011). Ancak Puhlman ve Pasley (2013) anne bekçiliğinin yalnızca kısıtlayıcı boyutunun olmadığı aynı zamanda kontrol edici ve teşvik edici boyutlarının da olduğunu savunur. Puhlman ve Pasley'e (2013) göre anne bekçiliği, annenin babanın çocuk yetiştirmesine, çocuklarla düzenli ve tutarlı bir şekilde etkileşime girmesine yönelik kontrol edici, teşvik edici ve kısıtlayıcı davranışları kullanarak babanın katılımını etkilediği, ebeveynler arasındaki karmaşık davranışsal etkileşimler dizisidir.

Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1987), babaların çocuklarının hayatlarına katabilecekleri çeşitli katılım biçimlerini kapsayan üç boyutlu bir baba katılımı modeli önermektedir. Bu boyutlardan ilki etkileşim, babanın çocuğuyla birebir etkileşime girmesidir. Çocuğunu giydirme, çocuğa ev ödevlerinde yardım etme veya birlikte oyun oynama gibi doğrudan etkileşimler örnek olarak verilebilir. İkinci boyut erişilebilirlik; babanın fiziksel ve/veya psikolojik olarak çocuğu için ulaşılabilir olmasıdır. Çocuk yan odada oynarken mutfakta yemek pişiren bir baba erişilebilirliğe örnektir. Son olarak sorumluluk boyutu, babanın çocuğunun refahı ve bakımı için sorumluluk üstlenmesidir. Babanın çocuğunun nerede olduğunu bilmesi ve aktif olarak çocuk bakımına katılması örnek olarak verilebilir.

Baba katılımının olmaması, annelerin babalara yönelik kısıtlamalarıyla da ilişkili olabilir (Braver & Griffin, 2000). Yapılan çalışmalar, annelerin çocuklar için babanın rolünün önemi ile babanın çocuklara olan ilgisinin düzeyi hakkındaki inançları arasında olumlu ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur (DeLuccie, 1995; Fagan, Newash & Schloesser,

2000). Baba katılımının olmaması çocukların suç faaliyetleri, anksiyete, depresyon ve davranış sorunları ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Carlson & Corcoran, 2001). Baba katılımının çocukların prososyal davranışları üzerinde önemli derecede olumlu etkileri vardır. Ayrıca, baba-çocuk bağlanması, baba katılımı ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkiye önemli ölçüde aracılık etmektedir (Li, Yin, Cai & Su, 2012).

Tüm bunlar dikkate alındığında bu araştırmada “60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolü var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolünü incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. 60-72 aylık çocukların prososyal davranış düzeyleri nasıldır?
2. 60-72 aylık çocukların babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları nasıldır?
3. 60-72 aylık çocukların baba katılım düzeyleri nasıldır?
4. Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların anne ve babalarının demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

6. 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı ile ilişkisi nasıldır?
7. 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolü var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Erken çocukluk dönemi gelişimin en hızlı olduğu dönemlerden biridir. Çocuklar bu dönemde çevresindeki birçok faktörden olumlu ve/veya olumsuz etkilenebilir. Bu dönemde çocukların gelişiminde mikrosistemindeki anne ve babaları önemli bir rol oynamaktadır. Erken çocukluk, prososyal davranışların gelişimi için de önemli bir dönemdir (Hay, Payne & Chadwick, 2004). Prososyal davranış ile sosyal kabul, arkadaşlık, psikososyal uyum ve akademik başarı gibi çeşitli gelişim alanları arasında anlamlı bir ilişki vardır (Caprara, Barbaranelli, Pastorelli, Bandura & Zimbardo, 2000; Clark & Ladd 2000; Sebanc, 2003). Yapılan araştırmalara göre, çocukların prososyal davranışları ile olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveyn katılımı, sıcaklık, duyarlılık, ebeveynlerin çocuklarının duygusal ifadelerini teşvik etmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır (Brophy-Herb vd., 2010; Garner, 2006; Kärtner, Keller & Chaudhary, 2010; Kiang, Moreno & Robinson, 2004).

Kadınların işgücüne artan katılımı gibi modern toplumlardaki sosyoekonomik değişiklikler nedeniyle, baba katılımı giderek artmaktadır (Bonney, Kelley & Levant, 1999; Cabrera vd., 2007; Yeung, Sandberg, Davis-Kean & Hofferth, 2001). Bu sosyoekonomik değişikliklerin ve anne-baba-çocuk ilişkilerinin çocukların prososyal davranışları üzerinde etkileri vardır. Araştırmalar, anne ve babaların çocukların prososyal davranışlarının gelişimine önemli katkıları olduğunu göstermektedir (Carlo, Mestre, Samper, Tur & Armenta, 2010; Lindsey, Caldera & Rivera, 2013).

Araştırmalar, annelerin çocuk yetiştirmeye babanın katılımını istemediğinde veya babaların çocuk yetiştirme konusunda sınırlı önem taşıdığına inandıklarında, babaların

çocukları ile daha az ilgilendiğini göstermektedir (Beitel & Parke, 1998; DeLuccie, 1995). Pek çok araştırmacı hem annelerin hem de babaların bekçilik davranışlarında bulunabileceğini kabul etse de annenin bekçilik davranışları babanın ebeveynlik niteliğini şekillendirmede daha güçlü bir role sahip olabilir çünkü babanın ebeveynlik kalitesi, annenin ebeveynlik kalitesine göre çevresel faktörlere daha duyarlıdır (Early Child Care Research Network [NICHD], 2000). Bu yüzden, anne inançları, babalık kimliği ile baba katılımı arasındaki ilişkinin gücünü artırabilecek veya azaltabilecek bir etkileşim modeli başlatabilir (McBride vd., 2005).

Çocukların prososyal davranışları ile babaların anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımının bütün olarak ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Hem yurt içinde hem de yurt dışında çocukların prososyal davranışları ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle annelere odaklandığından dolayı (Altay & Güre, 2012; Clark & Ladd, 2000; Çubukçu, 2019; Garner, 2006; Kärtner vd., 2010) bu araştırmanın babalar ile yapılması farklı bir bakış açısı sunması açısından önemlidir. Aynı zamanda, araştırma, babaların prososyal davranışlar konusunda bilinçlenmesi ve doğru rol model olmaları bakımından önemlidir. Araştırmanın temel değişkenleri olarak ele alınan prososyal davranış, babaların anne bekçiliği algısı ve baba katılımı kavramları Türkiye’de son yıllarda güncellik kazanmış ve sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır (Akgöz-Aktaş, 2017; Akgöz-Aktaş & Aydın, 2020; Bağcı & Öztürk-Samur, 2016; Çubukçu, 2019; Sımsıkı & Şendil, 2014). Özellikle anne bekçiliği konusunda erken çocukluk döneminde yapılan çalışmalar sınırlı olduğundan dolayı bu çalışmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yüzden, araştırma yeni çalışılmaya başlanan kavramlar ile alan yazına katkı sağlaması ve yapılacak yeni araştırmalara rehberlik etmesi bakımından da önemli görülmektedir. Ayrıca, araştırmanın babaların anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının farkına varması, çocuklarının bakımında sorumluluk alması ve gelişimlerinde önemli rollerinin olduğu konusunda bilinçlenmesi bakımından önemli olduğu

düşünülmektedir. Aynı zamanda araştırma bulgularının baba katılımına yönelik destek programlarının geliştirilmesinde yeni fikirler sunacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Araştırmaya katılan okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” ile, babaların anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” ile, baba katılımı ise “Baba Katılım Ölçeği” ile ölçüldüğü varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan “Kişisel Bilgi Formu”, “Baba Katılım Ölçeği” ve “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” ölçek maddelerine araştırmaya katılan babaların yanıtlarken düşüncelerini objektif olarak yansıttıkları ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” ölçek maddelerine araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtlarken düşüncelerini objektif olarak yansıttıkları ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ili Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören ve Yenimahalle merkez ilçelerinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi anasınıflarında okul öncesi eğitime devam eden tipik gelişim gösteren 60-72 aylık çocuklar ve babaları ile sınırlıdır.

Araştırma, anne-babası hayatta olan ve birlikte yaşayan çocuklar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavramların ve terimlerin tanımları aşağıda belirtilmiştir.

Prososyal Davranış: Prososyal davranış, başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü davranıştır. Bu tür davranışlar paylaşmayı, ilgilenmeyi ve yardım etmeyi içerir (Siegler vd., 2014, s. 555).

Anne Bekçiliği: Annenin babanın çocuk yetiştirmesine ve çocuklarla düzenli ve tutarlı bir şekilde çocuklarla etkileşime girmesine yönelik kontrol edici, teşvik edici ve kısıtlayıcı davranışları ile babanın katılımını etkilediği, ebeveynler arasındaki karmaşık davranışsal etkileşimler dizisidir (Puhlman & Pasley, 2013).

Baba Katılımı: Babaların çocuklarının hayatlarına etkileşim, erişilebilirlik, sorumluluk olmak üzere çeşitli biçimlerde katılmalarıdır. Bunlardan ilki olan etkileşim; babanın çocuğuyla bire bir etkileşime girmesi, ikincisi erişilebilirlik; babanın fiziksel ve/veya psikolojik olarak çocuğu için ulaşılabilir olması ve son olarak sorumluluk; babanın çocuğunun refahı ve bakımı için sorumluluk üstlenmesidir (Lamb, Pleck, Charnov & Levine, 1987).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle prososyal davranışın tanımı, bileşenleri, prososyal davranış ile ilgili kuramlar, prososyal davranışı etkileyen faktörler, erken çocukluk döneminde prososyal davranış gelişimine ilişkin bilgiler verilmiştir. Daha sonra anne bekçiliğinin tanımı, önemi ve işlevi, anne bekçiliğini etkileyen faktörler ele alınmıştır. Son olarak da baba katılımının tanımı ve önemi, baba katılımı ile ilgili kuram ve modeller, baba katılımını etkileyen faktörler ele alınarak ilgili kuramsal çerçeve sunulmuştur.

2.1 Prososyal Davranışın Tanımı ve Bileşenleri

Prososyal davranış, başka bir bireye veya bir grup kişiye yardım etmeyi veya fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü eylemleri ifade eder. Prososyal davranışların başkaları için olumlu sonuçları olması amaçlanmış olsa da çeşitli nedenlerle gerçekleştirilebilir. Örneğin, bir kişi bencil nedenlerle (ödül almak için), başkalarının onayını kazanmak için veya gerçekten sempatik olduğu ve başkalarını önemseydiği için birine yardım etmek isteyebilir (Eisenberg & Mussen 1989, s. 3). Prososyal davranış, diğer kişinin bakış açısını alma, başkalarının duygularını anlama ve kendi ihtiyaç ve arzularını geçici olarak bir kenara koyma becerilerini gerektirir (Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006, s. 647).

Prososyal davranışın kökenleri, empati ve sempati duyma becerilerine dayanmaktadır. Empati, bir başkasının duygusal durumuna (üzüntü, kaygı, mutluluk vb.) karşı, diğer kişinin durumuna oldukça benzeyen veya bu durumla tutarlı olan duygusal bir tepkidir (Eisenberg, 2015, s. 41; Hoffman, 2000, s. 30). Örneğin, bir çocuk başka birinin üzüntüsünü ya da acısını görünce üzülyorsa çocuk empati kuruyor demektir. Empatiyi deneyimlemek için, çocuklar başkalarının duygularını (en azından bir dereceye kadar) tanımlayabilmeli ve başka bir kişinin bir duygu hissettiğini veya bir tür ihtiyaç içinde olduğunu anlayabilmelidir (Siegler, Eisenberg, DeLoahe & Saffran 2014, s. 569). Başka birinin korkusunu, hayal kırıklığını, üzüntüsünü veya yalnızlığını hisseden çocuklar, bu duyguları hissetmeyen çocuklara göre o kişiye daha fazla yardım etme eğilimindedir (Eisenberg vd., 2006, s. 656; Malti, Perren & Buchmann, 2009).

Sempati, bir kişinin duygusal durumuna tepki olarak bir başkası için endişe duygusudur. Sempati genellikle bir başkasının olumsuz duygu veya durumuyla empati kurmanın bir sonucu olsa da sempatiyi empatiden ayıran şey, endişe unsurudur: Başka bir kişiye sempati duyan insanlar, yalnızca diğer kişiyle aynı duyguyu hissetmez aynı zamanda o duyguyu yaşarlar (Siegler, Eisenberg, DeLoahe & Saffran 2014, s. 570).

Empati veya sempatiye katkıda bulunan önemli bir faktör başkalarının bakış açısını alma becerisidir. Bakış açısı alma bireylerin başkalarının sıkıntılarını veya ihtiyaçlarını tanımlama, anlama ve sempati duyma becerilerini kapsar (Batson & Powell, 2003, s. 469; Hoffman, 1982, s. 284). Piaget gibi erken çocukluk dönemi kuramcıları çocukların bakış açısı alma becerilerinin altı-yedi yaşına kadar gelişmemiş olduğunu savunsa da (Berk, 2013, s. 417) çocukların başkalarının bakış açılarını alma becerilerine çok daha erken yaşta sahip oldukları araştırmalarla ortaya konmuştur (Vaish, Carpenter & Tomasello, 2009). On ile on dört aylıkken ve hatta bazen sekiz ile on iki aylıkken çocuklar bazen üzgün olan diğer insanları gördüklerinde huzursuz olur ve üzürlürler (Knafo vd., 2008; Roth-Hanania, Davidov & Zahn-Waxler, 2011). Çocukların bakış açısı alma becerilerinin gelişimi, çocukların kendilerinin ve başkalarının sıkıntılarını ayırt etme ve diğerlerinin duygusal

tepkilerini doğru bir şekilde anlama becerileri için önemlidir. Bu becerilerin empati ve sempatiyi ve sonuç olarak daha fazla prososyal davranışı teşvik etmektedir (Hoffman, 1982, s. 284). Genel olarak, bakış açısı alma becerisi geliştikçe çocuklar diğer insanların düşüncelerini ve duygularını ne kadar iyi anlarılarsa paylaşmaya ve başkalarına yardım etmeye o kadar istekli olurlar (Strayer & Roberts, 2004; Vaish vd., 2009).

Prososyal davranış, empatiden daha sonra ortaya çıkabilir çünkü daha gelişmiş bir öz düzenleme gerektirir; sadece birinin sıkıntı içinde olduğunun anlaşılmasını ve o kişi için endişe duymasını değil, aynı zamanda amaca yönelik bir tepki üretmek için etki ve davranışın koordinasyonunu da gerektirir. Aynı zamanda, daha küçük bebeklerin henüz hâkim olmadığı motor becerileri ve diğer fiziksel becerileri de gerektirir. Prososyal davranışın altında yatan duygular, biliş ve eylemin daha karmaşık entegrasyonu, yaşamın ikinci yılında bebeklerin bilişsel, öz düzenleme ve diğer becerilerindeki gelişimleri ile kolaylaşır (Decety & Meyer, 2008).

Prososyal davranışın bir diğer bileşeni olan özgecilik, endişe ve sempati gibi içsel güdülerle bir diğer bireye fayda sağlamaya yönelik gönüllü eylemlerdir. Özgeciliği teşvik eden içselleştirilmiş değerler, başkalarının refahının veya adaletinin önemine olan inancı içerir. Bireyler bu içselleştirilmiş değerlere uygun davrandıklarında benlik saygısı, gurur ya da kişisel tatmin duygularıyla kendilerini pekiştirebilir veya ödüllendirebilirler ve böyle yapmadıklarında kendilerini (suçluluk ya da değersizlik duygularıyla) cezalandırabilirler (Bandura, 1977, 1986). Bu nedenle bazı bilim insanları, değerler tarafından motive edilen prososyal davranışların özgecil olarak motive olmaktan ziyade aslında bencil olduğunu ileri sürmüşlerdir (Batson, Bolen, Cross & Neuringer-Benefiel, 1986).

Cömertlik, sempati, paylaşma, bağış yapma, sosyal eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri azaltarak toplumun refahını iyileştirmeye yönelik faaliyetler özgecil davranışlara örnek olarak verilebilir. Bunların ve diğer prososyal davranışların özgecil olarak kabul edilip edilmediğini belirleyen şey, davranışın altında yatan güdüdür. Bununla birlikte, prososyal

davranışların altında yatan nedenleri değerlendirmek genellikle zordur. Bu nedenle, bir başkasına fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü eylemleri tartışırken "prososyal davranış" terimi kullanılır (Eisenberg & Mussen 1989, s. 4).

2.2. Prososyal Davranış ile İlgili Kuramlar ve Modeller

Bu bölümde prososyal davranış; psikoanalitik kuram, davranışçı yaklaşım, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, ekolojik sistemler modeli ve Hoffman'ın prososyal davranış gelişim kuramı çerçevesinde ele alınmıştır.

2.2.1. Psikoanalitik Kuram

Freud'un psikoanalitik kuramı, kişiliğin üç bileşeninin -id, ego ve süperegö- geliştiğini ve beş gelişimsel psikoseksüel aşamadan oluşan bir dizide yavaş yavaş bütünleştiğini öne sürer. Çocukların kendi arzularına yönelik irrasyonel dürtüleri (id) doğuştan itibaren mevcuttur. Bu dürtülerin tek işlevi doğuştan gelen biyolojik dürtüleri tatmin etmektir. Ego, çocuğun ortaya çıkan algılama, öğrenme, hatırlama ve akıl yürütme becerilerini yansıtan kişiliğin bilinçli ve rasyonel bileşenidir. İşlevi, içgüdüleri tatmin etmenin gerçekçi bir yolunu bulmaktır. Ego'ları geliştikçe çocuklar irrasyonel kimliklerini kontrol etmede ve ihtiyaçlarını tatmin etmenin gerçekçi yollarını bulmada daha gelişmiş hale gelirler. Çocukların ebeveynlerinin ahlaki değerlerini ve standartlarını içselleştirmesiyle gelişen süperegö üç ile altı yaş arasında gelişir. Süperegö ortaya çıktıktan sonra, çocukların bir şeyin iyi ya da kötü olduğunu söylemek için bir yetişkine ihtiyacı yoktur. Artık kendi ihlallerinin farkında olup etik olmayan davranışlarından dolayı kendilerini suçlu hissedebilir veya utanabilirler. Kısacası, süperegö içsel bir sansürdür. Psikoanalitik kurama göre, erken çocukluk dönemindeki eğitimin ve deneyimlerin daha sonraki davranışları şekillendirmede önemli etkileri vardır. Bu dönemde, kişilik gelişiminin temelleri atılır ve çocuklarda başkalarının bir özelliğini benimseme ve özümseme aracılığıyla özdeşleşme

görülebilir. Özdeşleşme, hümanist değerlerin ve prososyal davranış kalıplarının içselleştirilmesinde ve ayrıca ebeveynlerin ve toplumsal değerlerin dâhil edilmesinde oldukça önemlidir. Anne-babalar şefkatli, cömert ve özgecil ise çocukları bu özellikleri özdeşleşme yoluyla benimseyebilirler (Eisenberg & Mussen, 1989, s. 25).

2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Davranışçı Yaklaşım

Duyguların, içgüdülerin ve özdeşimlerin baskın olduğu psikoanalitik kuramın aksine davranışçı yaklaşım ve sosyal öğrenme kuramcıları, genellikle açıkça görülen tepkilerin edinilmesini ve geliştirilmesini vurgulamıştır. Sosyal öğrenme kuramcıları çoğu davranışın çevresel olaylar, özellikle de ödüller, cezalar ve modelleme aracılığıyla öğrenildiğini ve şekillendirildiğini iddia eder (Eisenberg & Mussen, 1989, s. 26; Eysenck, 1960). Sosyal öğrenme kuramına göre prososyal davranışın kendine özgü bir gelişim süreci yoktur. Aksine prososyal davranış, tıpkı diğer tepkiler dizisi gibi pekiştirme ve modelleme yoluyla kazanılır (Berk & Meyers, 2016, s. 17).

Sosyal öğrenme kuramına göre, davranışlar edimsel koşullanma ve gözlemsel öğrenme yoluya gerçekleşir. Edimsel koşullanma, iyi davranış için onay, sevgi ve diğer ödüller şeklinde pekiştirme ile gerçekleştirilir. Gözlemsel öğrenme ise diğer insanları gözlemleyerek davranışları öğrenme ve taklit etme yoluyla gerçekleşir. Gözlemsel öğrenme, sosyal öğrenme kuramcıları tarafından prososyal davranış da dâhil olmak üzere bir davranışı oluşturmak için güçlü bir araç olarak görülmektedir (Bandura, 1977, s. 55; Rushton, 1982).

Prososyal modellere maruz kalmanın prososyal davranış performansının yanı sıra öğrenmeyi de kolaylaştırdığı görülmektedir. Ayrıca, gözlemsel öğrenmenin altında yatan süreçlerin çoğu öncelikle bilişseldir. Bandura'ya (1977, s. 29) göre, etkili bir gözlemsel öğrenme; dikkat etme, hatırlama, davranışa dönüştürme ve güdüleme olmak üzere dört bileşenli süreçten meydana gelir. Etkili bir gözlemsel öğrenme gerçekleşmesi için

öncelikle, gözlemlenen davranışa dikkatinin verilmesi gerekir. Ardından bu davranış tekrarlanıp hatırlanmalıdır. Sonrasında ise hatırlanan davranış gerçekleştirmeli ve bu davranışın sergilenmesi için motivasyonun olması yani istekli olunması gerekir.

Sosyal öğrenme kuramcıları, çocukların ahlaki olarak uygun davrandıklarında (örneğin, prososyal davranış sergilediklerinde) büyük ölçüde modelleme yoluyla, uygun davranış sergileyen insanları gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiklerini savunurlar (Grusec & Lytton, 1988, s. 16). Örneğin çocuklar davranışları karşılığında eylem için “Bu yaptığın çok güzel bir şeydi” veya karakteri için “Sen çok nazıksın” gibi bir tepki aldıklarında çocukların ahlaki davranışının sıklığının artma ihtimali yüksektir. Bununla birlikte, modellerin belirli özellikleri, sıcaklık (samimiyet) ve duyarlılık (hassasiyet) gibi, çocukların onları model alma isteklerini etkiler. Erken çocukluk döneminde çocukların sıcak ve duyarlı yetişkinlerin prososyal davranışlarını taklit etmesi daha olasıdır. Ek olarak modellerin yetkin ve güçlü olması ile davranışları arasındaki tutarlılıkları da çocukların model alma isteklerini etkiler. Örneğin, çocuklar yaşça büyük akranları ve yetişkinleri taklit etme eğilimindedir. Ayrıca, değerler ve inançlar prososyal davranışın merkezinde yer alır ve empati gibi prososyal davranış ile ilgili becerilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırabilir (Hastings, McShane, Parker & Ladha, 2007; Mills & Grusec, 1989; Ramaswamy & Bergin, 2009; Yarrow, Scott & Waxler, 1973).

Özellikle erken çocukluk döneminde modellerin etkisi çok büyüktür. Yapılan bir araştırmaya göre, yeni yürümeye başlayan çocukların annelerinin davranışlarını isteyerek taklit etmeleri, ahlaki davranışı (oyunda hile yapmamak gibi) ve ilerleyen yaşlarda kural ihlali yaptıktan sonra suçluluk duygusu hissettiğini öngörmektedir (Forman, Aksan & Kochanska, 2004). Erken çocukluk döneminin sonuna doğru sıcak, duyarlı ve şefkatli yetişkinlere sürekli maruz kalan çocuklar, bir model olsun ya da olmasın prososyal davranış sergileme eğilimindedir (Eisenberg & Mussen, 1989, s. 93).

Davranışçı ve sosyal öğrenme kuramcıları, prososyal davranışların yetişkinler tarafından ödüllendirildiğini ve modellendiğini öne sürer. Yapılan araştırmalar, yetişkinler sınıfta paylaşım ve iş birliği sergilediğinde, öğrencilerinin de bu davranışları sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Spinrad & Stifter, 2006; Zahn-Waxler, Radke-Yallow, Wagner & Chapman, 1992). Prososyal davranış modellemenin etkilerinin, ödüller vermek veya nazik davranışlara dikkat çekmek ve bu davranışlar hakkında yorum yapmak gibi diğer sosyal beceri müdahaleleri ile birleştirildiğinde güçlendiği bulunmuştur. Bu yaklaşıma göre çocukların, yetişkinlerin yapmalarını söylediklerinden çok yetişkinlerin yaptığını yapma olasılığı daha yüksektir. Sosyal öğrenme açısından, bir kişinin prososyal davranışta bulunma derecesinin yanı sıra bu davranışın sıklığı ve örüntüsü, büyük ölçüde kişinin önceki öğrenme geçmişiyle ilgilidir (Rushton, 1982).

2.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Psikoanalitik ve davranışçı yaklaşımlar, çocukların yetişkinlerden davranış standartlarını nasıl edindiklerine odaklanır. Buna karşılık bilişsel gelişimsel bakış açısı, çocukları sosyal kurallar hakkında aktif düşünürler olarak görür. Bilişsel gelişim kuramcıları, çocukların nasıl düşündüklerine ve büyüdükçe düşüncelerinin nasıl değiştiğine odaklanır. Biyolojik olgunlaşma da bu süreçte önemli bir rol oynar. Beyin ve sinir sistemleri olgunlaştıkça çocuklar yaşadıklarını daha iyi anlamalarına yardımcı olan karmaşık bilişsel şemalar oluşturmada giderek daha becerili hale gelir (Berk, 2013, s. 226). Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklar, adalet ve dürüstlük hakkında oluşturdukları kavramlara dayanarak neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar vererek ahlaki yargılarda bulunurlar (Gibbs, 2010; Helwig & Turiel, 2011).

Bilişsel Gelişim Kuramının önde gelen savunucularından biri olan Piaget'e göre çocuklar olgunlaştıkça çevrelerine uyum sağlamalarına yardımcı olan daha karmaşık bilişsel yapılar yani şemalar oluştururlar. Çocuklar, kendi deneyimlerine dayanarak aktif olarak yeni

dünya anlayışları inşa ederler. Çocuklar etraflarında olup biteni izler; karşılaştıkları nesnelerle deneyler yapar, olaylar arasında bağlantılar kurar ve mevcut anlayışları (şemaları) ile deneyimlediklerini açıklamaya çalışırlar. Piaget, çocukların yeni deneyimlerini mevcut şemalarına dâhil ederek yorumlama sürecine özümleme adını vermiştir. Çocukların yeni deneyimleri mevcut şemalarına uyum sağlamıyorsa bunları değiştirme sürecine ise uyumsama adını vermiştir (Piaget, 1952).

Bilişsel Gelişim Kuramına göre, çocuklar içgüdüsel dürtüler tarafından yönlendirilen veya çevreleri tarafından şekillendirilmiş olarak görülmezler. Aksine, tıpkı çevrenin onlara etki ettiği gibi onlar da çevreye etki eder. Her bir çocuk çevreyi kendine göre algılar, uyarınları yorumlar, organize eder ve ona göre davranış sergiler. Bilişsel gelişim kuramcıları, ahlaki yargılarda ve rol üstlenme becerisinde yaş değişkeni, akıl yürütme becerisi ve diğer bilişsel süreçlerin önemini vurgulayarak ahlak anlayışına ve prososyal davranışların gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur (Eisenberg, 2015, s. 21; Eisenberg & Mussen, 1989, s. 29).

Çocuklar sosyal deneyimleri arttıkça belirli sosyal davranışların, örneğin yardımseverlik ve iş birliği vb., akranları ve yetişkinler tarafından kabul edildiğini ve önemsendiğini keşfeder. Yetişkinler, çocukların belirli sosyal davranışların sonuçlarını fark etmelerine ve çatışmaları çözmek için çeşitli prososyal stratejiler kullanmayı öğrenmelerine yardımcı olmak için çeşitli yöntemler kullanır ve bunlar çocuklarda prososyal davranışı teşvik eder. Bilişsel gelişim kuramcılarına göre, çocuklar bu şekilde prososyal davranış türlerinden olan özgecil ve empati becerilerinin geliştirirler (Ladd, 2007).

Ahlaki konularda yetişkin-çocuk tartışmaları büyük ölçüde çocukları destekler. Paylaşma, iş birliği ve dürüstlük ile ilgili konuları çocuklarının anlayabileceği şekilde uyarlayan, ahlaki çıkarımları olan hikâyeler anlatan, prososyal davranışları teşvik eden ve çocuğunu daha fazla düşünmeye teşvik eden ebeveynlerin çocukları ahlaki düşüncede ileri düzeyde olma eğilimindedir (Janssens & Dekovic, 1997; Walker & Taylor, 1991).

2.2.4. Ekolojik Sistemler Kuramı

Bronfenbrenner (1979), doğal ortamların insanlar üzerindeki ana etki kaynağı olduğunu savunur. Çevreyi (doğal ekolojiyi) “Rus oyuncak matruşka bebekleri gibi iç içe geçmiş bir dizi yapı” olarak tanımlar. Bronfenbrenner’in geliştirdiği ekolojik sistemler kuramına göre, gelişmekte olan birey, aile gibi yakın ortamlardan kültür gibi daha geniş ve uzak bağlamlara kadar çeşitli çevresel sistemlerin merkezinde ve yerleşiktir. Bu sistemlerin her birinin, gelişimi önemli şekillerde etkilemek için diğerleriyle ve bireyle etkileşime girdiği düşünülmektedir.

Ekolojik Sistemler Kuramı, prososyal davranış ile ilgili becerilerden olan özgecilik ve empatinin ancak aileyi ve toplumu bir bütün olarak inceleyerek tam olarak anlaşılabilceğini iddia etmektedir. Çocuğun doğrudan etkileşim içinde olduğu bireyleri içine alan mikrosistemin etkileri önemlidir. Örneğin, sıcak, şefkatli ve duyarlı bakım verilen çocukların daha sık prososyal davranış sergilemesi öngörülmektedir. Mikrosistemler arasındaki ilişkiler veya bağlamlar arasındaki bağlantıları ifade eden mezosistem de çocukların davranışları üzerinde etki gösterebilir. Örneğin, ebeveynleri tarafından ilgi gösterilen çocuklar okulda öğretmenleri ve akranları ile olumlu ilişkiler geliştirebilir. Ekzosistem faktörleri de rol oynayabilir: Yeterli sosyal ve sağlık hizmeti alan aileler daha az stres yaşayabilir ve bu nedenle evde daha sık prososyal davranış sergileyebilir. Makrosistem etkileri de önemlidir. Nezaket ve iş birliğine değer veren toplumlardaki çocukların prososyal davranış sergileme olasılıkları daha yüksektir (Burchinal & Cryer, 2003; Gamble & Modry-Mandell, 2008).

2.2.5. Hoffman'ın Prososyal Davranış Gelişim Kuramı

Hoffman'a göre prososyal ahlaki yapı; empatik etkiler, bilişsel temsiller ve güdülerden oluşan bir ağıdır. Hoffman (1982, s. 286; 2000, s. 6) bebeklik ve çocukluk döneminde prososyal davranış gelişimini beş aşamalı teorik bir model ile açıklamaktadır.

Hoffman'ın ilk aşaması, "küresel empati" olarak adlandırılan ve yenidoğanın tepkisel ağlamasını kapsayan ilkel empatik tepkilerdir. Hoffman, küçük bebeklerde benlik-öteki farklılaşması duygusunun gelişmediğini ve empati kurmada sıkıntı yaşadığını savunmaktadır. Küçük bebekler kendi sıkıntılarını bir başkasınınkinden ayırt edemedikleri için bir başkasının ağlama sesine tepki olarak tepkisel ağlama gösterebilirler. Genellikle bir başkasının sıkıntısına tepki olarak kendi kendine sıkıntı yaşar ve bu da küresel empatinin basit bir biçimi veya öncüsü olarak görülmektedir.

Yaşamın birinci yılının sonundan itibaren bebekler benmerkezci bakış açılarından dolayı empati becerilerinde zorluk yaşar ve başkalarının sıkıntılarına maruz kaldıklarında kendilerini rahatlatmaya çalışabilirler. Benmerkezci empatik sıkıntı olarak adlandırılan bu aşamada, bebekler diğerlerinden ayrı bir benlik duygusu geliştirmeye başlar; bununla birlikte, bu benlik duygusu henüz olgunlaşmadığından dolayı kendi sıkıntıları ile bir başkasının sıkıntısı arasında tam olarak ayırım yapamazlar. Bu nedenle, bebeğin başkalarının sıkıntılarına ve kendi sıkıntılarına aynı şekilde tepki vermesi muhtemeldir.

İki yaştan başlarında, çocuklar sıkıntı yaşayan birini rahatlatmaya yönelik yararlı adımlar (okşama, dokunma vb.) atmaya başlarlar. Aynı yaşlarda sarılarak, fiziksel yardımda bulunarak veya başka birinin yardım etmesini sağlayarak sıkıntı yaşayan birine destek olmaya çalışabilirler. Hoffman bu aşamayı yarı benmerkezci empatik dönem olarak adlandırır. Hoffman'a (2000, s. 71) göre, bu gelişim dönemindeki yeni yürümeye başlayan çocuklar, kendilerinin ve diğerlerinin içsel durumları arasında hala iyi bir ayırım yapamazlar da kendileri ve diğerleri arasında ayırım yapabilirler. Bununla birlikte, çocuklar yalnızca kendileri için rahatlık aramak yerine, başkaları için empati kurup endişe yaşayabilirler. Ayrıca başka bir kişiyi rahatlatmaya çalışabilir ve bazen de bunu

deneyebilirler. Ancak bu tür prososyal davranışların çocukların kendilerini rahatlatan şeyleri, endişe duydukları kişiye vermelerini içermesi muhtemeldir. Örneğin, çocuk oyuncak ayısına sarıldığında rahatlıyorsa çevresindeki rahatlatmaya çalıştığı kişiyle de bu oyuncak ayısını paylaşması muhtemeldir. Bu düzeydeki empati, önceki aşamadan farklıdır çünkü yeni yürümeye başlayan çocuklar tamamen benmerkezci değildir ve empati kurup yanıt verme olasılıkları daha yüksektir.

İki yaştan sonuna doğru, çocuklar gerçek empatik sıkıntı aşamasına geçerler. Hoffman'a (1982, s. 288; 2000, s. 72) göre bu aşama, çocukların diğer insanların duygularının giderek daha fazla farkına vardığı ve diğer insanların bakış açılarının ve duygularının kendilerinininkinden farklı olabileceğini anlama becerisinin geliştiği bir dönemdir. Dolayısıyla prososyal davranışlar, önceki aşamadaki benmerkezci empatinin aksine bu aşamada diğer kişinin ihtiyaçlarının farkındalığını yansıtır ve daha gelişmiş empati becerilerine sahip olup başkalarına daha az benmerkezci bakış açısıyla yardım edebilirler. Ayrıca, dil gelişimi ile birlikte, çocuklar daha önce olduğundan daha geniş bir duygu yelpazesıyla empati ve sempati duyabilirler.

Çocukların daha karmaşık bakış açısı alma ve soyut düşünme becerisi geliştikçe, diğer kişi fiziksel olarak orada olmadığında bile (örneğin, sıkıntı içindeki birini duyduklarında veya okuduklarında) empatik tepkiler deneyimleme becerisi ortaya çıkar. Hoffman bu aşamayı durumun ötesinde empatik sıkıntı olarak adlandırmaktadır. Durumun ötesinde empatik sıkıntı aşamasında birey, yaşadığı yerden uzak bölgelerdeki kişilerle, eski zamanlarda yaşayan gruplarla, kendinden farklı dini, etnik gruplarla empati kurabilir. Örneğin, orta ve geç çocukluk döneminde çocuklar, başka bir kişinin yaşadığı zor bir durum ile empati kurabilirler. Ergenliğe doğru bir grup insanın durumunu anlama ve bunlara yanıt verme becerisi gelişir. Bu nedenle Hoffman, artan bilişsel olgunlaşma ile çocukların diğerlerinin sıkıntısına daha iyi tepki verebildiklerini öne sürmüştür. Durumun ötesinde empatik sıkıntı aşamasına birçok yetişkin dahi ulaşamamaktadır (Hoffman, 1982, s. 289; 2000, s.80).

2.3. Prososyal Davranışı Etkileyen Faktörler

Mizaç; empati sempati, prososyal davranış gelişiminde önemli bir rol oynar. Duyguların etkisi altında kalmadan duyguları deneyimleme eğiliminde olan çocukların, özellikle sempati duymaları ve prososyal davranış sergilemeleri daha olasıdır (Eisenberg, Fabes & Murphy, 1996; Trommsdorff, Friedlmeier & Mayer, 2007). Ayrıca, başkalarının duygularına tepki vermeyen veya başkalarına yardım edemeyecek kadar çekingen olan çocukların prososyal davranış sergileme olasılıkları nispeten daha düşüktür (Liew vd., 2011; Young, Fox & Zahn-Waxler, 1999). Sosyal, girişken ve duygularını düzenlemede daha gelişmiş becerileri olan çocukların, sıkıntı yaşayan birine yardım etme, paylaşma ve teselli etme olasılıkları daha yüksektir. Ancak duygu düzenleme becerileri düşük olan çocuklar, daha az sempati ve prososyal davranış sergilerler (Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006, s. 688; Eisenberg & Fabes, 1998, s. 626). Öz düzenleme aynı zamanda çocukların zihin kuramıyla da ilgilidir ve zihin kuramı çocukların prososyal davranışlarını öngörmektedir (Caputi, Lecce, Pagnin & Banerjee, 2012).

Duygusal olarak yeterli olan çocuklar, okula hazır olma ihtimali yüksektir (Denham, 2006), akranları tarafından daha çok sevilirler (Shields & Cicchetti, 2001) ve duygusal olarak yetersiz olanlara göre sosyal açıdan yetkin ve prososyal davranış sergileme ihtimali daha yüksektir (Eisenberg, Pidada & Liew, 2001). Çocukların prososyal davranışlarına ilişkin ikizlerle yapılan bir çalışmaya göre, genetik faktörlerin çocukların prososyal davranışlarında oynadığı rol yaşla birlikte artmaktadır (Knafo vd., 2008). Çocuğun yaşı büyüdükçe prososyal davranış sergileme sıklığı artmaktadır (Karaman & Dinçer, 2020).

Duygulardaki (özellikle belirli durumlarda) cinsiyet farklılıklarına ilişkin mevcut bulguların, çocukların prososyal davranış gelişiminde önemli etkileri vardır. Kızların olumlu duygularını ifade etme eğilimleri, onların prososyal davranışlarına daha fazla katkıda bulunabilir ve bu davranışlardan etkilenebilir. Örneğin, kızların erkeklere göre empati kurma becerileri daha gelişmiştir. Ayrıca kızlar, daha iyi sosyal becerilere sahiptir

ve başkalarının duygu ve davranışlarını daha iyi okuyabilmektedir (McClure, 2000; Zahn-Waxler, Shirtcliff & Marceau, 2008). Kızların tanıdık olmayan yetişkinlerle etkileşime girerken olumlu duygu sergileme eğilimleri ve durum gerektirdiğinde (örneğin, hayal kırıklığı yaratan bir hediye alırken) olumsuz duyguları maskeleye eğilimleri, yetişkinleri memnun etme niyetlerine ve becerilerine katkıda bulunabilir. Aynı zamanda, olumsuz duyguları maskeleye eğilimleri, örneğin neşeli olmasalar bile neşeli olma çabaları gelecekte risk oluşturabilir. Kızlar, neşeli olmadıkları halde bile neşeli görünmeye çalışırlarsa, sıkıntı duygularını ifade etmek yerine içselleştirebilirler, bu da onların depresyon eğilimlerini artırabilir (Keenan & Hipwell, 2005).

Benzer şekilde, kızların üzüntü, kaygı ve sempati gibi içselleştirici olumsuz duyguları sergilemeye daha fazla eğilim göstermeleri de erkeklere göre daha prososyal olarak görülmelerine katkıda bulunabilir. Üzüntü ve kaygı gösterileri, her ikisi de prososyal davranış gelişimin yönleri olan başkaları için endişe duyma ve başkalarıyla yakınlık duyguları oluşturma ile tutarlıdır (Zahn-Waxler, Schiro, Robinson, Emde & Schmitz, 2001).

Genellikle kız çocuklar erkek çocuklara göre daha gelişmiş empati becerilerine sahiptir. Özellikle ikili ilişkilerde, erkek çocukların kız çocuklara göre daha saldırgan tavır sergilediği bulunmuştur (Garaigordobil, 2009). Kızlar başkalarına karşı daha şefkatli ve düşünceli davranır, yardım etme ve paylaşma olasılıkları daha yüksektir. Başkalarına zarar verme olasılıkları daha düşüktür ve yaptıklarında kendilerini suçlu hissetmeye daha yatkındırlar. (Hoffman, 2001). Strauss'un (2004) belirttiği gibi, kızlar erkeklere göre daha duygusal empati gösterir ve daha sık prososyal davranış sergilerler. Kız ve erkek çocuklar arasındaki bu farklılık, örtük olarak, sosyal rollerine göre farklı değerlendirilebilecek davranış ve tutumları yansıtmaktadır.

Birçok çevresel faktör prososyal davranış gelişimini etkiler (Knafo & Plomin, 2006a, 2006b; Volbrecht, Lemery-Chalfant, Aksan, Zahn-Waxler & Goldsmith, 2007). Çocukların

prososyal davranış gelişimindeki birincil çevresel faktör, aile içindeki sosyalleşmeleridir. Araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklarında prososyal davranışları sosyalleştirmelerinin üç yolunu belirlemiştir: prososyal davranışları modelleme ve öğretme, çocuklarının prososyal davranışlarda bulunmaları için fırsat yaratma, çocuklarını disipline etme ve onlardan prososyal davranışlar elde etme yöntemleri aracılığıyla ebeveynler çocuklarında prososyal davranışları sosyalleştirebilirler. Ebeveynler ayrıca prososyal davranışların değeri hakkında kültürel inançları iletir ve pekiştirirler (Eisenberg, Fabes, Schaller, Carlo & Miller, 1991; Hastings, Zahn-Waxler, Robinson, Usher & Bridges, 2000; Hoffman, 2000).

Çocuklar, diğer pek çok davranış taklit ettikleri gibi, akranları veya yetişkinler de dâhil olmak üzere diğer insanların yardım etme ve paylaşma davranışlarını taklit etme eğilimindedir (Eisenberg & Fabes, 1998). Çocuklar özellikle olumlu bir ilişki içinde oldukları yetişkinlerin prososyal davranışlarını taklit etmeye eğilimlidirler (Hart & Fegley, 1995; Yarrow, Scott & Zahn-Waxler, 1973). Bu, ebeveynlerin ve çocukların prososyal davranış ve sempati seviyelerinde benzer olma eğilimini açıklayabilir (Eisenberg, Fabes, Schaller, Carlo & Miller, 1991).

Çocuklarda yüksek düzeyde prososyal davranış ve sempati, demokratik ebeveynlik dâhil olmak üzere yapıcı ve destekleyici ebeveynlik ile ilişkili olma eğilimindedir (Day & Padilla-Walker, 2009; Knafo & Plomin, 2006b; Michalik vd., 2007). Ebeveynler çocuklarıyla ilgilendiklerinde ve onlara yakın olduklarında, çocukların sempati ve öz düzenleme becerileri daha yüksek olabilir ve bu da daha yüksek düzeyde prososyal davranışa işaret eder (Padilla-Walker & Christensen, 2011). Çocuğa yönelik ebeveyn desteğinin ve çocuğa bağlanmanın, korku düzeyi düşük olan gençler için özellikle prososyal davranış öngördüğü bulunmuştur (Padilla-Walker & Nelson, 2010). Bununla birlikte, destekleyici, demokratik ebeveynlik yalnızca çocukların sempati ve prososyal davranışlarını teşvik etmekle kalmaz aynı zamanda prososyal ve sempati becerileri gelişmiş çocuklar da ebeveynlerinden daha fazla destek alabilir (Miklikowska, Duriez & Soenens 2011; Padilla-Walker, Carlo, Christensen & Yorgason, 2012). Buna karşılık

fiziksel ceza, tehdit ve otoriter bir yaklaşımı içeren ebeveynlik tarzı, çocuklarda düşük düzeyde sempati ve prososyal davranış ile ilişkili olabilir (Asbury, Dunn, Pike & Plomin, 2003; Hastings vd., 2000; Krevans & Gibbs, 1996; Laible, Eye & Carlo, 2008).

Ebeveynlerin doğrudan doğruya prososyal davranış sergilemeye çalışma biçimleri de önemlidir. Çocuklar prososyal davranışlarda bulunmadıkları için düzenli olarak cezalandırılırlarsa, başkalarına yardım etmenin nedeninin öncelikle cezadan kaçınmak olduğuna inanmaya başlayabilirler (Dix & Grusec, 1983). Benzer şekilde, çocuklara prososyal davranışlar için maddi ödüller verilirse yalnızca ödüller için yardım ettiklerine inanmaya başlayabilirler ve hiçbir ödül sunulmadığında yardım etme konusunda daha az motive olabilirler (Warneken & Tomasello, 2008).

Prososyal davranış sergileyen, sıcaklık sağlayan ve net sınırlar koyan ebeveynler, çocuğun kendileriyle genel özdeşleşmesinin bir parçası olarak prososyal değerlerin dâhil edilmesini teşvik eder. Ayrıca, empati kurma, ailede kural ve beklentilere maruz kalma gibi beceriler prososyal davranış gelişimini etkiler (Eisenberg vd., 2006, s. 668).

Empati becerisi yüksek olan ve prososyal davranış sergileyen çocuklar, genellikle empati becerisi yüksek olan ebeveynleri ile güvenli bağlanma geçmişlerine sahiptir (Kochanska & Murray, 2000). Ebeveynler, prososyal davranışları modelleyerek, çocuğun olumlu davranışını överek, çocuğa sıcak ve destekleyici olarak başkalarına olumlu saygıyı modelleyerek ve prososyal değerler ve eylemlerle ilgili beklentilerini doğrudan belirterek çocukların prososyal davranış gelişimini etkileyebilir (Eisenberg vd., 2006, s. 673). Yüksek düzeyde ilgili, duygusal olarak olumlu ebeveyn-çocuk sohbetleri ve oyunları, erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar ve olumlu akran ilişkileri ile ilişkilidir (Clark & Ladd, 2000; Lindsey & Mize, 2000).

Daha küçük gruplarda yüksek nitelikli bakım alan çocukların daha sık prososyal davranış sergiledikleri bulunmuştur. Düşük kaliteli ortamlarda bakım alan çocukların ise olumsuz akran etkileşimlerine girme olasılıkları daha yüksek bulunmuştur (Trawick-Smith, 2018, s.

322). Arkadaş canlısı ve prososyal davranış sergileyen okul öncesi eğitime devam eden çocuklar kolayca yeni arkadaşlar edinirken, duygusal öz-düzenleme becerilerinde akranlarına göre daha az gelişmiş, eleştiren veya saldırgan olanlar ise düşük kaliteli ilişkiler kurar ve daha az arkadaş edinirler (Berk & Meyers, 2016, s. 369). Ayrıca, okulda kural ve beklentilere maruz kalma ve iş birliği gerektiren akran grubu durumlarına maruz kalma gibi yeni beceriler prososyal davranış gelişimini etkiler (Eisenberg vd., 2006, s. 681). İş birliğini, bakış açısı kazanmayı, yardım etmeyi ve prososyal değerleri teşvik etmek için tasarlanmış okul temelli müdahale programlarının çocukların prososyal davranışlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Davies, 2011). Karaman ve Dinçer (2020) tarafından yapılan araştırmaya göre altı aydan fazla okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların prososyal davranış becerilerinin yeni başlayanlara göre daha gelişmiş olduğu bulunmuştur.

2.4. Erken Çocuklukta Prososyal Davranış Gelişimi

Çocukların paylaşma, yardım etme ve rahatlatma gibi prososyal davranışlarda bulunmaya hazır olmalarında bazı gelişimsel tutarlılık vardır (Eisenberg & Fabes, 1998; Knafo vd., 2008). Çocukların yardım etme, paylaşma ve bağış yapma gibi prososyal davranışlarının sıklığı, erken çocukluktan orta çocukluğa kadar artmaktadır (Eisenberg & Fabes, 1998; Knafo vd., 2008). Bununla birlikte, prososyal davranışın erken ve orta ergenlik döneminde sabitlendiği, hatta azaldığı ve geç ergenlik ve erken yetişkinlik döneminde tekrar arttığı görülmektedir (Carlo vd., 2007; Eisenberg vd., 2005; Luengo Kanacri, Pastorelli, Eisenberg, Zuffianò & Caprara., 2013; Nantel-Vivier vd., 2009).

Basit düzeyde prososyal davranışlar on sekiz aylıkken görülebilir. Yeni yürümeye başlayan çocuklar, incinmiş veya üzgün olan diğer insanları gördüklerinde endişe duyabilirler. İncinen veya üzülen kişiye sarılarak onu rahatlatmaya çalışabilirler (Zahn-Waxler vd., 1992). On sekiz aydan itibaren çocuklar başkalarının sıkıntı belirtilerini bilir ve eğer

birinin bariz bir şekilde yardıma ihtiyacı varsa bu yaştaki çoğu çocuk yardım eder (Warneken & Tomasello, 2006). Yürümeye başladıkları dönemde çocuklar yavaş yavaş başkalarının ihtiyaçlarını anlamaya ve daha uygun özgecil tepkileri öğrenmeye başlarlar (Mark, IJzendoorn & Bakermans-Kranenburg, 2002). Örneğin, küçük kardeşinin en sevdiği oyuncacı düşürdüğü için ağladığını görünce, oyuncacı onun için geri alabilir. Prososyal davranışa yönelik bu erken girişimler sınırlıdır çünkü küçük çocukların yardım etmek için neler yapabilecekleri konusundaki bilgileri sınırlıdır. Çocuklar başkalarına yardım etmek için daha fazla strateji edindikçe tercih ettikleri stratejiler gelişir (Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006, s. 678).

Yapılan çalışmalarda on sekiz ile yirmi beş aylıkken çocuklar bazen kişisel bir nesneyi bir başkası tarafından zarar gördüğünü gördükleri bir yetişkinle paylaşırlar (örneğin, bir kişisel eşyanın alınması veya yok edilmesi). Ayrıca bazen yaralı veya sıkıntılı görünen bir yetişkini rahatlatır veya bir yetişkinin düşen bir nesneyi almasına veya yiyecek almasına yardımcı olur (Dunfield, Kuhlmeier, O'Connell & Kelley, 2011; Vaish vd., 2009). Bu tür davranışların, özellikle yetişkinlerin ihtiyacını açıkça ve duygusal olarak iletğinde ortaya çıkması muhtemeldir (Brownell, Svetlova & Nichols, 2009), ancak bazen yetişkin duygusal bir tepki göstermediğinde bile ortaya çıkabilir (Vaish vd., 2009). Küçük çocukların özellikle yetişkinlere düşen bir nesneyi almak gibi bir görev veya hedefe ulaşmalarına yardımcı olma olasılıklarının yüksek olduğu (Warneken, Chen & Tomasello, 2006) ancak kendi eşyalarından birini paylaşma olasılıklarının çok daha düşük olduğu görülmektedir (Svetlova, Nichols & Brownell, 2010). Empati gösterirken iki yaş civarındaki çocukların da kendilerini üzmeğe üzülen birini teselli etmeye çalışmaları daha olasıdır, bu da acı çekenin kim olduğunu bildiklerini gösterir (Eisenberg vd., 2006, s. 656).

Yaşamın ikinci ve üçüncü yıllarında küçük çocukların prososyal davranışlarının sıklığı ve çeşitliliği artar. Çocuklar sadece başkaları için rahatlığı artırmak ve nesneleri paylaşmakla kalmaz, aynı zamanda yetişkinlere evi süpürme, eşya taşıma veya masayı kurma gibi çeşitli

görevlerde yardımcı olurlar (Warneken vd., 2006). Ayrıca, evdeki prososyal davranışları, başkalarına yardım ederken veya teselli ederken sıklıkla sempati ifadeleri gösterdikleri için, genellikle başkaları için endişe ile motive oluyor gibi görünmektedirler (Knafo vd., 2008). İki yaş civarındaki çocukların %25'i, sıkıntı içinde olan birini gözlemlediklerinde, kendilerine neden olmadığı için endişe gösterebilir (Eisenberg vd, 2006, s. 654). Ancak küçük çocuklar sürekli prososyal davranışlarda bulunmazlar. İki ile üç yaş arasındaki çocuklar, genellikle kardeşlerinin sıkıntılarını veya ihtiyaçlarını görmezden gelebilir veya müdahale etmeden sadece izleyebilirler. Bazen alay eder veya saldırganlıkla durumu daha da kötüleştirebilirler. Çocukların arkadaşı olmayan bir çocuğa yardım etmekten çok bir arkadaşlarına yardım etme olasılıkları daha yüksektir (Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006, s. 679; Fujisawa, Kutsukake & Hasegawa, 2008).

Çocuklar ara sıra prososyal davranışlar sergileseler de çoğu zaman kendi çıkarları ve ihtiyaçlarıyla ilgilenirler. Prososyal davranış üç ile altı yaş arasında artar. Çocuklar, ebeveynlerinin ve çevrelerindeki diğer bireylerin kendilerine tepki verme biçimleri aracılığıyla, paylaşma, rahatlatma, yardım etme, saldırganlığı kontrol etme gibi prososyal davranışın değerlerini öğrenirler. Prososyal davranış, ahlaki standartların içselleştirilmesi, bilişsel gelişimdeki artan nesnellik ve azalan benmerkezcilik, erken çocukluk döneminde sosyal becerilerin geliştirilmesini gerektiren durumlara maruz kalma ile desteklenir. Özellikle çocuklar yetişkin özgecilik modellerine maruz kaldıklarında prososyal ve özgecil davranışlar yaşla birlikte artar. Örneğin, okul çağındaki çocukların başka bir çocuğun yardıma ihtiyacı olduğunu fark etme ve yardım etme olasılığı daha yüksektir (Eisenberg vd., 2006, s. 661). Çocuklar, yardımseverlik, nezaket ve fedakârlık gibi prososyal davranış sergilediklerinde, akranlarının beğenisini ve takdirini kazanır ve bu da çocukların benlik saygısını artırır (Ripke, Huston, Eccles & Templeton, 2007).

Çocuklar ile birincil bakım veren kişiler arasında güvenli bağlanma ilişkilerinin kurulması olumlu ilişki modellerinin içselleştirilmesini destekler ve böylece çocuklar prososyal davranış sergileme eğilimi gösterirler (Hastings vd., 2007). Anne-çocuk ilişkisinin aksine,

baba-çocuk ilişkisinin doğrudan çocuğun prososyal davranışıyla ilişkili olduğu çalışmalar mevcuttur. Babaların aile yaşamına artan katılımı ve çocukları ile oyun aktivitesine katılma eğilimleri, baba-çocuk ilişkisinin çocukların prososyal davranışlarına önemli katkısını açıklayabilir (Ferreira vd., 2016; Yeung vd., 2001).

2.5. Anne Bekçiliğinin Tanımı, Önemi ve İşlevi

Babaların ebeveynliği üzerindeki etkileri açıklayan kuramsal modeller, annelerin kritik rollerini vurgulamaktadır (Cabrera vd., 2014; Cummings, Goeke-Morey & Raymond, 2004; Doherty, Kouneski & Erickson., 1998). Romantik ilişkilerde partner ve eş-ebeveyn olarak anneler, babaların ebeveynliğinin niceliğini ve niteliğini etkileyebilirler (Fagan & Palkovitz, 2011). Annenin olumlu tutumları, her iki ebeveyn arasında çocuk bakımının daha adil bir şekilde paylaşılmasını sağlar ve babanın çocuk yetiştirmeye daha fazla katılımının çocukların gelişiminde olumlu etkileri vardır (Meteyer & Perry-Jenkins, 2010). Yapılan araştırmalara göre, baba katılımının çocuklarının sosyoduygusal gelişimi üzerinde olumlu etkileri vardır (Lamb, 2010, s. 9). Ayrıca, araştırmalar çocukların öz düzenleme ve akranları ile iletişim becerileri gibi çocukların sosyoduygusal yeterliliklerinde baba katılımının olumlu etkisi olduğunu göstermektedir (Liu, Li, Lv & Li, 2013; Nie & Lu, 2014).

Baba katılımının çocukların gelişimi üzerindeki olumlu etkilerine rağmen, anneler baba katılımına karşı tutarsız tutumlara sahip olabilir. Anneler, çocuk bakımında babaların uygun veya dikkatli olması konusunda endişe duyma eğilimindedir (Allen & Hawkins, 1999; Gaunt, 2005; Moore, 2012). Ayrıca, babaların katılımı ile anneler kendilerinin yerini doldurulabileceğinden dolayı tehdit ve olumsuz duygusal deneyimlere neden olacağını hissedebilir. Bu nedenle anneler baba katılımını kısıtlayabilir, kontrol edebilir, yargılayabilir ve hatta reddedebilir; buna anne bekçiliği denir (Allen & Hawkins, 1999; Arendell, 1997; Fagan & Barnett, 2003). Araştırmacılar, babaların eşleriyle olan

ilişkilerinin baba katılımını nasıl etkileyebileceğini daha iyi anlamak için annelik bekçiliği kavramını ele almaktadır.

Son zamanlarda, anne bekçiliği davranışlarının hepsinin olumsuz olmadığı öne sürülmüştür. Bazı anneler, babaları geçim sağlayanlar olarak geleneksel konumlandırmanın ötesine geçerek onları çocuk yetiştirmeye katılmaya teşvik eder, başka bir deyişle baba katılımına karşı kapı açan bir tavır sergilerler (Pleck & Hofferth, 2008). Anneler bu gibi durumlar kapıyı kapatan bekçiler olmanın aksine babaları ebeveynlik konusunda ortakları olarak görürler (Puhlman & Pasley, 2013; Van Egeren ve Hawkins, 2004). Babaların katılımını bekleyen ancak eleştiren anneler de vardır. Anneler, baba katılımına karşı görünüşte çelişkili tutumlara sahip olabilirler. Annelerin farklı tutum ve davranışları dikkate alınarak, anne bekçiliği davranışları “kontrol, engel ve teşvik” olmak üzere çok boyutlu bir yapı olarak yeniden tanımlanmıştır (Puhlman & Pasley, 2013). Yapılan bir araştırmaya göre, anne bekçiliğinin alt boyutlarından olan engel ve baba katılımı arasında negatif ilişki bulunurken, anne bekçiliğinin alt boyutlarından olan teşvik ve baba katılımı arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Stevenson vd., 2014). Aile sistemleri modeli, aile ilişkilerinin veya alt sistemlerin karşılıklı bağlılığını vurgular. Aile sistemleri modeline göre, anneler eş ebeveynlik rollerinde kısıtlayıcı ve engelleyici olduklarında, babalar çocuk yetiştirmeye daha az katılır (Feinberg, 2003).

2.6. Anne Bekçiliğini Etkileyen Faktörler

Toplumsal cinsiyet rolleri, sosyoekonomik statü ve annelerin baba katılımından duyduğu memnuniyetten ziyade anne bekçiliği tutumlarının daha güçlü bir yordayıcısıdır (Kulik & Tsoref, 2010). Anne bekçiliğinde, annelerin geleneksel cinsiyet tutumlarının kritik bir rolü vardır (Allen & Hawkins, 1999). Toplumsal cinsiyet rolleri hakkında daha geleneksel inançlara sahip olan ve ebeveynlik konusunda kendine güvenmeyen babaların, anne bekçiliği konusunda engelleyici tutuma maruz kalmaları daha olasıdır. Ebeveynler

toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi görüşleri desteklediğinde annelerin babalara karşı engelleyici tutum sergileme olasılıkları daha düşüktür (Meteyer & Perry-Jenkins, 2010).

Anne bekçiliği ve baba katılımı ile ilgili önceki çalışmalar, Batı ülkelerindeki ailelere odaklanma eğilimindedir ve aynı sonuçların diğer kültürel bağlamlarda ortaya çıkacağını varsaymaktadır. Bununla birlikte, bu konuda yapılan araştırmaların sayısının artması ile kültürel bağlamın farklı sonuçlar üretebileceğini öne sürmektedir. Güney Afrika'da yapılan bir araştırma, anne bekçiliği davranışlarının, annelik ve babalık ile ilgili kültürel ideolojiden büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Anneler, babaların çocuk bakımı ve ev işlerine katılımını engelleyerek annelik kimliklerini güçlendirmeye çalışırken, babalar geleneksel erkeklik inançları nedeniyle çocuk yetiştirme sorumluluklarını almakta geri adım atabilir. Bu nedenle, farklı bağlamlarda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır (Makusha & Richter, 2016).

Üç ile beş yaş arasında çocukları olan 459 Çinli ve Koreli ailelerin ebeveynlik inançlarını karşılaştıran bir araştırmaya göre, Çinli anneler eşlerini Koreli annelere göre daha sık kontrol etmekte ve Çinli babalar, Koreli babalara kıyasla çocuk bakımına daha az katılmaktadır. Kültürel olarak incelendiğinde Çin'de "Erkek dışarıyı, kadın içeriği yönetir." geleneksel görüşü hâkimdir ve her aile üyesinin kendi görevini yerine getirmesine çok değer verilir (Yee, Kim, Han & Ji, 2016).

Diğer yandan, özellikle kentlerde kadınların işgücüne katılımıyla birlikte Çin'de sosyal dönüşüm başlamıştır. Kadınların iş hayatı ve ailelerini dengelemesi için diğer aile üyelerinden her zamankinden daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır ve baba katılımına karşı çelişkili tutumlar gösterebilirler (Wang, Yu, Zhu & Ji, 2021). Xing, Wu, Hou, Liu ve Chen (2014) 427 Çinli anneyi araştırmış ve onları baba katılımına yönelik tutumlarına göre destekleyici, engelleyici ve çelişkili olarak sınıflandırmıştır. Çelişkili tutum gösterenlerin yüzdesi en yüksek bulunmuştur. Esas olarak anne bekçiliğinin baba katılımı üzerindeki

etkisine odaklanan bu araştırma, annelerin destekleyici tutumunun, babaların çocuk yetiştirme konusundaki motivasyonunun artırdığı bulmuştur.

Aile sistemleri kuramı, aileleri birbirine bağlı çok sayıda birey ve ilişkilerden oluşan bir sistem olarak tanımlar; dolayısıyla aile üyelerinin davranışları birbirini etkiler ve bireysel davranışları sistemden soyutlayarak anlamak mümkün değildir (Minuchin, 1985). Bu açıdan bakıldığında, anne bekçiliğinin yordayıcılarını anlamak, annelerin kişisel özelliklerinin yanı sıra babaların kişisel özelliklerinin de incelenmesini gerektirir, çünkü babaların kişisel özellikleri veya davranışları anne bekçiliğinin ortaya çıkmasına sebep olabilir (Walker & McGraw, 2000). Babalık rollerine ilişkin daha eşitlikçi inanca sahip olan babaların anneler tarafından baba katılımı konusunda daha fazla desteklendiği görülmüştür. Babaların olumsuz duygusallık özelliklerinin daha baskın olduğu durumlarda annelerin baba katılımını daha az kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir (Schoppe-Sullivan, Brown, Cannon, Mangelsdorf & Sokolowski, 2008). Anne ve baba arasındaki ilişkiler de anne bekçiliğini etkiler. Anneler daha yüksek ilişki tutarsızlığı, daha az ilişki istikrarı veya daha fazla evlilik sorunu yaşarsa anne bekçiliğinde engelleyici tutum sergileme eğilimindedir (Schoppe-Sullivan, Altenburger, Lee, Bower & Kamp Dush, 2015; Stevenson vd., 2014).

Annenin kapı kapaması çoğu zaman sorunlu olsa da anneler çocuklarını korumak için anne bekçiliği davranışları sergileyebilir (Puhlman & Pasley, 2013). Anneler, babaları ebeveynlik konusunda yetersiz veya babalık standartlarına veya beklentilerine ulaşamayacak kişiler olarak görürlerse babaların çocuklarla zamanını ve etkileşimini kısıtlayabilir. (Fagan & Barnett, 2003; Schoppe-Sullivan vd., 2015). Daha yüksek depresyon düzeyine sahip babaların anne bekçiliğinde daha fazla engelleyici tutumla karşılaşmakta ve babaların geleneksel erkeklik beklentilerine uyması durumunda bu engelleyici tutum artmaktadır (Thomas & Holmes, 2019).

Depresyonun babaların çocuklara bakma becerisini bozabileceği ve babaların geleneksel erkeksi özelliklerinin çocuklara zarar verme potansiyel risklerini gösterebileceği göz önüne alındığında, annenin kapılarını kapatması çocukları riskli veya tehlikeli babalardan koruyabilir. Benzer şekilde, anneler babaları çocukları için bir tehdit olarak algılasa babaların çocuklara erişmesini engelleyebilir ve çocuk yetiştirmeye katılımına engeller koyabilir (Trinder, 2008; Waller & Swisher, 2006).

Öğrenim durumu da anne bekçiliğini etkileyen faktörlerden biridir. Genel olarak, yükseköğrenim görmüş anneler, çocuk yetiştirme konusunda baba katılımının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, babaları ailede geçim sağlayan kişi olarak oynadığı geleneksel rolün ötesinde görme eğilimdedir. Bu nedenle, yükseköğrenim görmemiş annelere göre eşlerini çocuk yetiştirmeye katılım konusunda teşvik etme olasılıkları daha yüksektir (Pleck & Hofferth, 2008). Ayrıca babanın öğrenim durumu da anne bekçiliğini etkiler. Yükseköğrenim görmüş babaların eğitim düzeyinin yüksek olması nedeniyle anneler babaların çocuk bakımına daha fazla güvenmekte ve onları teşvik etmektedir (Wang vd., 2021).

Annelerin babalara karşı tutum ve davranışları baba katılımını etkilemektedir (McBride vd., 2005). Anneler babaları çocukların hayatına katılımı konusunda desteklediklerinde baba katılımı artmaktadır (Schoppe-Sullivan vd., 2008; McBride vd., 2005; Zvara Schoppe-Sullivan & Dush, 2013). Ancak anneler babaları kontrol ettiğinde veya engellediğinde ise baba katılımı azalmaktadır (Barry, Smith, Deutsch & Perry-Jenkins, 2011; Stevenson vd., 2014).

2.7. Baba Katılımının Tanımı ve Önemi

Baba katılımı ile ilgili araştırmalar çeşitli kuramsal çerçevelere dayanmaktadır. Örneğin, babanın ebeveynlik rolü, kişisel özellikleri (yaş, etnik köken, öğrenim durumu, çalışma durumu), ilişkisel faktörler (ebeveynler arasındaki ilişki), annenin özellikleri (çalışma

durumu, öğrenim durumu) ve çocuğun özellikleri (yaş, cinsiyet) gibi faktörler ele alınmaktadır. (Rane & McBride, 2000).

Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1985, s. 884) tarafından oluşturulan baba katılımına ilişkin kuramsal çerçeve, baba katılımını “Çocuğun dâhil olduğu faaliyetlerde harcanan zaman” olarak tanımlar. Bu kuramsal çerçeveye göre baba katılımı doğrudan temas, çocuğa ulaşılabilir olma ve sorumluluk olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Doğrudan temas, baba ile çocuk arasındaki doğrudan etkileşimi kapsamaktadır. Çocuğa ulaşılabilir olma, babanın fiziksel olarak var olmasını ve çocuk için zamansal ve fiziksel açıdan erişilebilir olmasını ifade etmektedir. Sorumluluk, çocuk için düzenleme ve planlama yapmanın yanı sıra babanın çocuğuna sağlanacak kaynaklar için sorumluk alması anlamına gelir. Baba katılımına ilişkin bu kuramsal çerçeve, çocuklarla geçirilen zamanın genel değerlendirmesinden ziyade baba katılımının spesifik olarak çeşitli boyutlarının incelenmesini sağlar.

Pleck (2010b, s. 67), Lamb vd. (1985) tarafından oluşturulan baba katılımına ilişkin üç boyutlu kuramsal çerçeveyi, babaların çocukları ile daha fazla zaman geçirmesinin çocuklar için daha iyi sonuçlar doğurmayacağını savunarak ve baba-çocuk etkileşiminin ve ilişkilerinin kalitesine daha fazla odaklanarak güncellemiştir. Pleck'in güncellediği baba katılımına ilişkin bu çerçevenin temel boyutları; olumlu katılım faaliyetleri, sıcaklık ve duyarlılık, kontrol; destekleyici boyutları süreç sorumluluğu ve dolaylı bakım olmak üzere beş bileşenden oluşmaktadır.

Baba katılımının temel boyutlarından olan olumlu katılım faaliyetleri, babanın çocukları ile oyun oynaması, şarkı söylemesi veya kitap okuması gibi çocuğun gelişimini olumlu yönde destekleyen etkinlikleri kapsamaktadır. Sıcaklık ve duyarlılık bileşeni ise babanın çocuğuna sarılması, onu sevdiğini söylemesi, çocuğuyla şakalaşması ve oyun oynaması gibi durumları içermektedir. Kontrol bileşeni babaların çocuklarının etkinlikleri, yiyecekleri, nerede oldukları ve ev ödevleri ile ilgili sınırlar koyup koymaması ve bu sınırları çocukları ile tartışıp tartışmaması gibi durumları içerebilir. Baba katılımının

destekleyici boyutlarından olan süreç sorumluluğu bileşeni “çocuklarla geçirilen veya çocuklar için erişilebilir olan zamana değil, babanın çocuklarına bakıldığından emin olması ve çocukları için kaynakların sağlanmasında üstlendiği rol” olarak tanımlamıştır. Süreç sorumluluğu bileşeni babanın çocuklarının ihtiyaçlarını doğrudan karşılayan kişi olmadan çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamasıdır. Örneğin, bebek bakıcısı ayarlamak, çocuk doktorundan randevu almak ve çocuklarının ne zaman yeni giysilere ihtiyacı olduğunu belirlemek gibi durumlarını içerebilir. Dolaylı bakım, babanın çocuğu ile doğrudan etkileşimini içermeyen ancak çocuk için üstlenilen sorumlulukları içerir (Pleck, 2010b, s. 75).

Cabrera ve Fitzgerald, Bradley ve Roggman (2014), ilk olarak 2007’de öne sürdükleri ebeveynliğin çevresel ve psikolojik bağlamlardan etkilendiğini ve babaların çocukları doğumdan itibaren doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebileceklerini vurgulayan Bronfenbrenner’ın ekolojik sistemler modeli (1979, 1986,) ve Belsky’nin süreç modelinden (1984) etkilenen, Baba-Çocuk İlişkilerinin Ekolojisi Modeli’nin 2014 yılında genişletilmiş versiyonunu yayınlamışlardır. Bu model, bağlam içindeki ayrıntıları (örneğin, sosyoekonomik durumu, babanın iş hayatını, sosyal çevresini ve toplumu) vurgulamaktadır. Baba katılımı ve çocuk gelişimi arasındaki karşılıklı ilişki ve baba-çocuk ilişkilerinde zaman içinde yaşanan değişiklikler üzerinde durarak bu konularda yapılan araştırmalara bir yol haritası sunmaktadır. Bir gelişim döneminden diğerine baba katılımının etkilerini korurken, yaşam boyunca değişimi varsayan dinamik bir modeldir. Baba katılımının kişilerarası ilişkiler ve etkileşimler ağı içinde gerçekleştiğini ve bu ağdan etkilendiğini kabul eder. Dolayısıyla bu çerçeve, birden çok düzeyde ve yaşam boyunca babalığın önündeki engelleri ve kolaylaştırıcıları açıklamada yardımcı olabilir.

Bu model, çocukluk deneyimleri, kültürel faktörler ve mevcut bağlam dâhil olmak üzere kişisel geçmişlerin, erkeklerin babalık rolünü hem nasıl tanımladıklarının hem de bunlarla nasıl ilişki kurduklarının önemli yordayıcıları olduğunu kabul eder. Örneğin, bir babanın ekonomik kaynakları, yalnızca babanın refahını ve çocuklarına bakma kapasitesini değil,

aynı zamanda annenin ve tüm ailenin yaşadığı stres düzeylerini etkileyebilir. Benzer şekilde, sağlık ve özel gereksinim dâhil olmak üzere çocuğa ait özellikler, babanın ekonomik kaynaklarını ve eşiyle olan ilişkisini etkileyebilir.

Lamb vd. (1985) tarafından oluşturulan modeli temel alan Palkovitz (2002) baba katılımını bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç alanda kavramsallaştırır ve eş zamanlı olarak meydana gelen sürekliliği (örneğin, harcanan zaman, katılım derecesi, gözlemlenebilirlik, doğrudan olma ve yakınlık) içerir. Baba katılımının on beş farklı şekilde olabileceğini öne sürmektedir: iletişim kurma, öğretme, takip etme, çocuğa ilişkin planlar yapma, geçim sağlama, duygu gösterme, koruma, duygusal destek, getir götür işlerini yapma, çocuğun bakımını sağlama, çocuğa ilişkin düzenlemeler yapma, ortak ilgi alanları yaratma, ulaşılabilirlik, planlama ve ortak etkinlikler. Bu model, baba katılımını ortak aktiviteler, ulaşılabilirlik ve sorumluluk ile babaların duyarlılığını ve gelişimsel olarak destekleyici olmalarını açıklamaktadır. İyi babalık, erkeklerin çocuklarıyla uygun düzeyde, çocuk merkezli, uyumlu ilişkiler geliştirmesini gerektirir. İyi babalık, çocuk merkezli gelişimsel olarak uygun ve gelişimsel olarak kolaylaştırıcı uygulamayı yansıtır.

Geleneksel ailelerde, annelerin sağladığı duygusal desteğin yanı sıra babalar disiplin sağlayıcı olarak görülmüştür. Ayrıca, babalar önemli toplumsal cinsiyet rol modeli oldukları kadar ekonomik destek sağlayıcıları olarak da görülmektedir (Pleck, 2010a, s. 46). Artan boşanma oranları ve tek ebeveynlik, toplumun babalığa olan ilgisini ve babanın aile hayatına ve çocuk gelişimine katkısını gündeme getirmiştir (Marsiglio vd., 2000).

Günümüzde babalar, geçmiş nesillere göre çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeye ve daha fazla duygusal bağ geliştirmeye başlamıştır (Pleck & Masciadrelli, 2004). Geçmişe kıyasla babaların daha çok sorumluluk alıp çocukları ile daha fazla zaman geçirdiği görülmektedir ancak babaların çocukları ile geçirdikleri zaman ağırlıklı olarak keyfi meşguliyet ve oyun etkinliklerini içermektedir. Babalar çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeye başlasalar da anneler hala birincil bakıcılar olarak algılanmaktadır (Craig, 2006).

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’na göre (2011) sıfır ile beş yaş arasındaki çocukların yaşadığı hanelerde çocuk bakımının %88’inin anneler tarafından, %8,3’ünün büyük ebeveynler tarafından, %2,2’sinin kreşler tarafından, %1,5’inin ise babalar tarafından yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’na göre (2011) çocuklarla ilgili konularda (babalar yüzde 69, anneler yüzde 85,6) annelerin daha baskın olduğu görülmektedir. Babaların çocuk yetiştirme konusundaki artan katılımına rağmen, anneler hala tipik olarak çocukların birincil bakıcılarıdır ve ebeveynlik için babalardan çok daha fazla zaman harcamaktadır (Sayer, Bianchi & Robinson, 2004). Buna karşın, ebeveynliğin sadece annenin sorumluluğu olmadığı gün geçtikçe kabul edilmektedir. Günümüz babaları, kırk-elli yıl önceki babalara kıyasla çocuk yetiştirmeyeyle daha fazla ilgilenmektedir (Schoppe-Sullivan & Fagan, 2020).

Yapılan araştırmalar baba katılımının çocuk gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir (Jeynes, 2015; Karberg & Cabrera, 2017; Meuwissen & Carlson, 2015; Yogman & Garfield, 2016). Holmes ve Huston (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre, babanın ebeveynlik inancı, çocuğun dil becerileri, çocuğun sosyal becerileri, annenin istihdamı ve kaliteli anne-çocuk etkileşiminin her biri olumlu baba-çocuk etkileşimine önemli ölçüde katkıda bulunur.

Yapılan araştırmalar, babaların çocuk yetiştirmede aktif roller üstlenmesinin çocuklarının gelişiminde önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Pleck & Masciadrelli, 2004). Babalar çocuk bakımı faaliyetlerine daha fazla zaman harcadıklarında çocuklarıyla destekleyici etkileşimlerde bulunma olasılıkları da artmaktadır (Almeida, Wethington & McDonald, 2001). Çocuklarının hayatına dâhil olan; çocuklarıyla sık sık geziye çıkan, çocuklarına sık sık kitap okuyan ve çocuklarının eğitimi ile ilgilenen ebeveynlerin samimi, şefkatli ve demokratik olmaları muhtemeldir bu nedenle çocuklarının sosyal açıdan uyumlu olması yüksek ihtimaldir (Maccoby, 2000).

Çocukların babalarına erişilebilirliği ile ilgili olarak, yapılan çoğu çalışma babanın anneyle birlikte yaşamasını baba katılımının bir göstergesi olarak değerlendirmektedir (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg, 2008). Anne ve babanın birlikte yaşadığı ailelerde, çocuklarda daha az davranış problemi görülmektedir (Carlson, 2006; Flouri & Buchanan, 2002; Vaden-Kiernan, Ialongo, Pearson, & Kellam, 1995). Özdal ve Aral (2005) tarafından yapılan anne-babası ile yaşayan ve baba yoksunu olan çocukların kaygı düzeylerinin incelendiği araştırmada baba yoksunu olan çocukların kaygı düzeylerinin anne babası ile birlikte yaşayan çocuklarinkine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, çocuğun gelişiminde anne-baba-çocuk ilişkisinin çok önemli olduğu bulunmuştur.

Baba katılımının çocukların sosyal, davranışsal, psikolojik ve bilişsel gelişimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Cabrera & Tamis-LeMonda, 2013; Sarkadi et al., 2008). Baba katılımının çocukların bilişsel (McWayne, Downer, Campos & Harris, 2013) ve sosyal gelişimine önemli ölçüde katkı sağladığı bulunmuştur (Parke vd., 2008, s. 147). Erken çocukluk döneminde baba-çocuk etkileşiminin ve baba katılımının hem niceliği hem de niteliği çocuklarda olumlu sosyal gelişimi, duygusal öz düzenlemeyi, dil gelişimini ve bilişsel işlevselliği desteklerken davranış problemlerinde azalma sağlayabilir (Gauvain, Fagot, Leve & Kavanagh, 2002; Jaffee, Moffitt, Caspi & Taylor, 2003; Magill-Evans & Harrison, 2001; Roggman, Boyce, Cook, Christiansen & Jones, 2004; Updegraff, McHale, Crouter & Kupanoff, 2001).

Yapılan araştırmalara göre, baba katılımı yalnızca çocuğun gelişimini değil aynı zamanda annenin ruh sağlığını ve babanın kendi gelişimini de olumlu etkilemektedir (Kochanska & Aksan, 2004). Baba katılımın, ailenin düşük sosyoekonomik durumunun olumsuz etkisini sınırlayarak çocukların bilişsel gelişimini destekleyebilir (Sarkadi vd., 2008). Erken çocukluk döneminde baba katılımı ve olumlu eş ilişkisi, özellikle erkek çocuklar için, ergenlik döneminde daha az duygusal ve davranışsal sorunlara sebep olurken (Flouri,

2005) akademik başarılarının ve motivasyonlarının da artmasını sağlamaktadır (Ateş, 2021)

Son yıllarda kadınların istihdamının artması ile aile yapıları da değişmiştir. Örneğin Türkiye’de, aynı konutu paylaşan üç veya daha fazla kuşağın yaşadığı geleneksel geniş aileler çekirdek ailelere dönüşmüştür. Kadınların iş hayatında aktif rol alması, evde çocuk bakımı ve ev işlerinde kadın ve erkek arasındaki görev paylaşımındaki değişiklikleri de beraberinde getirmiştir (Karataş, 2001).

2.8. Baba Katılımı ile İlgili Kuram ve Modeller

Bu bölümde baba katılımı; psikoanalitik kuram, bağlanma kuramı, sosyal öğrenme kuramı, aile sistemleri kuramı, ekolojik sistemler modeli, Belsky süreç modeli ve Epstein’in üçlü etki modeli çerçevesinde ele alınmıştır.

2.8.1. Psikoanalitik Kuram

Ataerkil düşüncede açıkça görülen babaların sembolik olarak var olması ve yokluğu arasındaki kaygı, psikoanalitik kuramının temelini oluşturur. Bu bakış açısıyla, psikanaliz özünde ataerkil bir söylem olarak kabul edilebilir. Psikoanalitik kuram, erkeklerin çocuklarıyla olan ilişkilerini çocukların temel bakım sağlayan ve besleyicileri olan annelerin ilişkilerinin gölgesinde bırakmaktadır. Babayı sembolik bir otorite figürü olarak görürken ataerkilliğin temel paradokslarını yeniden oluşturur (Freeman, 2008).

Psikoanalitik kuram, babanın sembolik gücünü vurgulamaktadır. Babalık rolüne, bireysel ruh ve medeniyetin oluşumunda rol aldığı için önem atfedilir. Freud'un psikoanalitik kuramının temel taşlarından biri olan Oidipus kompleksine ilişkin temel kavramında babalık rolü kutsal kabul edilir. Oidipus kompleksi babalığı psikoanalitik kuramın

merkezine yerleştirir. Bireysel kimliğin ortaya çıkışında, ataerkil kültürün yeniden üretilmesine ve anlam olarak psikanalizin yaratılmasına temel oluşturur (Freeman, 2008). Annenin varlığı uzun zamandır erken çocuk gelişiminin temel taşı olarak algılanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, çocuk gelişimi ile ilgili yapılan araştırmaların bakış açısında değişiklikler olmuştur. Psikoanalitik bilginin evrimi, 1940'larda ve 1950'lerde anne-çocuk ikilisine ve bir gelişim evresi olarak annelik çalışmasına olan ilginin artmasıyla sonuçlanmıştır. Melanie Klein, Anna Freud ve Margaret Mahler, bebeğin anneye erken bağımlılığı, ayrılık ve bireyleşme üzerindeki çatışmalar hakkında araştırmalar yaptılar. 1960'larda Bion, Winnicott ve Bowlby, ruh sağlığının temeli olarak erken dönem anne-bebek ilişkisinin/bağlanmanın önemine daha fazla katkı yaptılar. 1970'lerin başına kadar, gelişimsel bir bakış açısıyla babalık, baba-çocuk bağlanması ve babalık hakkında psikoanalitik kuram çerçevesinde çok az literatür vardı (Etchegoyen, 2002, s. 18). Babalığa bu kadar önem atfedilmesine rağmen yakın zamana kadar psikoanalitik kuram çerçevesinde babalık ile ilgili kısıtlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu yüzden babalar, psikoanalitik düşüncenin “unutulmuş ebeveyni” olarak adlandırılmaktadır (Freeman, 2008; Ross, 1979, s. 317).

2.8.2. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramı (Bowlby, 1982), ilk yıllardaki olumlu ve uyarlanabilir ebeveyn-çocuk etkileşim kalıplarının güvenli ilişkilerin gelişimini desteklediği erken yaştaki ebeveyn-çocuk ilişkilerini anlamak için yaygın olarak kullanılır. Bebeklerin babalarına bağlılık geliştirdiğine ve babaların çocuklara duyarlı bakım sağlayabildiğine dair araştırmalar yapılmıştır (Cabrera, Shannon & Tamis-LeMonda, 2007; Mills-Koonce vd., 2015). Babaların duyarlı bakım veren kişiler olabileceği fikri, babaların çoğunlukla geçim sağlayan kişiler olduğu şeklindeki toplumsal algıya yavaş yavaş etki etmiştir (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth & Lamb, 2000). Bağlanma kuramı, baba katılımının

çocuk gelişimini desteklediğini savunur çünkü baba katılımı çocuk ile baba arasında güvenli bağlanma kurulmasını teşvik eder (Cassidy, 1999).

Önceki çalışmalar, daha güçlü bebek-ebeveyn bağlanmasının çocuk için birçok olumlu sonuçla ilişkili olduğunu ve babaların küçük çocuklarıyla daha güçlü bağları olduğunda kendilerini değerli hissettiklerini göstermiştir (Ranson, & Urichuk, 2008; Bretherton, Lambert & Golby, 2005). Ek olarak, baba-bebek bağlanması, daha fazla baba katılımı ile ilişkilidir (Brown, Mangelsdorf & Neff, 2012).

Bağlanma kuramına göre (Ainsworth vd., 1974) nitelikli ebeveynlik, çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi ile olumlu bir şekilde ilişkilidir (Lindsey, Cromeens & Caldera 2010; Shannon vd., 2002). Bağlanma kuramı ile ilgili araştırmalar önceden bakım veren kişinin istikrarlı mevcudiyeti ve sıcaklığının güvenli bağlanmayı desteklediğini savunurken günümüzde bakım veren kişinin duyarlılığını ve ihtiyaçlarına yanıt verebilirliğini vurgulamaktadır (Pleck, 2007). Baba-çocuk etkileşimleri sırasındaki duyarlılık, katılım ve saygı, çocukları dış dünyalarıyla etkileşime girmeye ve dış dünyaları hakkında bilgi edinmeye, korkularının üstesinden gelmeye ve oyunlarında risk alma davranışlarına katılmaya teşvik ederek keşfetmelerine destek olur (Grossmann vd., 2002). Ancak babaların ebeveynlik niteliği düşük olduğunda, çocuklar daha sık sosyal ve davranışsal sorunlar sergileyebilir (Isley vd., 1996; Stevenson & Crnic 2013). Ayrıca, çocukları ile kalıcı, olumlu etkileşim davranış kalıpları geliştiren ilgili babalar, zaman içinde çocukları büyüdükçe istikrarlı katılım düzeylerini koruma eğilimindedir (Cabrera vd., 2008; Cook vd., 2005).

Ayrıca, birlikte geçirilen eğlenceli zaman, ilişkideki yakınlığı artırmak için bir fırsat sunabilir. Bağlanma kuramı, baba-çocuk ilişkilerinde babanın duyarlılığının ve baba-çocuk iş birliğinin birlikte geçirilen zamanda önemli olabileceğini, anne-çocuk ilişkilerinde ise rahatlatıcı ve teşvik edici bakım rutinlerinin daha önemli olabileceğini öne sürmektedir (Bretherton, Lambert & Golby, 2005).

2.8.3 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre babalar, rol modelleri ile etkileşim yoluyla babalık rolünü nasıl sergileyeceklerini öğrenirler (Parke, 1995). Bu öğrenme, diğer ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışlarını gözlemlemek ve diğer ebeveynleri kendi ebeveynlik davranışlarını canlandırmak için rol model olarak aldıklarında gerçekleşir, bu süreç gözlemsel öğrenme olarak adlandırılır (Bandura 1999). Genel olarak bu öğrenme biçimi, bir birey başka bir kişinin veya rol modelin davranışlarını gözlemlediğinde ve daha sonra bu davranışları uygulanabilir olduğunu düşündüğünde ve gelecekte kendisi canlandığında gerçekleşir. Bu süreç boyunca gerçekleşen öğrenme, gözlemcinin tutumlarında, değerlerinde, duygularında ve davranışlarında değişiklik şeklinde olabilir. Rol modellerle ilgili deneyimler, babalık rolünde büyük önem taşımaktadır (Masciadrelli, Pleck & Stueve, 2006).

Sosyal öğrenme kuramının model alma ve pekiştirme kavramları erkeklerin aile bağlamında nasıl öğrendiğini açıklayabilir. Babalar, annelerin çocuk bakım becerileri ve tutumlarını gözlemleyerek anneleri model alabilir ve bunu çocuklarının bakımını sağlarken bir temel olarak kullanabilir. Babalar çabaları için en azından bir süre pekiştirilirse yeni bakım verme davranışını edinme ihtimalleri daha yüksektir. Anneler, babaların çabalarını eleştirmek veya küçük düşürmek yerine bakım girişimlerine destekleyici şekilde tepki verirse babaların bakım verme davranışını sürdürmeleri daha olasıdır (Bandura, 1977, p. 113; Hawkins, Christiansen, Sargent & Hill, 1995, s. 47). Bu kurama göre, şiddet eylemlerine maruz kalan çocukların saldırgan davranışları gözlemleyip modelleyebileceğinden dolayı çocukların gelişimi olumsuz etkilenebilir. Ayrıca sosyal öğrenme kuramı, çocukların ebeveynlerinden cinsiyet rollerini öğrendiğini ve hemcins modellerin önemini vurgulamaktadır. Örneğin, erkek çocuklar babalarını gözlemleyerek

problem çözme stratejilerini, kelime dağarcıklarını ve diğer davranışlarını model alarak öğrenebilirler (Bandura, 1986).

2.8.4. Aile Sistemleri Kuramı

Aile sistemleri kuramına göre (Bowen, 1966; Kerr & Bowen, 1988) aile, üyelerin birbirlerinin davranışlarını etkilemek için etkileşimde bulundukları karmaşık sosyal bir sistemdir. Aile üyeleri, sistemin tek tek öğeleri olmaktan ziyade bir bütün olarak birbirine bağlıdır. Ailedeki bir bireydeki herhangi bir değişiklik tüm sistemi etkileyebilir ve hatta diğer üyelerde değişikliklere yol açabilir. Bu kuram, çoğu birey tüm yaşamı boyunca ailesiyle temas halinde olduğu için, ailenin yaşam boyu hem duygusal hem de fiziksel açıdan kilit bir rol oynadığını savunur.

Aile sisteminin üç temel özelliği vardır: bütünlük ve düzen, hiyerarşik yapı ve öz düzenleme. Bütünlük ve düzen, aile, parçalarının toplamından daha büyüktür ve her bir parçanın birleştirilmiş özelliklerinden basitçe anlaşılamayacak kadar karmaşık özelliklere sahiptir. Hiyerarşik yapı, aile, kendi içinde sistemleri olan alt sistemlerden oluşur. Öz düzenleme, yeni koşullara tepki olarak kendini yeniden organize edebilir ve çevreye uyum sağlayabilir (Cox & Paley, 2003).

Aile sisteminin öz düzenleme becerisine sahip olması sayesinde yeni koşullara tepki olarak kendini yeniden organize edebilir ve çevreye uyum sağlayabilir. Örneğin, ekonomik kriz sebebiyle babanın işini kaybetmesi ve birincil gelir sağlayan rolünü annenin alması gibi roller arasındaki değişim ailenin öz düzenleme becerisidir (Schermerhorn & Cummings, 2008, s.200).

Aile sisteminin birbirine bağlı doğası gereği babanın aile sistemi içindeki deneyimleri sadece onun algılarını değil, aynı zamanda eşinin algılarını da etkileyebilir. Hem babaların hem de annelerin evdeki iş bölümü ve evlilik kalitesinden memnuniyetleri baba katılımı

niteliğini etkileyebilir. Aile sistemi yalnızca birbirine bağlı bireylerden oluşmaz. Aynı zamanda ebeveynlerin kendi arasındaki ilişki ve ebeveynler ile çocukları arasındaki ilişki gibi birbirine bağlı alt sistemlerden oluşur. Ailenin alt sistemlerinin birbirine bağlı yapısından dolayı, baba-çocuk ilişkisinin niteliği ebeveynlerin kendi arasındaki ilişki niteliğinden de etkilenmektedir (Galovan, Holmes, Schramm & Lee, 2014). Babaların ebeveynlik niteliği diğer aile ilişkilerinin niteliğine karşı duyarlıdır. İki ebeveynli ailelerde, her iki eş de ebeveynlik rollerinde birbirini desteklediğinde babalar çocuklarıyla düzenli olarak daha fazla ilgilenirler (Hohmann-Marriott, 2011; NICHD Early Child Care Research Network, 2000).

2.8.5. Ekolojik Sistemler Modeli

Bronfenbrenner (1979, 1986), insan gelişimi üzerine ekolojik bir bakış açısı sunmaktadır. Ekolojik sistemler kuramı, çocuğun gelişimi farklı ekolojik düzeyler veya sistemler arasında ayrımlar yapar. Bu görüşe göre gelişim, bireyin içinde gerçekleşen bir etkinlikten ziyade doğası gereği ilişkisel bir süreçtir. En iç düzeyden başlayarak, bu ekolojik sistemler şunlardır: mikrosistemler (çocuğun ebeveynleri, akranları, öğretmenleri ve diğer yetişkinlerle kurduğu yüz yüze ilişkiler); mezosistemler (mikrosistemler arasındaki bağlantılar, örneğin ebeveyn ve öğretmen gibi mikrosistem ortakları veya anne ile baba arasındaki ilişkiler), ekzosistemler (çocuğun mikrosistem ortaklarının içinde olduğu ancak çocuğun doğrudan katılmadığı ilişkiler, örneğin ebeveynin bir iş amiriyle veya iş arkadaşlarıyla ilişkisi), makrosistemler (sosyal politikalar ve programlar ile önceki sistemleri etkileyen daha geniş “kültürel senaryolar”, örneğin ebeveyn izni politikaları, annenin babaya karşı rolüyle ilgili kültürel ideoloji) ve kronosistemler (önceki sistemlerdeki tarihsel değişim ve bu sistemlerde çocuğun yaşamı boyunca gelişimsel değişim).

Ekolojik sistemler modeli, 1940'larda ve 1950'lerde hâkim olan klasik anne-çocuk araştırma paradigmasının dışında kalan geniş kapsamlı gelişim araştırmalarını organize etmek için bir çerçeve sağlamıştır. Baba-çocuk ilişkilerine ek olarak, Bronfenbrenner'ın yeni modeli; kardeşler, akranlar, öğretmenler ve bakım veren kişiler ile olan ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkileri, ebeveynleri arasındaki ve ebeveynler ile öğretmenler veya bakım veren kişiler arasındaki ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkileri, ebeveynlerin iş hayatının etkileri, sosyal politikaların istihdam, refah ve doğum iznine etkileri gibi pek çok farklı konuda araştırma yapılmasına olanak sağlamıştır (Pleck, 2007).

Ekzosistem, genellikle çocuğun aktif bir rolü olmadığı diğer sosyal ortamlarla (örneğin ebeveynin çalıştığı yer) bağlantılıdır. Bu bağlantılı sosyal sistemlerin ebeveynin davranışı ve aile ilişkileri üzerinde etkisi olabilir. Örneğin, işle ilgili bir terfi, aile kaynaklarını artırabilir, ancak aynı zamanda ailenin işleyişini etkileyebilecek şekilde evde ebeveyn zamanını da azaltabilir.

Bronfenbrenner'e göre insan gelişimi, aktif olarak kişiler ve nesneler arasındaki karmaşık ve karşılıklı etkileşimler aracılığıyla gerçekleşir. Bu etkileşim biçimlerini de "Yakınsal süreçler" olarak adlandırır. Babalar, çocuklarının hayatında mikrosistemde yer alır. Çocukların babalarıyla yakınsal süreç etkileşimleri, gelişim için potansiyel olarak önemli derecede anneleri ile etkileşimlerinden farklıdır (Pleck, 2007). Örneğin, Parke (2002, s. 35) babaların çocukları ile oynadığı kaba-yuvarlanma oyunlarının çocukların duygu düzenleme gelişiminde önemli bir rolü olduğunu savunmaktadır. Babalar çocukları ile annelerinden daha sık kaba yuvarlanma oyunları oynadığı ve bu oyunlar gelişimin belirli yönlerini desteklediği için çocukların babalarıyla olan yakınsal süreç ilişkilerinin önemli sonuçları vardır.

2.8.6. Belsky Süreç Modeli

Belsky'nin (1984) süreç modeli, Bronfenbrenner'in kavramlarının uygulanması olarak yorumlanmaktadır. Belsky, Bronfenbrenner'in "sistem" terminolojisini kullanmamakla birlikte, ebeveynlik üzerindeki etkileri aracılığıyla çocuk üzerindeki belirli mezosistem (örneğin evlilik ilişkisi) ve ekzosistem (örneğin ebeveynlerin mesleği, sosyal destek ağı) etkilerini tanımlar. Çocuğun ihtiyaçlarına uygun duyarlı ebeveynliği, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde gelişimi destekleyen önemli bir süreç olarak kabul eder.

Kişiliğin neden ebeveynlikle ilişkili olabileceği sorusunu ele alan ilk kuramcılardan biri Belsky'dir (1984). Belsky'nin süreç modeline göre, ebeveynliğin üç temel belirleyicisi vardır: ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kişiliği, çocuğun bireysel özellikleri, bağlamsal stres ve destek faktörleri. Bu modelde üç temel belirleyici olmasına rağmen ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kişiliğini süreç modelinin merkezine yerleştirmiştir. Ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kişiliği, genel olarak nasıl hissettiklerini (örneğin, ebeveynin olumlu veya olumsuz ruh haline eğilimi), ne düşündüklerini (örneğin, ebeveynin çocuğun davranışına ilişkin yorumu) ve nasıl davrandıklarını (örneğin, ebeveynin çocuğuna tutumu) etkiler (Kochanska, Friesenborg, Lange & Martel, 2004).

2.8.7. Epstein'in Üçlü Etki Modeli

Epstein'in aile, okul ve toplum arasındaki iş birliğini destekleyen üçlü etki modeli, okulların aileler ile ilgilenme biçiminin çocukları önemseme şekline de yansıdığını savunur. Eğitimciler çocukları sadece öğrenci olarak görürse aileyi okuldan ayrı görmeleri muhtemeldir. Eğitimciler öğrencileri çocuk gibi görürse çocukların eğitiminde ve gelişiminde hem aileyi hem de toplumu okulla ortak olarak görmeleri daha olasıdır. Bu modele göre aile, okul ve toplum, çocuklara yönelik ortak çıkarların ve sorumlulukların farkındadır ve çocuklar için daha iyi programlar ve fırsatlar yaratmak için birlikte çalışırlar (Epstein, 2019, s. 11). Epstein okul, aile ve toplum arasındaki ilişkiyi inceleyen üçlü etki

modelinde altı tip katılım türü (Ebeveynlik, iletişim kurma, gönüllü olma, evde öğrenme, karar alma, toplumla iş birliği) olduğunu ileri sürmüştür.

(1) Ebeveynlik, tüm ailelerin çocuk ve ergen gelişimini anlamalarına ve çocukları öğrenci olarak destekleyen ev ortamları oluşturmalarına destek olmak, (2) iletişim kurma; okul programları ve çocukların gelişimi hakkında iki yönlü etkili iletişim biçimleri tasarlamak ve yürütmek, (3) gönüllü olma; okulu ve öğrencilerin faaliyetlerini desteklemek için okulda, evde veya diğer yerlerde yardım ve desteği organize etmek, (4) evde öğrenme; öğrencilere ev ödevi ve müfredatla ilgili faaliyetler ve kararlarda nasıl yardımcı olacakları konusunda ailelere bilgi ve fikir vermek, (5) karar alma; her kökenden velinin okul komitelerinde temsilci ve lider olarak görev yapması ve okul kararları konusunda tüm velilerin fikrini almak, (6) toplumla iş birliği; okulları, öğrencileri ve ailelerini güçlendirmek ve desteklemek için topluluktan kaynak ve hizmetleri belirlemek ve entegre etmek, topluluğa fayda sağlamak ve öğrencilerin öğrenme fırsatlarını artırmak için etkinlikler düzenlemek (Epstein, 2019, s. 19).

Okullar, ebeveynler, eğitimciler, öğrenciler ve toplumdaki diğer kişilerin etkileşimlerini yönlendirmek ve teşvik etmek için her bir katılım türü için çeşitli uygulamalar arasından seçim yapabilir. Örneğin, öğretmenler ve velilerin birbirleriyle iletişim kurmaları için yaygın ve ileri teknolojileri kullanmanın birçok yolu vardır (İletişim kurma); eğitimcilere, öğrencilere ve ailelere yardımcı olacak gönüllüleri organize etmenin de birçok yolu vardır (Gönüllü olma). Her katılım türü, eğitimcilerin ve ailelerin birbirleriyle bilgi ve fikir alışverişinde bulunmaları ve çocukların eğitimi için ortak sorumluluklarını tanımaları ve yerine getirmeleri için iki yönlü iletişim gerektirir (Epstein, 2019, s. 20).

Her katılım türünü uygularken tüm ailelere ulaşmak birtakım zorlukları beraberinde getirebilir. Örneğin, okullar ülkenin genelinde kullanılan dili konuşamayan veya okuyamayan ebeveynleri dâhil etme zorluğuyla karşı karşıya kalabilir. Eğitimcilerden ve velilerden oluşan ekipler, ailelerin anlayacağı sözcükler ve biçimlerde bilgi sağlamak ve bu

velilerin, öğretmenler ve yöneticilerle iletişim kanallarına ve okula girdi sağlamak için fırsatlara kolay erişimlerini sağlayan etkinlikler uygulamak için birlikte çalışabilirler (Epstein vd., 2002, s. 223). Bir ebeveyn, okul gönüllüsü olarak çalışırken ve öğrencilere ev ödevlerinde yardım ederken bunlar çok farklı iki etkinlik olsa da ebeveyn hem öğretmen hem de öğrenci rolünde olabilir (Epstein, 2011, s. 47).

Örneğin, okul toplantılarına katılamayan ailelere bilgi sağlanması, öğrencilerle ilgili bilgilerin okuldan eve ve evden okula bilgi akışının sağlanması, ebeveynlere okulda ve diğer yerlerde gönüllü olmaları için fırsatlar sağlanması, okul ile ilgili karar verme sürecinde ve okul komitelerinde farklı ailelerin temsil edilmesinin sağlanması ve okulun gelişim hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olmak için topluluk kaynaklarının belirlenmesi ve kullanılması gibi zorluklarla karşılaşılabilir. Okullar, bu ve diğer zorlukları ele alarak çocuklarının eğitimini aktif olarak destekleyebilmeleri için farklı meslek, öğrenim düzeyi ve sosyoekonomik düzey gruplarındaki ebeveynleri sürece dâhil edebilir (Epstein, 2019, s. 20). Okul öncesi eğitim kurumlarında etkin ve sürekli baba katılımı programları uygulanırsa baba ve çocuk arasında olumlu ilişki oluşması beklenir. Baba katılımı ile okul, aile ve toplum arasındaki bağlantıların güçlendirilme olasılığı çocuklarının hayatına yalnızca annelerin değil aynı zamanda babaların da katılımı ile artar (Tekmen, 2020, s. 25).

2.9. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

Baba katılımı baba, anne, çocuk ve toplumsal yapı ile ilgili faktörlerden etkilenebilir. Babanın kişisel özellikleri, ebeveyn rolü kimliği, yaşı, öğrenim durumu, sosyoekonomik durumu baba katılımını etkileyen babanın kendisi ile ilgili faktörlere örnek olarak verilebilir. Çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, çocuğun kişilik özellikleri ve ailedeki çocuk sayısı çocuk ile ilgili faktörlere örnektir. Toplumsal yapı ile ilgili faktörlere ise sosyal politikalar, toplumsal cinsiyet rolleri, sivil toplum örgütleri, kadının iş hayatına atılması, cinsiyet eşitliğine dayalı toplum yapısı örnek olarak verilebilir.

2.8.1. Baba ile İlgili Faktörler

Geçmişe kıyasla toplumsal beklentiler ve babaların çocuklarının hayatına dâhil olma konusundaki istekleri artmıştır. Günümüzde babalar çocuklarının bakımına ve beslenmesine katılma konusunda oldukça isteklidir ve genellikle önceki nesillerin karakteristik özelliği olan geçim ve disiplin sağlayan rollerden ziyade “ilgili ebeveyn” rolünü yerine getirmeyi tercih ederler (Henwood & Procter, 2003).

Baba katılımını etkileyen önemli faktörlerden biri de babanın ebeveyn olarak rolüne verdiği anlam ve önemdir. Kimlik kuramı, baba katılımının bir babanın ebeveynlik rolüne bakış açısına göre değişeceğini varsaymaktadır. Ebeveyn rolü kimliği, baba katılımı kavramını tanımlamak için önemlidir. Baba katılımı, babanın ebeveyn rolü kimliğine yüklediği anlamın doğrudan bir sonucudur (Pleck, 1997). Ebeveyn rolü kimliği, baba katılımının önemli bir öncülüdür çünkü baba katılımı için toplumsal normlar açısından anne katılımına göre daha az beklenti vardır yani kısmen babaların katılımı isteğe bağlıdır. Bu esneklik göz önüne alındığında, bir babanın ebeveyn rolü kimliği, baba katılımı unsurlarının güçlü bir belirleyicisi olduğunu göstermektedir (Parke, 2002, s. 37; Tamis-LeMonda & Cabrera, 1999). Bununla birlikte, ebeveyn rolü kimliği sosyal ve bağlamsal durumlara göre değişiklik gösterebilir. Bir babanın benimsediği ebeveyn rolü kimliği, boşanma gibi bir geçiş sürecinin ardından değişebilir. Ebeveyn rolü kimliği, yaşam geçişleri ve sosyal bağlama göre değişim gösterebilir (Fox & Bruce, 2001; Ihinger-Tallman, Pasley, & Beuhler, 1993). Stresle baş etmede kendini yeterli hisseden babaların katılım düzeyleri daha yüksekken, daha fazla stres faktörü, daha yüksek kaygı ve daha depresif ruh hali olan babaların katılım düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur (Rienks, Wadsworth, Markman, Einhorn & Moran Etter, 2011).

Babanın, kendisinin çocuğunun gelişimi üzerinde önemli rol oynadığına ve babanın da anne kadar çocuğun yaşamında sorumluluklara sahip olması gerektiğine inanması, daha

fazla katılım göstermesi ile ilişkilidir (Kwok & Li, 2015). Babaların kendi çocukluk deneyimlerinin de kendi baba katılım düzeyleri üzerinde etkisi olabilir (Yoshida, 2012). Erkeklerin babalığa yönelik tutumları, kendi babalarının katılımına yönelik tutumlarına benzer olma eğilimindedir (Guzzo, 2011).

Demokratik veya koruyucu ebeveynlik stilini benimseyen babaların katılım düzeyleri yüksekken (Sımsıkı, 2011) otoriter ebeveynlik stilini benimseyen babaların katılım düzeyi düşüktür (Gaertner, Spinrad, Eisenberg & Greving, 2007; Paquette, Bolté, Turcotte, Dubeau & Bouchard, 2000; Sımsıkı, 2011). Otoriter babalar, özellikle çocuklarının bakımı, geceleri uyandığında sakinleştirme, oyun oynama, yeni bir şeyler öğretme gibi aktivitelere daha az katılmaktadır (Gaertner vd., 2007).

Babanın yaşı da katılımını etkileyen faktörlerden biridir. Yapılan bazı araştırmalar babaların yaşı arttıkça katılımlarının da arttığını göstermektedir (Saleh & Hilton, 2011; Şahin & Demiriz, 2014). Diğer taraftan bazı araştırmalarda ise babanın yaşı arttıkça baba katılım düzeyinin düştüğü bulunmuştur (Beets & Foley, 2008; Castillo & Fenzl-Crossman, 2010; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Seçer, Çeliköz & Yaşa, 2007; Ünlü, 2010). Yapılan bazı araştırmalarda ise babanın yaşı ile katılımı arasında herhangi bir ilişki olmadığı belirtilmektedir (Cook vd., 2005; İzci, 2013; Kuruçırak, 2010; Marsiglio, 1991; Rienks vd., 2011).

Yapılan bazı araştırmalara göre düşük sosyoekonomik durumdaki babaların yüksek sosyoekonomik durumdaki babalara göre daha az katılım göstermektedir (Goodman, Creuter, Lanza & Cox, 2008; Rienks vd., 2011). Diğer taraftan, düşük sosyoekonomik durumdaki babaların çocuklarının bakımıyla daha fazla ilgilenip daha yüksek düzeyde katılım gösterdiğini bulan çalışmalar da mevcuttur (Casper & O'Connell, 1998; Gaunt, 2005; Yeung vd., 2001).

Son olarak babanın demografik özellikleri açısından bakıldığında öğrenim durumu baba katılımını etkileyen bir faktördür. Yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş babalar lise

düzeyinde öğrenim görmüş babalara göre daha yüksek düzeyde baba katılımı göstermektedir. Öğrenim durumu ile baba katılımı arasında olumlu yönde ilişki olduğunu bulunmuştur (Sımsıkı, 2011; Sımsıkı & Şendil, 2014; Şahin & Demiriz, 2014; Paquette vd., 2000; Tezel Şahin & Özbey, 2009). Ayrıca, öğrenim düzeyi yüksek olan babalar, eşleriyle daha fazla iş birliğine dayalı bir ilişki oluşturmakta ve bu sayede çocuklarının hayatına katılımları da artmaktadır (Salman-Engin, 2014). Erkekler ne kadar eğitimliyse, ev işlerine harcadıkları zaman da doğru orantılı şekilde artmaktadır. Yükseköğrenimin eşitlikçi bir ideolojiyi sunması ve bu nedenle daha öğrenim düzeyi yüksek erkeklerin baba katılım düzeylerinin yüksek olması ihtimalini fazla olması anlamına gelir (Yoshida, 2012).

2.8.2. Anne ile İlgili Faktörler

Aile katılımı ile ilgili yapılan araştırmalara göre, baba katılımını etkileyen önemli faktörlerin aile içi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Yapılan bazı araştırmalara göre, baba katılımı annenin çalıştığı ailelerde artarken (Craig, 2006; Ishii-Kuntz, Makino, Kato & Tsuchiya, 2004; Linnenberg, 2012; Maume, 2011; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Yılmazçetin, 2003; Yoshida, 2012) bazı araştırmalara göre ise annenin çalışma durumu ile baba katılımı arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır (İzci, 2013; Ünlü, 2010; Yeung vd., 2001).

Yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş anneler baba katılımını daha çok engelleyici anne bekçiliği davranışı sergilerken (Gaunt, 2008), bazı araştırmalara göre ise yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş anneler baba katılımını daha az engelleyici ve daha çok teşvik edici anne bekçiliği davranışı sergilemektedir (Aytaç, 2018; Dönmez, 2019; Kulik & Tsoref, 2010; Wang vd., 2021).

Baba katılımı, babaların öğrenim durumu, kişisel özellikleri ve yaşı gibi faktörlerin yanı sıra anne bekçiliğinden de önemli ölçüde etkilenmektedir. Anne bekçiliğinin teşvik alt boyutu ile baba katılımı arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır (Fagan & Barnett, 2003;

Maurer, Pleck & Rane, 2001; Wang vd., 2021). Annelerin babaları teşvik etmesi, babaların öz yeterliklerini ve çocuk yetiştirme becerilerine olan güvenlerini geliştirir ve böylece katılımları artar. Ayrıca annelerin babalara olumlu geri bildirimlerde bulunması da baba katılımını artırabilir (Xing vd., 2014).

Wang, Yu, Zhu ve Ji (2021) yaptıkları araştırmada annelerin engelleyici tutumu ile babanın çocuklarıyla duygusal iletişimi, kural öğretimi ve sosyal etkinliklere katılımı arasında önemli ölçüde negatif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Pleck ve Hofferth'in (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre anne çocuk yetiştirmek için kriterler belirlemeye ne kadar meyilliyse, baba o kadar az dâhil olmak ister. Anne bekçiliğinin engel alt boyutu, babaların çocuklarının günlük bakımına katılımı ile arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bu, kural öğretimi, sosyal etkinliklere katılım gibi diğer boyutlara kıyasla babaların genel olarak çocuklarının günlük bakımına daha az katılımıyla açıklanmaktadır.

Baba katılımı artsa da hem nicelik hem de nitelik bakımından anne katılımı ile baba katılımı arasında büyük farklılıklar vardır. Her iki ebeveynin çalıştığı ve iş ile aile hayatını dengelemek durumunda olduğu ailelerde bile anneler çocukları ile ilgili görevlere babalardan daha fazla zaman harcamaktadır (Hofferth, Pleck, Stueve, Bianchi & Sayer, 2002; Yavorsky, Kamp-Dush & Schoppe-Sullivan, 2015).

Annelerin ebeveynliğe geçiş deneyimleri de babaların ebeveynlik deneyimlerini, davranışlarını ve motivasyonlarını etkiler. Örneğin, doğum sonrası depresyon yaşayan annelerin eşleri de sıklıkla depresif belirtilerin kendilerinde de olduğunu ancak annelere göre daha fazla sosyal destek eksikliği hissettiklerini belirtmiştir. Doğum sonrasında birçok kişi babalara annenin ve bebeğin durumunu sorarken babanın kendi durumunu ve ebeveynliğe geçişle nasıl başa çıktığını sormamaktadır (LeTourneau, Duffett-Leger, Dennis, Stewart & Tryphonopoulos, 2011).

Anneler, babaların katılımını kişisel tutumları, özellikleri ve babayla olan ilişkileri gibi çeşitli faktörler aracılığıyla etkiler (Hoffman & Moon, 1999; McBride vd., 2005). Anne

bekçiliği sergileyen anneler, babaların çocuk bakımına katılmasını engelleyebilir (Schoppe-Sullivan vd., 2008). Öte yandan, anneler babaları çocuklarıyla daha fazla birlikte olmaya ve onlarla daha fazla ilgilenmeye teşvik ederse, bu baba katılımının daha yüksek olmasına neden olabilir (Hoffman & Moon, 1999). Aile etkinliklerinde daha fazla role sahip olan babalar, çocukları ile daha çok ilgilenmektedir (Schoppe-Sullivan vd., 2008). Babaların ebeveyn rolü kimliği eşinin görüş ve tutumlarından etkilenir. Annelerin kişiliği, tutum ve davranışları, evlilik ve eş-ebeveyn ilişkisi babaların ebeveyn rolü kimliğini doğrudan etkileyebilir (Maurer vd., 2001; Ihinger-Tallman vd., 1993; Rane & McBride, 2000).

2.8.3. Çocuk ile İlgili Faktörler

Çocukların cinsiyeti baba katılımını etkileyebilir. Bazı araştırmalara göre babalar, erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha çok ilgilenebilirler (İvrendi & Işıkoğlu, 2010; Mammen, 2011; Manlove & Vernon-Feagans, 2002; NICHD Early Child care Research Network, 2000; Yeung vd., 2001; Yoshida, 2012). Babaların çocuklarıyla yaptıkları etkinliklerde cinsiyet önem rol oynayabilir. Örneğin, erkek çocuklarıyla daha çok bilgisayar oyunu oynama, banyo yaptırma gibi fiziksel aktiviteleri tercih ederken; kız çocuklarıyla sözel etkileşimleri içeren sosyal ve bilişsel nitelikteki etkinliklerden olan kitap okumayı tercih edebilirler (Lindsey, Mize & Pettit, 1997; Ünüvar, 2008). Ancak bazı araştırmalarda ise çocukların cinsiyeti ile baba katılımı arasında bir anlamlı ilişki olmadığı belirtilmiştir (Dubowitz vd., 2001; İzci, 2013; Sımsıkı & Şendil, 2014; Ünlü, 2010).

Çocuğun yaşı da baba katılımını etkileyen faktörlerden biridir. Yapılan bazı araştırmalara göre, çocuğun yaşının küçük olması, babanın katılımının artmasını sağlarken (DeLuccie, 1995; Ishii-Kuntz vd., 2004; Rienks vd., 2011) bazı araştırmalara göre ise babalar çocukları büyüdükçe daha fazla katılma eğilimindedir (Gaertner vd., 2007), diğer

araştırmalarda ise çocuğun yaşı babanın katılımı açısından anlamlı bir fark yaratmamaktadır (Bruce & Fox, 1999; Ünlü, 2010).

Çocukların mizacı ve sosyoduygusal gelişimi gibi kişisel özellikleri de baba katılımını etkileyebilir. Babalar, çocukları duygusal olduğunda çocuk bakımı faaliyetlerine daha fazla dâhil olmaktadır. Babaların duygularını düzenlemekte ve uyum sağlamakta zorlanan çocuklarının hayatına daha fazla katılmaları olasıdır (Downer & Mendez, 2005). Çocuklar daha sık olumlu davranış sergilediklerinde babalar daha fazla katılımı göstermektedir. (Pleck, 2007). Babaların sosyoduygusal gelişim düzeyleri yüksek olan kız çocukları (McBride, Schoppe & Rane, 2002) ve mizaç olarak daha uyumlu erkek çocukları olduğunda daha fazla katılım gösterdikleri bulunmuştur (Manlove & Vernon-Feagans, 2002).

Çocuk sayısının da baba katılımıyla ilişkisi değerlendirildiğinde bazı araştırma bulguları, çocuk sayısının artmasıyla baba katılımının azaldığını gösterirken (Beets & Foley, 2008; İzci, 2013; Kuruçırak, 2010; Manlove & Vernon-Feagans, 2002; Paquette vd., 2000; Seçer vd., 2007; Sımsıkı & Şendil, 2014; Yeung vd., 2001) diğer araştırmalarda ise bu sonuçların aksine çocuk sayısının artmasıyla baba katılımının da arttığı belirtilmiştir (Hamamcı, 2005; Ishii-Kuntz vd., 2004). Yapılan bazı araştırmalarda ise çocuk sayısı ile baba katılımı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmiştir (Coley & Hernandez, 2006; Paulson, Dauber & Leiferman, 2010).

2.8.4. Toplumsal Yapı ile İlgili Faktörler

Türkiye'de babalık bir geçiş sürecindedir (Boratav, Fişek & Ziya 2014). Şu anda baba olan erkekler, babalarıyla yaşadıkları olumlu deneyimleri çocuklarıyla olan ilişkilerine uygulayabilmek ve aynı zamanda olumsuz olanları bir kenara atıp kendilerine yeni bir babalık modeli bulmakla mücadele etmektedir (Metindoğan, 2015, s. 338).

Geleneksel olarak bir baba ailenin geçimini sağlayan kişi olarak tanımlanır. Sosyal yapı ve iş hayatı değiştikçe insanlar son yıllarda babaların rolünü yeniden tanımlamaya ve çocuk yetiştirmeye katılımlarına ilgi göstermeye başladılar. Ancak bazı araştırmalar baba katılımının zaman ve nitelik açısından zayıf olduğunu ortaya koymaktadır (Zhang & Fu, 2014). Bir yandan, babaların çocuk yetiştirmeye katılma hakları korunmamaktadır. Örneğin, birçok ülkede annelerin yasal olarak doğum izni varken, babaların yoktur. Öte yandan, geleneksel ebeveyn rollerini benimseyen kültürlerde, örneğin Çin ve Türkiye, babanın sert ve annenin nazik olduğu anlayışı hâkimdir. Ailede babanın rolünün, bakım sağlamak ve ilgilenmek yerine disiplin sağlamak olduğu vurgulanır (Wang vd., 2021; Gedik, 2020).

Babalık izninin hem anne ve çocuk için hem de babaların kendisi için olumlu etkileri vardır (Levtov, Gaag, Greene, Kaufman & Barker, 2015). Babalık izni alan babalar, doğumun ardından çocuğun bakımına daha etkin katılım sağlayabilir. Ancak ülkemizde annelik iznine göre babalık izni süresi çok daha kısıtlıdır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 104. maddesinin (B) bendinde “Memura, eşinin doğum yapması halinde, isteği üzerine 10 gün babalık izni verilir.” şeklinde belirtilmiştir (Resmî Gazete, 2016). 4857 Sayılı İş Kanunu'nun mazeret izni başlıklı ek madde ikisinde “İşçiye; eşinin doğum yapması halinde beş gün ücretli izin verilir” olarak belirtilmiştir (Resmî Gazete, 2003). Sözleşmeli personelin babalık izni ise Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar'ın 9. maddesinde “Sözleşmeli personele isteği üzerine; eşinin doğum yapması halinde on gün ücretli mazeret izni verilir.” şeklinde belirtilmiştir (Resmî Gazete, 2018).

Akçınar (2017) tarafından hazırlanan AÇEV Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri Ana Raporu'nda, babaların babalık iznini kullanması ile ilgili babalık davranışları arasında olumlu ilişki vardır. Ancak Türkiye'de Babalık Araştırması'na göre 51 ilden katılan 3235 babanın yalnızca %44'ü babalık izni kullanmıştır. Babalık izninin kullanım oranı oldukça düşüktür ve bunun altında yatan pek çok sebep vardır. Bu rapora göre araştırmaya katılan babaların %28'i babalık izni hakkının olduğunu bilmediğini, %21'i iş yerinin izin

vermediğini, %19'u da işlerinin yoğun olduğundan dolayı babalık izni kullanmadıklarını belirtmiştir. Babalık izni hakkına dair farkındalık, işverenlerin tutumu ve çalışma koşulları babaların babalık izni kullanmasında engelleyici faktörler arasında yer almaktadır.

Babaların katıldığı eğitim/destek programları, babaların çocuklarıyla olan ilişkisini etkilemektedir. Türkiye'de Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından babaların çocuk gelişimindeki önemi, babaların çocuk bakımına dâhil olma yolları, pozitif disiplin, çocukların sosyoduygusal ve bilişsel alanlarda gelişimi, etkili iletişim, çocukların yaşına uygun etkinlikler, oyunlar ve kitaplar, problem çözme stratejileri ve cinsel eğitim konularını içeren ve bu konularda babalara destek olmayı amaçlayan Baba Destek Programı uygulanmaktadır. Baba Destek Programının bulguları, babaların katılımı, bilgisi ve davranışı açısından olumlu etkilere sahip görünmektedir. Bu programlara katılan babalar, programa girmeden önceki durumuna kıyasla program sonrasında baba olarak kendi rollerinden ve babalık davranışlarından daha memnun olduklarını belirtmişlerdir. Eşleri bu programa katılan anneler ise eşlerinin artık daha hoşgörülü olduklarını, olumsuz disiplin yöntemlerine daha az başvurduklarını, çocuklarıyla daha fazla konuştuklarını, onları dinlediklerini, çocuklarını birer birey olarak görüp onlara hak ve özgürlük tanıdıklarını, ev işlerinde iş bölümü ve eşleriyle fikir alışverişi yaptıklarını belirtmiştir (Atmaca Koçak, 2004).

AÇEV'in Erkeklik ve Babalık Halleri Raporu'na göre aile içindeki kararlara katılım konusunda kadınlar ev içi kararlarda, örneğin eve mobilya alımı, çocukların televizyon izleme süreleri vb., erkekler ise ev dışı kararlarda, örneğin yatırım kararları, seçimlerde hangi partiye oy verileceği vb., daha etkin rol oynamaktadır. Kadınların çocuklar ile ilgili kararlarda etkisi daha fazlayken çocuklar ile ilgili ev dışı kararlarda, örneğin arkadaşında kalması veya üniversite seçimi gibi konularda, erkeklerin daha etkili olduğu bulunmuştur (Tol & Taşkan, 2018).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çocukların prososyal davranışları, babaların anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algısı ve baba katılımı konularıyla ilgili araştırmalar yer almaktadır.

Prososyal Davranışlar ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Ergin (2020) yaptığı araştırmada okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Malatya’da okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş aralığındaki okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri katılmıştır. Araştırmaya katılan 235 anne çocuklarının prososyal davranışlarını ve kendi ebeveynlik tutumlarını değerlendirmiştir. Araştırma bulgularına göre, demokratik ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile çocukların prososyal davranışları arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunurken, otoriter ebeveyn tutumu ile çocukların prososyal davranışı arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Çalışmayan annelerin çocuklarının pozitif yönde anlamlı bir farkla daha çok prososyal davranış sergiledikleri bulunmuştur.

Ruiz-Ortiz, Braza, Carreras ve Muñoz (2017) tarafından yapılan araştırmada orta çocukluk döneminde ebeveynliğin prososyal ve antisosyal davranış üzerindeki farklı etkileri ve çocuk cinsiyetinin rolü incelenmiştir. Araştırmaya İspanya’da yedi-sekiz yaşları arasında 96 erkek ve 107 kız olmak üzere toplam 203 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Elde edilen

bulgulara göre, anne ve baba ebeveynliklerinin farklı etkileri bulunmuştur: hem kız hem de erkek çocuklar için, anne tutarsızlığı olumsuz uyum becerilerini olumlu olarak yordamıştır ve babanın aşırı korumacılığı olumsuz uyum becerilerini olumlu olarak yordamıştır.

Ferreira vd. (2016) tarafından Portekiz’de 36-76 aylık çocukların anne-baba-öğretmen-çocuk ilişkileri ile çocukların prososyal davranışları arasındaki bağlantıyı araştıran kesitsel bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, erken yaşlarda bakım veren kişilerin niteliği ile çocukların prososyal davranışları arasında pozitif bir ilişki vardır. Hem baba-çocuk hem de öğretmen-çocuk ilişkilerinin niteliği ile çocukların prososyal davranışları arasında doğrudan bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Caputi vd. (2012), İtalya’da beş, altı ve yedi yaşlarında ilkokula geçiş boyunca 70 çocuğu takip ettikleri boylamsal çalışmada çocukların zihin kuramlarını, prososyal davranışlarını ve sözel yeteneklerini değerlendirmiştir. Sonuçlar, zihin kuramı çocukların prososyal davranışlarını öngördüğünü göstermektedir. Erken dönemde zihin kuramı ve prososyal davranış gelişimleri yüksek oranda akran kabulünü sağlamaktadır.

Liew vd. (2011), 247 çocuk ve birincil bakıcılarının katıldığı araştırmada çocukların gözlemledikleri bir duruma karşı kendilerine ve başkalarına yönelik empati göstermeleri ve onlara yardım etmelerinin yordayıcıları olarak fizyolojik düzenlemelerinin araştırmak amacıyla ilk olarak çocuklar 18 aylıkken ardından 30 aylıkken laboratuvar ortamında incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, 18 ile 30 ay arasında, rahatlık arayışında ortalama düzeyde bir düşüş ve yardım etmede artış olmuştur. Sıkıntıya bağlı tepkilerdeki azalma ve prososyal davranışlardaki artış, çocukların fizyolojik ve davranışsal öz düzenleme becerilerindeki gelişmeler ile açıklanmıştır. Ayrıca, başkalarının duygularına tepki vermeyen veya başkalarına yardım edemeyecek kadar çekingen olan çocukların prososyal davranış sergileme olasılıkları nispeten daha düşük olduğu bulunmuştur.

Fujisawa vd. (2008), okul öncesi eğitime devam eden üç ve dört yaşındaki Japon çocukların prososyal davranışlarını serbest oyun sırasında doğal gözlem aracılığıyla

incelemiştir. Sonuçlara göre, çocuklar prososyal davranışlara kendiliğinden karşılık vermektedir. Çocukların oyun sırasında değiş tokuş edilen nesneyi verme ve yardım etme davranış sıklıkları arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Oyun sırasında çocukların arkadaşı olan çocuklara yardım etme olasılıkları arkadaşı olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Trommsdorff vd. (2007) tarafından yapılan araştırmada duygusal tepkileri ve prososyal davranışları dört farklı kültür bağlamında incelemiştir. Bu araştırmaya Almanya, İsrail, Endonezya ve Malezya'dan 212 çocuklar katılmıştır. Yarı deneysel araştırma deseniyle yürütülen bu çalışmada çocuklar bir yetişkinle etkileşime girerken çocukların duygusal tepkileri ve prososyal davranışları gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Endonezya ve Malezya'dan kültüründen gelen çocukların, Almanya ve İsrail kültüründen gelen çocuklara kıyasla, daha fazla kendine odaklı oldukları ve daha az prososyal davranış sergiledikleri bulunmuştur. Kültürler arasında, sempati ve prososyal davranış arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, çocukların duygusal tepkileri, prososyal davranışları ve her ikisi arasındaki ilişkiler açısından kültürel farklılıklar ve benzerlikler bulunmuştur.

Asbury vd. (2003) tarafından İngiltere'de yapılan araştırmada genetikten bağımsız olarak paylaşılmayan çevresel etkileri araştırmak amacıyla dört yaşındaki 2.353 tek yumurta ikiz çiftlerinin katıldığı araştırmada ebeveynler tarafından doldurulan kendi ebeveynliklerini değerlendirdikleri iki ebeveynlik stili ölçeği (sert ebeveyn disiplini ve olumsuz ebeveyn duyguları) ve çocuklarının davranışlarını değerlendirdikleri dört davranış ölçeği (kaygı, prososyal davranış, hiperaktivite ve davranış sorunları) kullanılmıştır. Genetikten bağımsız olarak paylaşılmayan çevresel etkinin daha düşük sosyoekonomik statü, daha büyük aile çatışması ve daha sık anne depresyonu görüldüğü yüksek riskli ortamlarda daha güçlü olduğu bulunmuştur. Ayrıca, fiziksel ceza, tehdit ve otoriter bir ebeveynlik tarzını benimseyen anne-babaların çocuklarında düşük düzeyde sempati ve prososyal davranış görülme ihtimalinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anne Bekçiliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Wang vd. (2021), anne-baba ilişkisinin ve baba katılımının çocukların gelişimini nasıl etkilediğini incelemek amacıyla Çin’de 214 annenin katıldığı araştırma yapmıştır. Araştırma bulgularına göre, anneler olumlu anne bekçiliği davranışlarını, olumsuz olanlardan daha sık sergilemiştir. Babalar, çocukları ile eğlence etkinlikleri ve günlük bakım yerine kural öğretimi ve duygusal iletişime daha fazla dâhil olmuştur. Annelerin teşvik edici ve engelleyici anne bekçiliği davranışları, baba katılımı ile anlamlı şekilde ilişkilidir. Ayrıca, anne bekçiliği, baba katılımı aracılığıyla çocukların sosyal duygusal gelişimini etkilemektedir.

Akgöz-Aktaş (2017) tarafından yapılan araştırmada baba katılımı ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkide ebeveynlerin evlilik uyumu ve anne bekçiliğinin etkisi incelenmiştir. Araştırma Mersin’de okul öncesi eğitime devam eden dört ile altı yaş arasında 265 çocuğun annesi, babası ve öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, babaların kız çocuklarıyla karşılaştırıldığında erkek çocuklarına daha çok temel bakım verdiği; çocuk sayısı arttıkça babaların çocuklarıyla geçirdiği serbest zaman aktivitelerinin azaldığı ve baba eğitim düzeyi arttıkça baba katılımının arttığı görülmüştür. Annelerin babalar üzerindeki engelleyici bekçiliğinin artmasının babanın evlilik uyumunu azalttığını ve bunun da baba katılımını düşürdüğünü göstermiştir. Baba katılımının çocuğun içe yönelim ve dışa yönelim sorunlarını negatif yönde yordadığı, çocuğun prososyal davranışlarının ise anne bekçiliği ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Makusha ve Richter (2016) tarafından yapılan araştırmada KwaZulu-Natal kırsalındaki Güney Afrikalı anne-babalar ile anne bekçiliğinin baba katılımı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla dokuz ile on yaş arasında çocuğu olan on üç anne ve sekiz baba ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada, anne bekçiliğinin baba katılımı üzerinde büyük bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, evli çiftler arasında anne

bekçiliğinin büyük ölçüde çocuk yetiştirme, çocuk ile etkileşim kurma, bakım sağlama ve ev işlerinde sorumluluk alma ile ilgili olarak gerçekleştiğini ve bazı kadınların geleneksel annelik kimliklerini doğrulamak için kontrol edici ve engelleyici anne bekçiliği davranışlarını sergilediğini göstermektedir.

Gaunt (2008) tarafından yapılan araştırmada, anne bekçiliğinin çocuk bakımında anne ve babanın katılımı üzerindeki sonuçlarını incelemiştir. Araştırmaya üç ile altı yaş arasında çocuğu olan evli 209 anne-baba katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, anne bekçiliğinin sorumluluklar boyutu babanın çocuk bakımına katılımını öngörmektedir. Araştırma bulgularına göre, annenin eğitim düzeyinin bekçilik davranışlarıyla ilişkili olduğunu gösterdiğinden, öğrenim düzeyi düşük annelerin daha yüksek düzeyde bekçilik davranışı ve daha düşük düzeyde baba katılımı sergileyeceği muhtemel görülmüştür.

Schoppe-Sullivan vd. (2008) tarafından Amerika'nın ortabatı eyaletlerinde yapılan araştırmada babaların çocuk bakımına katılımı ve yeterliliği ile ilişkili olarak anne bekçiliği davranışının rolü incelenmiştir. Araştırmada veriler gebeliğin üçüncü trimesterinde ve çocuğun doğumundan on dört hafta sonra olmak üzere iki aşamalı olarak 97 anne-babadan toplanmıştır. Araştırma sonuçları, anne teşvikinin daha yüksek baba katılımı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Babaların gözlemlenen davranışları ile ilgili olarak, babaların inançları ve ortak ebeveynlik algıları, yalnızca anneler düşük düzeyde eleştiri ve yüksek düzeyde cesaretlendirme gösterdiğinde geçerli bulunmuştur. Bu bulgular, annelerin "bekçi" rolleri aracılığıyla babanın katılımını şekillendirebileceği fikrini desteklemektedir.

McBride vd. (2005) tarafından yapılan araştırmada annelerin baba rolüne ilişkin inançlarının, babaların çocuklarının hayatına katılımını etkilemeye katkıda bulunup bulunmadığını incelenmiştir. Araştırmaya okul öncesi eğitime devam eden iki ile üç yaş arasındaki 30 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Çoklu regresyon analizlerinden elde edilen

sonuçlara göre, babaların ebeveyn rollerine ilişkin algıları ve baba katılım düzeylerinin, annelerin babaların rolü hakkındaki inançları tarafından yönetildiğini göstermiştir.

Fagan ve Barnett (2003), anne bekçiliği, annelerin baba yeterliliği algısı, annelerin babalık rolüne ilişkin tutumları ve baba katılımı arasındaki ilişkileri üç ile on iki yaş aralığında en bir çocuğu olan 102 babanın katıldığı araştırmada incelemiştir. Sonuç olarak, babaların yeterliliği ile baba katılımı arasında dolaylı ve doğrudan ilişki olduğu bulunmuştur. Anne bekçiliği, baba yeterliliği ve baba katılımı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Anneler babaların düşük ebeveynlik yeterliliğine sahip olduğunu düşündüğü takdirde annelerin babanın çocuklarla olan ilişkisini kısıtlama olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Baba Katılımı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Storm, Lissa, Lucassen, Helmerhorst ve Keizer (2022), beş farklı elektronik veri tabanı kullanarak yaptıkları meta-analiz araştırmasında, 29 çalışmada anne ve babanın ebeveynlik stillerinin çocukların prososyal davranışlarıyla ilişkilerini inceleyip karşılaştırmıştır. Yapılan meta-analiz sonuçlarına göre, ebeveynlik stili çocukların prososyal davranışlarıyla önemli ölçüde pozitif ilişkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek düzeyde anne-baba sıcaklığının, pozitif disiplinin ve düşük düzeyde anne-baba sertliğinn çocuklarda daha yüksek düzeyde prososyal davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Gryczkowski, Jordan ve Mercer (2018), anne-babaların ebeveynlik stilleri ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkileri ve çocuğun cinsiyeti, yaşı ve etnik kökeninin aracı rollerini incelemiştir. Araştırmaya Amerika'nın Güneydoğu ve Ortabatı eyaletlerinde yaşayan altı ile on yedi yaşları arasında çocuğu olan 129 anne-baba katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, babanın pozitif tutum sergilemesi kızların prososyal davranışları ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ve baba katılımının okul çağındaki çocukların prososyal davranışları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, babaların

ebeveynlik stillerinin önemli olduğunu, farklı cinsiyet ve yaştaki çocukları farklı şekillerde etkileyebileceğini göstermektedir.

Tutkun ve Tezel-Şahin (2016) tarafından Ankara’da 13 farklı kitapçada 104 çocuk ve anne babalarının yapılandırılmamış ve katılımcı olmayan gözlem tekniğiyle gözlemlendiği araştırmada kitapçalarda çocuklarla en çok ilgilenen ebeveynin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kitapçalarda çocukları ile en çok annelerin ilgilendiği bulunmuştur. Ayrıca, kitapçalarda çocuklara müdahale etme durumları incelendiğinde genellikle anne-babaların çocuklarına müdahale etmediği bulunmuştur. Müdahale edildiği durumlarda ise çoğunlukla annelerin müdahale ettiği bulunmuştur.

Rienks vd. (2011) tarafından yapılan araştırmada babalar sağlıklı ilişkiler için sosyal becerileri desteklemeye yönelik 14 saatlik bir eğitimi programına katılmıştır. Araştırmaya çeşitli etnik gruptan düşük gelirli 137 baba katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre baba katılımının bağlamsal, bireysel ve eşler arasındaki ilişkilerinde en güçlü yordayıcıları gelir, dindarlık, etnik köken ve ebeveyn desteği olduğu bulunmuştur. Stresle baş etmede kendini yeterli hisseden babaların katılım düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Daha fazla stres faktörü, daha yüksek kaygı ve daha depresif ruh hali olan babaların katılım düzeyleri ise daha düşük bulunmuştur.

Sımsıkı (2011) tarafından İstanbul’da baba katılımını ebeveyn tutumları, bağlanma stilleri ve çift uyumu açısından incelendiği araştırmaya okul öncesi eğitime devam eden 27-78 aylık 303 çocuğun babası katılmıştır. Araştırma bulgularına göre demokratik ebeveynlik stiline sahip babaların katılım düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Duygulanım ifadesi düşük olan babaların, otoriter tutuma sahip olmaları durumunda baba katılımı düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Ünlü (2010) tarafından Ankara’da yapılan araştırmada sıfır-sekiz yaş aralığında çocuğu olan babaların ve onların babalarının çocuk bakımına katılımlarının genel yapısı, babaların oğullarının babalık davranışlarına etkisi ve babanın çocuğun bakımına katılımını etkileyen

faktörleri incelenmiştir. Araştırmaya sıfır ile sekiz yaş aralığında en az bir çocuğu olan 528 baba katılmıştır. Araştırmaya katılan babaların en sık geçim sağlama rollerine ilişkin etkinliklere, en az ise ulaşılabilirlik alt boyutundaki etkinliklere katıldığı bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre, babanın kendi babası ile yaşadığı ilişkiyi algılayış tarzı, kendi çocuğunun hayatına katılımını etkilemektedir. Ayrıca baba yaşı, baba olma yaşı ve eşinden gördüğü destek baba katılım düzeyini etkilemektedir.

Genel olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde prososyal davranışlar ile ilgili yapılan çalışmalarda ebeveynlik stili, anne-baba-öğretmen ve çocuk arasındaki ilişki, zihin kuramı, sözel beceri, fizyolojik ve davranışsal öz düzenleme, serbest oyun, duygusal tepkiler ile ilgili konulara yer verildiği görülmüştür. Anne bekçiliği ile ilgili yapılan çalışmalarda çocukların sosyal duygusal gelişimi, anne ve babanın katılımı, evlilik uyumu, babaların çocuk bakımına katılımı ve yeterliliği, annelerin baba yeterliliği algısı, annelerin babalık rolüne ilişkin tutumları ile ilişkileri üzerinde durulmuştur. Baba katılımı ile ilgili yapılan araştırmalarda ebeveyn tutumları, bağlanma stilleri, çift uyumu arasındaki ilişkilerin ve etkileyen faktörlerin incelendiği bulunmuştur.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi hakkında açıklamalar yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolünü incelemektir. Araştırma nicel bir çalışma olup, nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini özelliklerini betimlemeyi amaçlar. Bu tür araştırmalarda, daha çok ‘ne, nerede, ne zaman, hangi sıklıkta, hangi düzeyde, nasıl gibi soruların cevaplandırılmasına olanak tanır. ‘Neden’ sorusunun gerçek cevaplarının bulunmasında bu denli güçlü değildir (Wellington, 2015). Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır. Bu amaca yönelik olarak tarama araştırmalarında genellikle geniş bir kitleden araştırmacı tarafından belirlenen cevap seçenekleri kullanılarak bilgi toplanır. Bu bilgi toplama işlemi sırasında mevcut seçeneklerin katılımcının gerçek görüşünü yakın bir görüşle belirtmesini sağlayarak katılımcıyı

yönlendirme olasılığı bulunmaktadır. Bunun dışında genellikle tarama araştırmalarında araştırmacılar, görülerin ve özelliklerin neden kaynaklandığından çok örneklemdaki bireyler açısından nasıl dağıldığıyla ilgilenmektedirler (Fraenkel & Wallen, 2009, Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2020). Toplanan verilerin niteliğı nedeniyle genellikle tarama türü bir araştırmanın sonuçlarıyla hipotez test edilmemekte ya da bir kuram oluşturulmamaktadır (Gorard & Smith, 2006). Tarama türü araştırmalarda ölçülen değışkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir. Bu araştırmalar evrenin özellikleri arasındaki ilişkilerin betimlenmesi için de planlanabilir. Tarama türü araştırmalarında nitel araştırmalarda olduğı gibi gözlem ve görüşme kullanılabilir. Ancak tarama türü araştırmalarda araştırmanın konusu araştırmacının bakış açısıyla incelenirken, nitel araştırmalarda katılımcıların bakış açısı ön plandadır (Gay, Mills & Airasian, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde Ankara ili Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören ve Yenimahalle merkez ilçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağılı resmi anasınıflarına devam eden 60-72 aylık, anne babaları hayatta ve birlikte yaşayan çocuklar ve bu çocukların babalarından oluşmaktadır. Araştırma örneklemini belirlemek için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü eğitim istatistiklerinden araştırma evreni içerisinde yer alan çocuk sayıları ve okulların listeleri alınmıştır. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü eğitim istatistiklerine göre Ankara'da 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde resmi okul öncesi eğitim kurumuna devam eden Altındağ ilçesinde 2.392, Çankaya ilçesinde 3.831, Etimesgut ilçesinde 3.927, Keçiören ilçesinde 4.262, Yenimahalle ilçesinde 3.563 çocuk olmak üzere toplamda beş ilçede 17.975 çocuk bulunmaktadır. Evrendeki çocuk sayıları tespit edildikten sonra ağırlıklı örneklem yoluna gidilerek ilçelerdeki örnekleme alınacak çocuk ve baba sayıları belirlenmiştir. Evrende 520 çocuk ve babaları tespit edilmiştir. Örneklem büyüklüğü 0,05 hata payı payına ve %95

güven aralığına göre hesaplandığında en az 375 çocuk ve bu çocukların babalarından oluşması gerekmektedir. Araştırmaya 520 baba katıldığından dolayı araştırma örnekleminin evreni %95 olasılıkla yansıttığı yani araştırmaya katılan beş ilçedeki babaların o ilçelerdeki babaları temsil ettiği tespit edilmiştir. Araştırmada yer alan çocuklar ve ebeveynlerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Çocuklar ve Ebeveynlerine İlişkin Demografik Bilgilerin Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Cinsiyet (Çocuk)	Kız	254	48,80
	Erkek	266	51,20
	Toplam	520	100,00
Okul öncesi eğitime devam süresi	1 yıl veya daha az	372	71,50
	1 yıldan fazla	148	28,50
	Toplam	520	100,00
Kardeş sayısı	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	27,30
	2 veya daha fazla kardeş	378	72,70
	Toplam	520	100,00
Doğum sırası	1. Çocuk	292	56,20
	2. Çocuk ve üzeri	228	43,80
	Toplam	520	100,00
Anne yaşı	30 yaş ve altı	127	24,40
	31 yaş ve üzeri	393	75,60
	Toplam	520	100,00
Anne öğrenim durumu	Lise ve altı	250	48,10
	Yükseköğretim (Ön lisans ve üstü)	270	51,90
	Toplam	520	100,00
Anne çalışma durumu	Evet	150	28,80
	Hayır	370	71,20
	Toplam	520	100,00
Annenin algılanan ebeveynlik stili	Otoriter	121	23,30
	İzin verici	40	7,70
	Demokratik	145	27,90
	Duyarlı	102	19,60
	Koruyucu	112	21,50
	Toplam	520	100,00
Baba yaşı	35 yaş ve altı	207	39,80
	36 yaş ve üstü	313	60,20
	Toplam	520	100,00
Evlilik süresi	10 yıl veya altı	302	58,10
	11 yıl veya üstü	218	41,90
	Toplam	520	100,00
Baba öğrenim durumu	Lise ve altı	218	41,90
	Yükseköğretim (Ön lisans ve üstü)	302	58,10
	Toplam	520	100,00
Baba çalışma durumu	Evet	505	97,10
	Hayır	15	2,90
	Toplam	520	100,00
Babanın algıladığı ebeveynlik stili	Otoriter	104	20,00
	İzin verici	92	17,70
	Demokratik	165	31,70
	Duyarlı	72	13,80
	Koruyucu	87	16,70
	Toplam	520	100,00
Babanın boş zamanlarını nerede geçirdiği	Evde	384	73,80
	Ev dışı yerlerde	136	26,20
	Toplam	520	100,00
Babanın boş zamanları kiminle geçirdiği	Aile ile	478	91,90
	Aile dışında birileri	42	8,10
	Toplam	520	100,00
Babanın sosyal aktiviteleri	Spor yapmak	46	8,80

	Kitap, gazete, dergi okumak	82	15,80
	Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	6,30
	Seyahat etmek	35	6,70
	T.V. izlemek	204	39,20
	Dijital ortamda zaman geçirmek	120	23,10
	Toplam	520	100,00
Aile aylık gelir	Düşük	45	8,70
	Orta	422	81,20
	Yüksek	53	10,20
	Toplam	520	100,00
Evde çekirdek aile dışında birinin yaşama durumu	Evet	25	4,80
	Hayır	495	95,20
	Toplam	520	100,00
Evde yaşayan kişi	Büyük ebeveyn (Babaanne, anneanne, dede)	22	88,00
	Ücretli bakıcı	3	12,00
	Toplam	25	100,00

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocuklardan %48,80 kız ve %51,20 ise erkektir. Çocuklardan %28,50'si bir yıldan fazla, %71,50'si ise bir yıl veya daha az süredir okul öncesi eğitime devam etmektedir. Çocukların %27,30'unun kardeşi yok veya bir kardeşe sahip iken, %72,70'si ise iki veya daha fazla kardeşe sahiptir. Doğum sırasına göre, çocukların %43,80'i ikinci sırada veya üzerinde, %56,20'si ise birinci sıradadır.

Araştırmada yer alan çocukların annelerinin %24,40'ı 30 yaş ve altında iken, %75,60'sı ise 31 yaş ve üzerindedir. Anne öğrenim durumuna göre %48,10'u lise ve altı mezunu iken, %51,90 ise ön lisans ve üstü mezunudur. Annelerin %28,80'ni çalışırken, %51,90 ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Annelerin algılanan ebeveynlik stillerine göre; %7,70'i "İzin verici", %19,60'ı "Duyarlı", %21,50'si "Koruyucu", %23,30'u "Otoriter", %27,90'ı "Demokratik" stile sahiptir.

Araştırmaya katılan babaların %39,80'i 35 yaş ve altında iken, %60,20'si ise 36 yaş ve üzerindedir. Ebeveynlerin %41,90'ı 11 yıl ve üstü evlilik süresine sahip iken, %58,10'u 10 yıl ve altında evlilik süresine sahiptir. Babaların %41,90'ı lise ve altı mezunu iken, %58,10'u ise ön lisans ve üstü mezunudur. Araştırmaya katılan babaların %2,90'ı çalışmıyorken, %97,10'u ise çalışmaktadır. Babaların algıladığı ebeveynlik stillerine göre babaların %13,80'i "Duyarlı", %16,70'i "Koruyucu", %17,70'i "İzin verici", %20,00'si "Otoriter", %31,70'i, "Demokratik" stile sahiptir. Babaların %26,20'si boş zamanlarını ev dışı yerlerde geçirirken %73,80'i ise evde geçirmektedir. Ayrıca, babaların %8,10'u boş

zamanlarını ailesi dışında kişilerle geçirirken, %91,90'ı ise ailesi ile geçirmektedir. Babaların büyük çoğunluğu %39,20'si boş zamanlarında T.V izlemektedirler.

Araştırmaya katılan ailelerin %8,70'i düşük, %10,20'si yüksek, %81,20'si ise orta gelir düzeyine sahiptir. Araştırmada yer alan babaların %4,80'i evde çekirdek aile dışında yaşayan biri olduğunu belirtirken, %95,20'si evde çekirdek aile dışında yaşayan birinin olmadığını belirtmiştir. Evinde çekirdek aile dışında biri yaşayan kişilerden %12,00'si evde ücretli bakıcının yaşadığını belirtirken, %88,00'i ise evde büyük ebeveyn (babaanne, anneanne, dede vs.) yaşadığını belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı Kişisel Bilgi Formu, Çocuk Prososyallik Ölçeğinin Öğretmen Formu, Anne Bekçiliği Ölçeğinin Baba Formu (ABÖ-B) ve Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalar aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan 60-72 aylık çocukların; kendileri, babaları, aileleri hakkında genel bilgi edinmek için kullanılan Kişisel Bilgi Formunda babaların ve çocukların kişisel bilgilerinin edinilmesi amacıyla babaların yaşı, öğrenim durumu, çalışıp-çalışmama durumu, sosyoekonomik durumu, annelerin yaşı, öğrenim durumu ve çocuklarının cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam etme süresini içeren bilgiler yer almaktadır. Bu formda toplam 24 madde bulunmaktadır. Bu kişisel bilgiler, ölçeklerden toplanan diğer bilgilerle ilişkilendirmek ve her bir kişisel bilginin araştırmanın değişkenleriyle ilişkisini öğrenmek için kullanılmıştır.

Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu

Strayer (1985) tarafından geliştirilen Çocuk Dereceleme Anketi (Child Rating Questionnaire) ve Weir, Stevenson ve Graham (1980) tarafından geliştirilen Prososyal Davranış Anketine (Prosocial Behavior Questionnaire) dayanan ve Bower (2012) tarafından düzenlenen Çocuk Prososyallik Ölçeği, Bağcı ve Öztürk-Samur (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çocuk Prososyallik Ölçeği Anne, Baba ve Öğretmen olmak üzere üç formdan oluşmaktadır. Bu araştırmada Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu kullanılmıştır. Çocuk Prososyallik Ölçeğinden alınan yüksek puan, çocukların prososyal davranışlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formunda açımlayıcı faktör analizi sonucunda tek boyutlu bir yapının olduğu görülmüştür. Öğretmen Formunun 22 madde ile tek boyutlu bir yapı ile değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır. Çocuk Prososyallik Ölçeği Öğretmen Formunun güvenirlik katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Ölçek beşli likert tipinde (1-Hiçbir zaman, 2-Nadiren, 3-Bazen, 4-Genellikle ve 5-Her Zaman) puanlanmaktadır.

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu

Puhlman ve Pasley (2017) tarafından geliştirilen anne bekçiliği davranışlarını babaların gözünden değerlendiren ve Akgöz-Aktaş ve Aydın (2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu kullanılmıştır. Beşli likert tipindeki 33 maddelik ölçek teşvik, kontrol ve engel olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Teşvik, kontrol ve engel alt boyutlarından alınan yüksek puan, babalar tarafından anne bekçiliğinin yüksek düzeyde algılandığını göstermektedir, ölçeğin toplam puanı hesaplanmamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa değerleri teşvik için .82, kontrol için .77 ve engel için .85 bulunmuştur. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun yapı geçerliğine ilişkin doğrulayıcı

faktör analizine göre, ölçeğin orijinal halinde belirtilen üç faktörlü yapıyı (teşvik, kontrol, engel) koruduğunu göstermiştir.

Teşvik anne bekçiliğinin babalar üzerindeki kolaylaştırıcı etkilerini içerir. Engel babaların çocuk bakımı alanındaki yerini kısıtlayan, görmezden gelen anne davranışlarını içerir. Kontrol, aile içinde bilgi, enerji, kaynak ve sınır yönetimi ile düzenleme ve planlama girişimlerinin nihai karar merci olmayı ifade eden boyuttur. Annenin baba-çocuk etkileşimini denetleme yoğunluğuyla ilgili maddeleri içerir.

Baba Katılım Ölçeği

Verilerin toplanmasında baba katılım düzeyleri için ölçme aracı olarak Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından geliştirilen Baba Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Baba Katılım Ölçeği, babaların 3-6 yaş arasındaki çocuklarıyla beraber ne tür etkinliklere ne kadar sıklıkta katılım sağladıklarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek keyfi meşguliyet, temel bakım, ilgi ve yakınlık olmak üzere üç alt boyuttan ve 37 maddeden oluşmaktadır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilmektedir ve ayrıca toplam puan da kullanılmaktadır. Babaların ölçeğin alt boyut ve toplam puanlarından yüksek puan alması, baba katılımının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının açıklamaları aşağıda verilmiştir:

Keyfi Meşguliyet (KM) (17 madde): Babanın çocukla birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini ve çocukla birlikte oynanan çeşitli oyunları kapsamaktadır. İlgi ve Yakınlık (İY) (12 madde): Çocuğun yaşadığı şeylere ilgili ve duyarlı davranmak, çocuğa sözel ya da fiziksel sevgi göstermek gibi aktiviteleri kapsamaktadır. Temel Bakım (TB) (8 madde): Çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi ve fiziksel bakımının sağlanmasını belirten çeşitli aktiviteleri kapsamaktadır.

Baba Katılım Ölçeğinde maddeler davranış biçimleri şeklinde olup, beşli likert tipi (1-Hiçbir zaman böyle değildir, 2-Nadiren böyledir, 3-Bazen böyledir, 4-Çoğunlukla böyledir, 5-Her zaman böyledir) ölçek üzerinden yanıtlanmaktadır. Alt boyutların

Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, Keyfi Meşguliyet boyutu için .89; Temel Bakım boyutu için .83; İlgı ve Yakınlık boyutu için .85 ve Baba Katılım Ölçeği toplam puanı için .92 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

İlk olarak araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarını geliştiren ve uyarlayan araştırmacılardan ölçekleri kullanabilmek için izinler alınmıştır. Daha sonra araştırmanın etik ilkelere uygun bir şekilde gerçekleştirileceğine dair Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır. Sonrasında Millî Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izinler alınarak okul müdürleri ve yaş grubuna uygun olan sınıfların öğretmenleri ile görüşmeler yapıp çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Öğretmenlere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra veri toplama aşamasından önce Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan izin alınarak hazırlanmış olan “Katılımcılar için Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” öğretmenlere ve babalara iletilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini belirten babalardan “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” ve “Baba Katılım Ölçeği” doldurulması istenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini belirten öğretmenlerden ise “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” doldurulması istenmiştir. Veriler, öğretmenlerin sınıflarındaki çocukların babalarına ölçek formlarını ulaştırması ve her çocuk için öğretmen tarafından doldurulması şeklinde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS 21.0 paket programına işlenmiştir. İşlenen veriler için ilk olarak hatalı veri girişi olup olmadığı ve kayıp değer olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bunun için veri seti kontrol edilmiş ve frekans tablosu elde edilmiştir. Hatalı veri girişi ile kayıp veri olmadığı görülmüştür. Daha sonra, araştırmada yer alan her üç ölçek için de faktör ve ölçek toplam puanları hesaplanmıştır.

Veriler için uç değer tespiti de yapılmıştır. Uç değer tespiti için, her üç ölçek için z puanları hesaplanmıştır. Her bir faktör ve ölçek toplam puanlarından bireylere ilişkin için elde edilen z puanlarının -4 ile +4 aralığında olduğu görülmüştür. Verilerde örneklem büyüklüğü 100'den fazla olduğu durumlarda z puanları için kabul edilebilir aralık ± 4 olarak kabul edilmektedir (Mertler & Vannatta-Reinhart, 2017, s. 31; Stevens, 2009, s. 14).

Uç değerlerin analiz dışı bırakılmasının ardından, verilerin normalliği incelenmiştir. Verilerin normalliği için farklı yöntemler uygulanabilmektedir. Bu araştırmada her bir faktör ve ölçek toplam puanların çarpıklık katsayıların, standart hataları bölümü kullanılmıştır. Ayrıca, verilerin normalliği için histogramlar, kutu çizgi grafikleri de incelenmiştir. Verilerin normalliği için elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2

Araştırmada Yer Alan Ölçekler İçin Yapılan Normallik Testi Sonuçları

Faktörler	Çarpıklık K./Standart Hatası
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	0.263/0.107 = 2.45>1.96
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	1.937/0.107 = 18.10>1.96
BAKÖ Temel Bakım	0.331/0.107 = 3.09>1.96
BAKÖ Toplam Puan	0.442/0.107 = 4.14>1.96
ABÖ-B Teşvik	1.047/0.107 = 9.78>1.96
ABÖ-B Engel	1.497/0.107 = 13.99>1.96
ABÖ-B Kontrol	0.745/0.107 = 6.96>1.96
Prososyallik Toplam	0.346/0.107 = 3.23>1.96

* $p \leq 0.05$

Tablo 2 incelendiğinde, her üç ölçek için elde edilen faktör ve toplam puanlara ilişkin çarpıklık katsayılarının, standart hataya bölümü elde edilen değerler 1.96'dan yüksek bulunmuştur. Buna göre verilerin normal dağılım sergilemediği yorumu yapılabilir (Büyüköztürk, 2017). Normal dağılım sağlanmadığı için non-parametrik testler kullanılmıştır.

Birinci, ikinci ve üçüncü alt amaçları kapsamında, 60-72 aylık çocukların prososyal davranış düzeylerinin, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının ve baba

katılım düzeylerinin nasıl olduğunu incelemek için “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu”, “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu”, “Baba Katılım Ölçeği” faktör puanları ile ölçek toplam puanlarına ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Bu doğrultuda, ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve ortalama/madde sayısı istatistikleri hesaplanmıştır.

Dördüncü ve beşinci alt amaçları kapsamında, çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ile baba katılımının 60-72 aylık çocukların, anne ve babalarının demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek için non-parametrik testler kullanılmıştır. Buna göre iki grup arasındaki farklılığın karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılırken, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testinin anlamlı olduğu durumlarda, hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğunu belirlemek için Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır.

Altıncı alt amaç kapsamında, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı ile ilişkilerini incelemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Bunun için “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu”, “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” ile “Baba Katılım Ölçeği” faktör ve toplam puanları arasında Sperman Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı ,30’dan küçükse düşük düzeyde, ,30-,70 arasında ise orta düzeyde ve ,70’ den büyükse yüksek düzeyde ilişki vardır yorumu yapılabilir (Büyüköztürk, Çokluk & Köklü, 2013).

Yedinci alt amaç kapsamında, çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolü olup olmadığı incelenmiştir. Baba katılımının aracı etkisinin test edilmesinde, bağımlı değişken olarak “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” toplam puanı alınırken, bağımsız değişken olarak “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” faktörler ayrı ayrı bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Aracı değişken olarak ise “Baba Katılım Ölçeği” toplam puanı ele alınmıştır.

Aracı değişkenin etkisinin test edilmesi için ilk olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun anlamlı olması gerekmektedir (Baron & Kenny, 1986). Altıncı alt amaç kapsamında bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonlar hesaplanmış ve değerler anlamlı şekilde bulunmuştur. Bu şekilde, düzenleyici etkilerin test edilmesi için gerekli ön koşul sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında, aracı etkiler test edilirken öncelikle “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” ndan elde edilen toplam puan z puanına dönüştürülmüştür. Aracı etki testi için kurulan ana model Şekil 1’de gösterildiği gibidir.

Şekil 1. Aracı değişken için ana model.

Aracı değişken etki analizleri için Hayes’in geliştirdiği SPSS uyumlu bir makro olan (PROCESS) yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Analizlerde aracı değişken etkisinin test edilmesinde, Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı bağımlı (yordanan) değişken olarak ele alınmıştır. Ayrıca, bağımsız değişkenler olarak ele alınan Babaların Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri ayrı ayrı bağımsız (yordayan) değişken olarak analize dâhil edilmiştir. Aracı değişken olarak da Baba Katılım Ölçeği toplam puanı alınmıştır. Analizlerde istatistiksel sonuçların değerlendirilmesinde bağımsız değişken, aracı değişken ile bağımsız değişken X aracı değişken etkilerinin test edilmesinde B, t değerleri ve p değerlerinin anlamlılığı incelenmiştir. Elde edilen B, t

değerleri ve anlamlılık düzeyi incelenerek, ilgili değişkenin aracı etkisi rolünün olup olmadığına karar verilmiştir (Hayes, 2012).

Baron ve Kenny'nin (1986) aracılık etkisinin test edilmesinde önerdiği koşullara göre; aracılık modellerinde bağımlı değişkenin, bağımsız değişken tarafından tahmin edilmesi gereklidir. Diğer bir ifade ile, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki etki anlamlı olmalıdır. Eğer, bağımlı ve bağımsız değişken arasında bir ilişki yoksa, o zaman aracı değişkenin aracılık edeceği bir ilişki de bulunmamaktadır. Bunun yanında, aracı değişken de bağımsız değişken tarafından tahmin edilir ve aracı değişken de bağımlı değişken rolünde olur. Aracılık etkisinde, bağımlı değişken, bağımsız değişken tarafından açıklanan aracı değişken aracılığıyla tahmin edilir. Aracı değişken analize dâhil edildiğinde, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin oldukça zayıflaması veya istatistiksel olarak ilişkinin anlamsız hale gelmesi beklenmektedir. Eğer, aracı değişken bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişki anlamlılığını sürdürür ancak anlamlılık düzeyinde bir düşüş gerçekleşirse, bu durumda kısmi aracılık etkisi görülür.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma amaçlarına ilişkin olarak elde edilen istatistiksel sonuçlar, alt amaçların sırasına uygun olarak tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilmiştir. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

“60-72 aylık çocukların prososyal davranış düzeyleri nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan çocukların prososyal davranış düzeylerinin belirlemek için “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” ndan aldıkları puanların betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Çocukların “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” Betimsel İstatistikleri

Ölçek	n	Min	Max	Ort.	s.s
ÇPÖ toplam	520	36	110	81,08	14,77

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların ÇPÖ toplam puan ($\bar{X} = 81,08$) ve standart sapması ($s.s=14,77$) olarak bulunmuştur. Ayrıca ÇPÖ’ nden alınabilecek en düşük puan 36 ve en yüksek puan ise 110’dur. Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan alınan yüksek puan, çocukların prososyal davranışlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puan ortalaması 81,08 olarak bulunmuştur. Benzer bir şekilde Genç (2021) tarafından 60-72 aylık okul öncesi eğitime devam eden 204 çocuk ile yapılan araştırmada Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puan ortalaması 80,16, Çubukçu (2019) tarafından 48-72 aylık okul öncesi eğitime devam eden 198 çocuk ile yapılan araştırmada Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puan ortalaması 83,11, Önal (2018) tarafından dört-altı yaş arasındaki okul öncesi eğitime devam eden 257 çocuk ile yapılan araştırmada ise Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puan ortalaması 82,18 olarak bulunmuştur. Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formunun kullanıldığı araştırmalar incelendiğinde bu araştırmadaki çocukların aldıkları puanlar ile alanyazındaki araştırmalarda çocukların puanları birbirine yakındır.

“60-72 aylık çocukların babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan çocukların babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının nasıl olduğunu belirlemek için “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” puanların betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Çocukların “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” Puanları Betimsel İstatistikleri

Faktörler	n	Min	Max	Ort.	Ort./Madde sayısı	s.s
Teşvik (10 Madde)	520	31	60	51,18	5,12	5,94
Engel (13 Madde)	520	13	44	22,81	1,75	6,80
Kontrol (10 Madde)	520	10	50	25,42	2,54	7,89

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu teşvik, engel ve kontrol olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlardan alınan yüksek puan, babalar tarafından anne bekçiliğinin yüksek düzeyde algılandığını göstermektedir, ölçeğin toplam puanı hesaplanmamaktadır. Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların ABÖ-B Teşvik faktöründen aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 51,18$) ve standart sapmasının ($s.s=5,94$) olduğu görülmektedir. Teşvik faktöründen alınabilecek en düşük puanın 31 ve en yüksek puanı 60

olduğu görülmektedir. ABÖ-B Engel faktör puan ortalaması ($\bar{X} = 22,81$) ve standart sapması (s.s=6,80) olarak bulunmuştur. Engel faktöründen alınabilecek en düşük puanın 13 ve en yüksek puanı 44 olduğu görülmektedir. Kontrol faktör puan ortalaması ($\bar{X} = 25,42$) ve standart sapması (s.s=7,89) olarak bulunmuştur. Kontrol faktöründen alınabilecek en düşük puanın 10 ve en yüksek puanını 50 olduğu görülmektedir. Ayrıca, ortalamaların madde sayısına bölünmesi ile oluşan ortalamalara bakıldığında, en yüksek ortalamaya “Teşvik” faktörü sahip olurken, en düşük ortalamaya ise “Engel” faktörü sahip olmuştur. Araştırma bulguları ile tutarlı bir şekilde Akgöz-Aktaş ve Aydın (2020) tarafından yapılan araştırmada da en yüksek ortalama teşvik alt boyutu, en düşük ortalama ise engel alt boyutunda bulunmuştur.

“60-72 aylık çocukların baba katılım düzeyleri nasıldır?” Alt Amacına İlişkin

Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan çocukların baba katılım düzeylerinin nasıl olduğunu belirlemek için “Baba Katılım Ölçeği” faktör ve toplam puanların betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5

Araştırmaya Katılan Çocukların “Baba Katılım Ölçeği” Puanları Betimsel İstatistikleri

Faktörler	n	Min	Max	Ort.	Ort./Madde sayısı	s.s
Keyfi Meşguliyet (17 Madde)	520	18	85	62,12	3,65	11,04
İlgi ve Yakınlık (12 Madde)	520	30	60	56,11	4,67	4,34
Temel Bakım (8 Madde)	520	9	40	27,30	3,41	7,25
BAKÖ toplam (37 Madde)	520	62	184	145,54	3,93	18,95

Baba Katılım Ölçeği keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık, temel bakım olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilmektedir ve ayrıca toplam puan da kullanılmaktadır. Babaların ölçeğin alt boyut ve toplam puanlarının yüksek puan alması, baba katılımının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktöründen aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 62,12$) ve standart sapmasının (s.s=11,04) olduğu görülmektedir. Keyfi Meşguliyet faktöründen alınabilecek en düşük puan 18 ve en

yüksek puan 85 olarak görülmektedir. BAKÖ İlgî ve Yakınlık faktör puan ortalaması ($\bar{X} = 56,11$) ve standart sapması (s.s=4,34) olarak bulunmuştur. İlgî ve Yakınlık faktöründen alınabilecek en düşük puan 30 ve en yüksek puan 60 olarak görülmektedir. BAKÖ Temel Bakım faktör puan ortalaması ($\bar{X} = 27,30$) ve standart sapması (s.s=7,25) olarak bulunmuştur. Temel Bakım faktöründen alınabilecek en düşük puan 9 ve en yüksek puan 40 olarak görülmektedir. BAKÖ toplam puan ortalaması ($\bar{X} = 145,54$) ve standart sapması (s.s=18,95) olarak bulunmuştur. BAKÖ toplam puanından alınabilecek en düşük puan 62 ve en yüksek puan 184 olarak görülmektedir. Ayrıca, ortalamaların madde sayısına bölünmesi ile oluşan ortalamalara bakıldığında, en yüksek ortalamaya “İlgî ve Yakınlık” faktörü sahip olurken, en düşük ortalamaya ise “Temel Bakım” faktörü sahip olmuştur.

“Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekleliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” Alt Amacına İlgîli Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktörlerinden ve toplam puanların *çocukların cinsiyetlerine* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6

Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam	Kız	254	82,64	15,05	280,29	71194,50	28754,50	,003*
	Erkek	266	78,91	15,38	241,60	64265,50		
ABÖ-B Teşvik	Kız	254	50,58	6,49	258,76	65725,50	33340,50	,796
	Erkek	266	50,51	7,00	262,16	69734,50		
ABÖ-B Engel	Kız	254	23,60	7,47	265,66	67477,00	32472,00	,444
	Erkek	266	23,57	8,61	255,58	67983,00		
ABÖ-B Kontrol	Kız	254	26,16	7,79	272,72	69271,00	30678,00	,070
	Erkek	266	25,43	8,52	248,83	66189,00		
BAKÖ Keyfi Meşgüliyet	Kız	254	61,42	11,16	252,51	64136,50	31751,50	,236
	Erkek	266	62,78	10,90	268,13	71323,50		
BAKÖ İlgî ve Yakınlık	Kız	254	56,01	4,53	257,71	65459,50	33074,50	,677
	Erkek	266	56,20	4,14	263,16	70000,50		
BAKÖ Temel Bakım	Kız	254	25,49	7,48	223,95	56883,50	24498,50	,000*
	Erkek	266	29,03	6,58	295,40	78576,50		
BAKÖ toplam puan	Kız	254	142,94	19,28	239,91	60936,00	28551,00	,002*
	Erkek	266	148,02	18,33	280,17	74524,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U= 28754,50$; $p \leq 0,05$) görülmektedir. Sıra ortalamalarına ve puan ortalamalarına bakıldığında kız çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanları erkek çocuklarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Kız çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanının, erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma bulgularını destekleyecek şekilde Önal (2018) tarafından dört ile altı yaş arasındaki okul öncesi eğitime devam eden 257 çocuk ile yapılan araştırmaya göre kız çocuklarının Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde yurt dışında yapılan araştırmalarda da benzer şekilde kız çocukların erkek çocuklara göre daha sık empati gösterdikleri ve prososyal davranış sergiledikleri saptanmıştır (Laibe, Carlo, Torquati & Ontai, 2004; Romano, Tremblay, Boulerice & Swisher, 2005; Strauss, 2004; Takahashi, Okada, Hoshino & Anme, 2015; Zahn-Waxler vd., 2008).

Persson (2005) tarafından yapılan 44 çocuğun katıldığı boylamsal bir araştırmaya göre cinsiyet açısından üç yaşına kadar prososyal davranışın bileşenlerinden biri olan özgecil davranışlarda herhangi bir farklılık olmadığı ancak üç yaşından itibaren kız çocuklarının özgecil davranışlarda erkek çocuklara göre daha yüksek puana sahip olduğu bulunmuştur. Anthony vd. (2005) tarafından yapılan 26-59 aylık 307 çocuğun katıldığı araştırmaya göre kız çocuklarının sosyal yeterlik düzeyleri erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada da kız çocukların prososyal davranış sergileme eğilimleri özgecil davranışlarının ve sosyal yeterlik düzeylerinin erkek çocuklara göre yüksek olması ile açıklanabilir. Prososyal davranış puanlarının kız çocuklarında daha yüksek olmasının sebebi hem kalıtsal hem de çevresel olabilir. Harris, Rushton, Hampson ve Jackson (1996) hormonların prososyal davranış üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla 306 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada testosteron ve saldırganlık arasında pozitif

ilişki, testosteron ve prososyal davranış arasında ise negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca, pragmatik dil becerileri (dilin sosyal bağlamlarda kullanılması) kız çocukların erkeklere göre daha sık prososyal davranış sergilemesi ile ilişkili olabilir. Öğretmenlerin çocukların prososyal davranışları değerlendirmesi çocukların başkalarıyla iletişim kurma, problem çözme, akranları ile kurduğu sosyal ilişki becerilerine dayanmaktadır (Bouchard, Cloutier, Gravel & Sutton, 2008). Bu yüzden, bu araştırmaya katılan öğretmenler de kız çocuklarını pragmatik dil becerilerinden dolayı daha prososyal olarak değerlendirmiş olabilir. Uzman ve Mağden (2002) tarafından yapılan araştırmaya göre kız çocukları erkek çocuklarına göre daha çok prososyal davranış sergileme eğilimindedir ve bunun nedeni çocukların küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyet rollerinin benimsemesi olabilir. Ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri açısından kız çocuklarının yardımlaşma, paylaşma ve ilgili olma davranışları teşvik edilmekte ve pekiştirilmektedir. Çocuklar prososyal davranışlarını ve benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerini oyunları aracılığıyla sergileyebilir. Örneğin, kız çocuklarının sıklıkla oynadığı evcilik oyunlarında sofranın kurmada birbirlerine destek olma, bir bebeğin sorumluluğunu alma gibi davranışlar aracılığıyla sembolik olarak kendilerini ifade ederler.

Babaların BAKÖ Temel Bakım faktöründen aldıkları puanların çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U= 24498,50$; $p \leq 0,05$) ve BAKÖ toplam puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U=28551,00$; $p \leq 0,05$) görülmektedir. Erkek çocukların BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanlarının sıra ve puan ortalamaları kız çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Erkek çocukların Baba Katılım Ölçeğinin Temel Bakım alt boyut ve toplam puanlarının kız çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde babaların çocuklarıyla yaşadıkları deneyimlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaştığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda babaların erkek çocukların hayatlarına katılımlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Marsiglio, 1991; Raley & Bianchi, 2006; Tucker, McHale & Crouter, 2003; Yağan-Güder & Ata, 2018). Babalar erkek çocukları ile

top oynamak gibi daha çok fiziksel oyunlar oynarken (Paquette, 2004) kız çocukları ile birlikte kitap okumak gibi daha sakin etkinliklerde zaman geçirmektedir (Cristofaro & Tamis-LeMonda, 2008; Leavell, Tamis-LeMonda, Ruble, Zosuls & Cabrera, 2012).

Çocukların ABÖ-B Teşvik faktöründen aldıkları puanların ($U=33340,50$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktöründen aldıkları puanların ($U=32472,00$; $p>,05$), ABÖ-B Kontrol faktöründen aldıkları puanların ($U=30678,00$; $p>,05$), BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü puanların ($U=31751,00$; $p>,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü puanların ($U=33074,50$; $p>,05$) çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Araştırmaya katılan çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktörlerinden ve toplam puanların *çocukların okul öncesi eğitime devam süresine* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7

Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Devam Süresi	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	1 yıl veya dahaz az	372	78,73	14,90	240,60	89502,50	20124,50	,000*
	1 yıldan fazla	148	85,75	15,27	310,52	45957,50		
ABÖ-B Teşvik	1 yıl veya dahaz az	372	50,37	6,80	256,45	95399,50	26021,50	,329
	1 yıldan fazla	148	50,98	6,61	270,68	40060,50		
ABÖ-B Engel	1 yıl veya dahaz az	372	23,45	8,11	257,42	95758,50	26380,50	,457
	1 yıldan fazla	148	23,92	7,98	268,25	39701,50		
ABÖ-B Kontrol	1 yıl veya dahaz az	372	25,72	8,08	260,15	96775,00	27397,00	,932
	1 yıldan fazla	148	25,95	8,42	261,39	38685,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	1 yıl veya dahaz az	372	61,83	11,08	256,12	95276,50	25898,50	,292
	1 yıldan fazla	148	62,86	10,94	271,51	40183,50		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	1 yıl veya dahaz az	372	56,01	4,28	255,66	95105,00	25727,00	,240
	1 yıldan fazla	148	56,36	4,48	272,67	40355,00		
BAKÖ Temel Bakım	1 yıl veya dahaz az	372	27,12	7,39	258,03	95987,50	26609,50	,552
	1 yıldan fazla	148	27,75	6,88	266,71	39472,50		
BAKÖ toplam puan	1 yıl veya dahaz az	372	144,96	18,86	254,85	94804,50	25426,50	,174
	1 yıldan fazla	148	146,98	19,15	274,70	40655,50		

* $p \leq 0,05$

Tablo 7 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların okul öncesi eğitime devam süresine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($U= 20124,50$; $p \leq ,05$). Sıra ortalamalarına ve puan ortalamalarına bakıldığında, bir yıldan fazla okul öncesi eğitime devam eden çocukların prososyallikleri

bir yıl veya daha az süredir okul öncesi eğitime devam eden çocuklarınkinden daha yüksektir.

Araştırmada bir yıldan daha uzun süre okul öncesi eğitime devam eden çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundaki toplam puanlarının bir yıl veya daha az süredir okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak Karaman ve Dinçer (2006) tarafından yapılan 25-72 aylık 290 çocuğun katıldığı araştırmada altı aydan fazla okul öncesi eğitime devam eden çocukların prososyal davranış puan ortalamalarının yeni başlayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Prososyal davranışlar, olumlu sosyal etkileşim becerileri, olumlu benlik kavramı (Eisenberg vd., 2006) ve olumlu akran ilişkileri (Rubin, Bukowski & Parker, 2006) ile ilişkili olduğu için okul öncesi eğitim kurumlarında akranlar ve öğretmenler ile etkileşim halinde olmak çocukların prososyal davranış gelişimini destekleyebilir. Ayrıca, çocukların öğretmenleri ve akranları ile ilişkilerine ek olarak devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumlarının niteliği de prososyal davranış gelişiminde etkili olabilmektedir.

Okulda kural ve beklentilere maruz kalma ve iş birliği gerektiren akran gruplarına katılma gibi yeni beceriler gerektiren durumlar prososyal davranış gelişimini etkiler (Eisenberg vd., 2006, s. 681). İlgili alanyazın incelendiğinde küçük gruplarda daha nitelikli bakım alan çocukların daha sık prososyal davranış sergiledikleri bulunmuştur. Düşük kaliteli ortamlarda bakım alan çocukların ise olumsuz akran etkileşimlerine girme olasılıkları daha yüksek olduğu görülmüştür (Trawick-Smith, 2018, s. 322). Okul öncesi eğitime devam eden çocuklardan arkadaş canlısı ve prososyal davranış sergileyenler kolayca yeni arkadaşlar edinirken, duygusal öz-düzenleme becerilerinde akranlarına göre daha az gelişmiş veya saldırgan olanlar ise akranları ile düşük kaliteli ilişkiler kurar ve daha zor arkadaş edinirler (Berk & Meyers, 2016, s. 369). Ayrıca, iş birliğini, bakış açısı kazanmayı, yardım etmeyi ve prososyal değerleri teşvik etmek için tasarlanmış okul temelli müdahale

programlarının çocukların prososyal davranışlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Davies, 2011).

Çocukların ABÖ-B Teşvik faktöründen aldıkları puanların ($U=26021,50$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktöründen aldıkları puanların ($U=26380,50$; $p>,05$), ABÖ-B Kontrol faktöründen aldıkları puanların ($U=27397,00$; $p>,05$), BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü puanların ($U=25898,50$; $p>,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü puanların ($U=25727,00$; $p>,05$), BAKÖ Temel Bakım faktörü puanların ($U=26609,50$; $p>,05$) ve BAKÖ toplam puanı ($U=25426,50$; $p>,05$), çocukların okul öncesi eğitime devam süresine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre Anne Bekçiliği ve Baba Katılım Ölçekleri üzerinde çocukların okul öncesi eğitime devam süresinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktörlerinden ve toplam puanların *çocukların kardeş sayılarına* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8

Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Kardeş Sayısına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Kardeş Sayısı	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	81,85	13,83	266,72	37874,00	25955,00	,563
	2 veya daha fazla kardeş	378	80,31	15,84	258,16	97586,00		
ABÖ-B Teşvik	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	50,50	7,32	265,36	37680,50	26148,50	,651
	2 veya daha fazla kardeş	378	50,56	6,53	258,68	97779,50		
ABÖ-B Engel	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	23,63	9,09	252,88	35908,50	25755,50	,478
	2 veya daha fazla kardeş	378	23,56	7,66	263,36	99551,50		
ABÖ-B Kontrol	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	25,57	8,61	252,50	35855,00	25702,00	,456
	2 veya daha fazla kardeş	378	25,87	8,01	263,51	99605,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	64,21	10,08	285,37	40523,00	23306,00	,021*
	2 veya daha fazla kardeş	378	61,33	11,29	251,16	94937,00		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	56,76	4,22	287,50	40824,50	23004,50	,011*
	2 veya daha fazla kardeş	378	55,87	4,36	250,36	94635,50		
BAKÖ Temel Bakım	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	26,97	7,22	255,18	36235,50	26082,50	,620
	2 veya daha fazla kardeş	378	27,42	7,27	262,50	99224,50		
BAKÖ toplam puan	Kardeşi yok veya 1 kardeş	142	147,95	18,04	278,17	39500,50	24328,50	,100
	2 veya daha fazla kardeş	378	144,63	19,22	253,86	95959,50		

* $p \leq 0,05$

Tablo 8 incelendiğinde, çocukların BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktöründen aldıkları toplam puanların ($U= 23306,00$; $p \leq ,05$) ve BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktöründen aldıkları puanların

($U= 23004,50$; $p\leq,05$) kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Sıra ortalamalarına ve puan ortalamalarına bakıldığında kardeşi olmayan veya bir kardeşe sahip olan çocukların BAKÖ Keyfi Meşguliyet ve BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörlerinden aldıkları ortalamalar, iki veya daha fazla kardeş sahibi olan çocuklara göre daha yüksektir. Kardeşi olmayan veya bir kardeşi olan çocukların Baba Katılım Ölçeğinin Keyfi Meşguliyet ve Baba Katılım Ölçeğinin İlgi ve Yakınlık faktörlerinden aldıkları puanlar iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklara göre daha yüksektir. Çocuk sayısının da baba katılımıyla ilişkisi değerlendirildiğinde bazı araştırma bulguları, çocuk sayısının artmasıyla baba katılımının azaldığını göstermektedir (Beets & Foley, 2008; İzci, 2013; Kuruçırak, 2010; Manlove & Vernon-Feagans, 2002; Paquette vd., 2000; Seçer vd., 2007; Sımsıkı & Şendil, 2014; Yeung vd., 2001). Araştırma sonuçları ile tutarlı olarak Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından yapılan Baba Katılım Ölçeğinin kullanıldığı çalışmada tek çocuklu babaların keyfi meşguliyet puan ortalamalarının, iki ve daha fazla çocuğu olan babaların puan ortalamalarından göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Aydın-Kılıç (2016) tarafından yapılan çalışmada bir çocuğu olan babaların iki veya daha fazla çocuğu olan babalara göre daha fazla katılım gösterdiği bulunmuştur. Paquette vd. (2000) yaptıkları çalışmada çocuk sayısı ne kadar fazla olursa babaların o kadar az ilgilendiklerini ve çocuklarını fiziksel cezalandırmaya o kadar eğilimli olduklarını belirtmektedir. Çocuk sayısı arttıkça baba katılımının düşmesi ilginin ve zamanın çocuk sayısına bölünmesiyle açıklanabilir.

Çocukların Prososyalite Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanların ($U=25955,00$; $p>,05$), ABÖ-B Teşvik faktöründen aldıkları puanların ($U=26148,50$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktöründen aldıkları puanların ($U=25755,50$; $p>,05$), ABÖ-B Kontrol faktöründen aldıkları puanların ($U=25702,00$; $p>,05$), BAKÖ Temel Bakım faktörü puanların ($U=26082,50$; $p>,05$) ve BAKÖ toplam puanı ($U=24328,50$; $p>,05$), çocukların kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanları, çocukların kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Araştırma bulguları ile benzer bir şekilde 25-72 aylık çocuklar ile yapılan bir araştırmada çocukların prososyal davranışları ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Karaman ve Dinçer, 2020). Tek çocuklar ile karşılaştırıldığında kardeşleri olan çocuklar daha fazla sosyal etkileşime girme fırsatına sahip oldukları için (Downey, Condrón & Yücel, 2015) kardeşi olan çocukların sosyal becerilerinin gelişimi daha hızlı olabilir (Takahashi vd., 2015) ve bu durum kardeş sayısının prososyal davranışta anlamlı fark yaratmasını açıklamada yardımcı olabilir.

Araştırmaya katılan çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktörlerinden ve toplam puanların *çocukların doğum sırasına* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9

Araştırmaya Katılan Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B’ den Aldıkları Puanların Çocukların Doğum Sırasına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Doğum Sırası	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	1. Çocuk	292	80,03	14,97	252,35	73685,00	30907,00	,161
	2. Çocuk ve üzeri	228	81,63	15,75	270,94	61775,00		
ABÖ-B Teşvik	1. Çocuk	292	50,84	6,66	267,50	78109,50	31244,50	,229
	2. Çocuk ve üzeri	228	50,17	6,85	251,54	57350,50		
ABÖ-B Engel	1. Çocuk	292	23,97	8,37	265,92	77649,00	31705,00	,351
	2. Çocuk ve üzeri	228	23,09	7,65	253,56	57811,00		
ABÖ-B Kontrol	1. Çocuk	292	26,29	8,22	270,08	78863,50	30490,50	,100
	2. Çocuk ve üzeri	228	25,14	8,09	248,23	56596,50		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	1. Çocuk	292	63,17	10,30	273,65	79907,00	29447,00	,024*
	2. Çocuk ve üzeri	228	60,78	11,81	243,65	55553,00		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	1. Çocuk	292	56,58	4,08	277,18	80936,00	28418,00	,004*
	2. Çocuk ve üzeri	228	55,51	4,58	239,14	54524,00		
BAKÖ Temel Bakım	1. Çocuk	292	27,92	7,00	272,07	79445,00	29909,00	,047*
	2. Çocuk ve üzeri	228	26,50	7,49	245,68	56015,00		
BAKÖ toplam puan	1. Çocuk	292	147,68	17,75	275,95	80576,00	28778,00	,008*
	2. Çocuk ve üzeri	228	142,80	20,10	240,72	54884,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmada yer alan çocukların BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktöründen aldıkları puanların ($U=29447,00$; $p \leq ,05$) ve BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktöründen aldıkları puanların ($U=28418,00$; $p \leq ,05$), BAKÖ Temel Bakım faktöründen

aldıkları puanların ($U=29909,00$; $p \leq ,05$) ve BAKÖ toplam puanların ($U=28778,00$; $p \leq ,05$) doğum sıralarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre, BAKÖ üzerinde çocukların doğum sırasının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Sıra ortalamalarına ve puan ortalamalarına bakıldığında birinci çocuk olanların BAKÖ faktör ve toplam puan ortalamaları, ikinci çocuk ve üzerinde olanların ortalamalarından daha yüksektir.

Çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanların ($U= 30907,00$; $p \leq ,05$), ABÖ-B Teşvik faktöründen aldıkları puanların ($U=31244,50$; $p > ,05$), ABÖ-B Engel faktöründen aldıkları puanların ($U=31705,00$; $p > ,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktöründen aldıkları puanların ($U=30490,50$; $p > ,05$) doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre, Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu puanları üzerinde çocukların doğum sırasının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Araştırma bulgularını destekleyecek şekilde yurt içinde yapılan çalışmalarda doğum sırasına göre prososyallik düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir (Çubukçu, 2019; Saygılı, 2021; Türen, 2022; Türkmen, 2018). Araştırma bulgularından farklı olarak Prime, Plamondon ve Jenkins (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre en küçük çocuklar ilk doğan çocuklara göre daha sık prososyal davranış sergiler ancak ortanca çocuklar ise yalnızca kardeşleri yüksek düzeyde prososyal davranış puanına sahip olduğunda daha sık prososyal davranış sergilerler. Bunun sebebi en küçük çocukların kendilerinden daha bilgili ve tecrübeli olan daha büyük yaştaki kardeşleri ile uzun süre etkileşim içinde olmaları ve çocuklukları boyunca bir öğrenen olarak rollerini sürdürmeleri olabilir. En küçük kardeşken büyük kardeş rolünü üstlenen ortanca kardeş için durum biraz farklıdır. Kendinden daha az bilgili biriyle etkileşim sürecinin sosyobilişsel yararları olsa da (Recchia, Howe & Alexander, 2009) öğrenen konumunda olmak kadar avantajlı olmayabilir.

“Çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algıları ve baba katılımı 60-72 aylık çocukların anne ve babalarının demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” Alt Amacına İlişkin

Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *anne yaşına* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 10

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Faktör ve Toplam Puanların Anne Yaşına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Anne Yaşı	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	30 yaş ve altı	127	78,37	14,94	234,78	29817,00	21689,00	,026*
	31 yaş ve üzeri	393	81,49	15,38	268,81	105643,00		
ABÖ-B Teşvik	30 yaş ve altı	127	51,18	6,486	275,26	34958,00	23081,00	,202
	31 yaş ve üzeri	393	50,34	6,830	255,73	100502,00		
ABÖ-B Engel	30 yaş ve altı	127	24,24	7,70	277,06	35186,50	22852,50	,153
	31 yaş ve üzeri	393	23,37	8,18	255,15	100273,50		
ABÖ-B Kontrol	30 yaş ve altı	127	28,00	8,38	303,00	38481,00	19558,00	,000*
	31 yaş ve üzeri	393	25,07	7,98	246,77	96979,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	30 yaş ve altı	127	61,97	10,84	256,41	32564,50	24436,50	,724
	31 yaş ve üzeri	393	62,17	11,12	261,82	102895,50		
BAKÖ İlgî ve Yakınlık	30 yaş ve altı	127	56,63	3,74	274,03	34801,50	23237,50	,239
	31 yaş ve üzeri	393	55,94	4,50	256,13	100658,50		
BAKÖ Temel Bakım	30 yaş ve altı	127	28,37	6,58	280,71	35650,50	22388,50	,081
	31 yaş ve üzeri	393	26,95	7,43	253,97	99809,50		
BAKÖ toplam puan	30 yaş ve altı	127	146,98	17,73	271,15	34436,00	23603,00	,358
	31 yaş ve üzeri	393	145,07	19,33	257,06	101024,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 10 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların annelerinin yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U = 21689,00$; $p \leq 0,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, annelerinin yaşlarının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, 31 yaş ve üzerinde olan annelerin çocukların prososyallikleri, 30 yaş ve altında olan annelerin çocuklarının prososyalliklerinden daha yüksektir.

ABÖ-B Kontrol faktöründen alınan puanların anne yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U = 19558,00$; $p \leq 0,05$) görülmüştür. Buna göre ABÖ-B Kontrol faktörü üzerinde, annenin yaşının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları

incelendiğinde, 30 yaş ve altında olan annelerin ABÖ-B Kontrol faktör puan ve sıra ortalamaları 31 yaş ve üzerinde olan annelerin faktör puan ve sıra ortalamalarından daha yüksektir.

Otuz yaş ve altında olan annelerin Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Kontrol alt boyutunda Otuz bir yaş ve üzerinde olan annelerin aldıkları puana göre daha yüksektir. Annenin yaşı gençken ebeveynlik konusunda babaları daha fazla kontrol ettiği bulunmuştur. İlgili alanyazın araştırıldığında araştırma bulguları ile tutarlı olarak genç annelerin daha fazla olumsuz anne bekçiliği davranışları sergilediği ve yaş ilerledikçe olumsuz anne bekçiliği davranışlarının azaldığı bulunmuştur (Dönmez, 2019; Karabulut & Şendil, 2017). Tablo 14'te gösterilen babanın yaşına ilişkin araştırma bulgularına göre 35 yaş ve altında olan babaların Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Kontrol alt boyutu puan ortalamaları, 36 yaş ve üstünde olan babaların ortalamalarından daha yüksektir. Eşlerin her ikisinin de genç olması ve muhtemelen ilk çocuk deneyimlerinin olması ve annelerin babaların tecrübelerine ve bilgisine güvenmemesi nedeniyle annelerin ebeveynlik konusunda babaları daha fazla kontrol ettiği düşünülebilir.

ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=23081,00$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=22852,50$; $p>,05$), BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü puanları ($U=24436,50$; $p>,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü puanları ($U=23237,50$; $p>,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=22388,50$; $p>,05$) ve BAKÖ toplam puanı ($U=23603,00$; $p>,05$), annelerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Araştırmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktörlerinden ve toplam puanların *anne öğrenim durumuna* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Anne Öğrenim	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Lise ve altı	250	77,94	15,34	233,91	58477,50	27102,50	,000*
	Ön lisans ve üstü	270	83,31	14,87	285,12	76982,50		
ABÖ-B Teşvik	Lise ve altı	250	50,26	6,63	251,89	62972,00	31597,00	,208
	Ön lisans ve üstü	270	50,80	6,85	268,47	72488,00		
ABÖ-B Engel	Lise ve altı	250	24,13	7,60	275,79	68948,00	29927,00	,025*
	Ön lisans ve üstü	270	23,08	8,46	246,34	66512,00		
ABÖ-B Kontrol	Lise ve altı	250	27,42	8,43	292,16	73040,00	25835,00	,000*
	Ön lisans ve üstü	270	24,28	7,64	231,19	62420,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Lise ve altı	250	59,32	11,06	224,24	56060,00	24685,00	,000*
	Ön lisans ve üstü	270	64,72	10,39	294,07	79400,00		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	Lise ve altı	250	55,81	4,67	248,88	62219,00	30844,00	,087
	Ön lisans ve üstü	270	56,39	3,99	271,26	73241,00		
BAKÖ Temel Bakım	Lise ve altı	250	25,94	7,59	233,30	58324,50	26949,50	,000*
	Ön lisans ve üstü	270	28,55	6,69	285,69	77135,50		
BAKÖ toplam puan	Lise ve altı	250	141,08	19,67	229,13	57283,00	25908,00	,000*
	Ön lisans ve üstü	270	149,67	17,30	289,54	78177,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 11 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların annelerinin öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U=27102,50$; $p \leq 0,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, annelerinin öğrenim durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan annelerin çocuklarının prososyallikleri, lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin çocuklarının prososyalliklerinden daha yüksektir.

Ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan annelerin çocuklarının prososyallikleri, lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin çocuklarının prososyalliklerinden daha yüksektir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak Saygılı (2021) tarafından yapılan araştırmada ortaöğrenim mezunu olan annelerin çocuklarının prososyal davranış puanları, ilköğretim ve yükseköğretim mezunu olan annelere göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Araştırma bulgularından farklı olarak Ensor, Spencer ve Hughes (2011) yaptıkları araştırmada annelerin öğrenim durumu ile çocukların prososyal davranışlarında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum farklı ülkelerdeki eğitim sistemi ve niteliğinden kaynaklanıyor olabilir.

ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=29927,00$; $p\leq,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktör puanları anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=25835,00$; $p\leq,05$). Buna göre, ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktör puanları üzerinde, anne öğrenim durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları, ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir.

Lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel ve Kontrol alt boyutlarındaki puan ortalamaları, ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir. İlgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulguları ile tutarlı olarak annelerin öğrenim düzeyi ile olumsuz anne bekçiliği (engelleyici ve kontrol edici davranışlar) davranışları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür (Kulik & Tsoref, 2010). Genel olarak, yükseköğrenim görmüş anneler, çocuk yetiştirme konusunda baba katılımının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, babaları ailede geçim sağlayan kişi olarak oynadığı geleneksel rolün ötesinde görme eğilimindedir. Bu nedenle, yükseköğrenim görmemiş annelere göre eşlerini çocuk yetiştirmeye katılım konusunda teşvik etme olasılıkları daha yüksektir (Pleck & Hofferth, 2008). Dönmez (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre öğrenim düzeyi düşük anneler kendilerini çocuk bakımı ve ev ile ilgili işler konusunda daha çok sorumlu hissetmekte ve bu konularda babaların katılımını engelleyerek olumsuz anne bekçiliği davranışları sergilemektedir. Reed (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre öğrenim düzeyi yüksek annelerin, daha az olumsuz anne bekçiliği tutumları sergilediği görülmüştür. Öğrenim düzeyi yüksek annelerin daha eşitlikçi görüşe sahip olmaları, cinsiyet kalıp yargılarına daha az bağlı olmaları ve eşleriyle yaptıkları ortak işlerde daha istekli ve teşvik edici olmalarından dolayı olumsuz anne bekçiliği tutumlarını daha az sergilediği düşünülebilir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=24685,00$; $p \leq,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları ($U=30844,00$; $p \leq,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=30844,00$; $p \leq,05$) annelerin öğrenim durumlarına göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Buna göre, BAKÖ Keyfi ve Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde, annelerin öğrenim durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip öğrenim düzeyine sahip olan annelerin BAKÖ Keyfi ve Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin ortalamalarından daha yüksektir.

Araştırma bulgularına göre ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan annelerin Baba Katılım Ölçeğinin Keyfi Meşguliyet alt boyutu, Baba Katılım Ölçeğinin Temel Bakım alt boyutu ve Baba Katılım Ölçeği toplam puanları, lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan annelerin ortalamalarından daha yüksektir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak bazı araştırmalara göre yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş anneler baba katılımını daha az engelleyici ve daha çok teşvik edici anne bekçiliği davranışı sergileyerek baba katılımını desteklemektedir (Aytaç, 2018; Wang vd., 2021).

ABÖ-B Teşvik faktör puanları annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermediği ($U= 31597,00$; $p >,05$) görülmüştür. Buna göre, ABÖ-B Teşvik faktörü üzerinde, annelerinin öğrenim durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği ($U=30844,00$; $p >,05$) görülmüştür. Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü üzerinde, annelerin öğrenim durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Araştırmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *anne çalışma durumuna* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Anne Çalışma Durumu	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Evet	150	81,55	15,88	268,17	40225,50	26599,50	,458
	Hayır	370	80,40	15,10	257,39	95234,50		
ABÖ-B Teşvik	Evet	150	51,04	6,09	267,61	40141,50	26683,50	,491
	Hayır	370	50,34	6,99	257,62	95318,50		
ABÖ-B Engel	Evet	150	23,14	7,97	249,44	37416,50	26091,50	,285
	Hayır	370	23,76	8,11	264,98	98043,50		
ABÖ-B Kontrol	Evet	150	24,31	7,65	233,21	34981,00	23656,00	,008*
	Hayır	370	26,39	8,31	271,56	100479,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Evet	150	64,50	10,11	290,01	43501,50	23323,50	,004*
	Hayır	370	61,16	11,26	248,54	91958,50		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	Evet	150	56,47	3,75	268,95	40342,00	26483,00	,410
	Hayır	370	55,96	4,55	257,08	95118,00		
BAKÖ Temel Bakım	Evet	150	29,45	6,22	304,47	45670,00	21155,00	,000*
	Hayır	370	26,43	7,46	242,68	89790,00		
BAKÖ toplam puan	Evet	150	150,42	16,53	297,60	44640,00	22185,00	,000*
	Hayır	370	143,56	19,52	245,46	90820,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 12 incelendiğinde, ABÖ-B Kontrol faktör puanları, anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=23656,00$; $p \leq 0,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktör puanları üzerinde, annelerin çalışma durumunun anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, çalışmayan annelerin ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları, çalışan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir.

Çalışmayan annelerin Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Kontrol alt boyutu puan ortalamaları, çalışan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Araştırma sonuçlarına göre çalışan anneler eşlerini daha az kontrol etmektedir. Araştırma bulgularına benzer bir şekilde Formoso, Gonzales, Barrera ve Dumka (2007) yaptıkları çalışmada çalışan annelerin daha az olumsuz anne bekçiliği davranışları sergilediğini ve eşleri ile daha olumlu ilişkiler kurduklarını ifade etmiştir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=23323,50$; $p \leq 0,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=21155,00$; $p \leq 0,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=22185,00$; $p \leq 0,05$) anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde, anne çalışma durumunun anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları

incelendiğinde, çalışan annelerin BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puan ortalamaları, çalışmayan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir.

Çalışan annelerin Baba Katılım Ölçeğinin Keyfi Meşguliyet alt boyutu, Baba Katılım Ölçeğinin Temel Bakım alt boyutu ve Baba Katılım Ölçeğinin toplam puan ortalamaları, çalışmayan annelerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak ilgili alanyazındaki çalışmalara göre eşleri çalışan babalar daha yüksek düzeyde katılım göstermekte ve çocukları ile daha çok ilgilenmektedir (Aydın-Kılıç, 2016; Bonney vd., 1999; Kuruçırak, 2010; Linnenberg, 2012; Maume, 2011; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Yılmazçetin, 2003). Çalışmayan annelerin eşlerini daha çok kontrol etmesi ve baba katılımının düşük olması, babaların çocuk bakımını eşleri çalışmadığı durumlarda annenin temel sorumluluğu olarak görmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği ($U=26599,50$; $p>,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, annelerinin çalışma durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=26683,50$; $p>,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=26091,50$; $p>,05$) anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde, anne çalışma durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgı ve Yakınlık faktör puanları ($U=26483,00$; $p>,05$) annelerin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre, BAKÖ İlgı ve Yakınlık faktörleri üzerinde, annelerin çalışma durumlarının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Araştırmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ile ABÖ-B faktör ve toplam puanların *annenin algılanan ebeveynlik stiline* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 13

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanlarının Annenin Algılanan Ebeveynlik Stiline Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Annenin Algılanan Ebeveynlik Stili	n	$\bar{x}$	s.s.	Sıra Ort.	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
Prososyallik toplam puan	(1) Otoriter	121	82,55	15,29	283,10	5,03	,025*	1>5 3>5
	(2) İzin verici	40	78,07	14,30	223,94			
	(3) Demokratik	145	83,33	15,98	288,80			
	(4) Duyarlı	102	79,09	15,16	244,79			
	(5) Koruyucu	112	77,83	14,38	226,82			
ABÖ-B Teşvik	(1) Otoriter	121	49,81	7,62	250,35	,590	,442	
	(2) İzin verici	40	51,07	6,66	271,40			
	(3) Demokratik	145	51,69	6,14	286,66			
	(4) Duyarlı	102	50,72	5,70	255,87			
	(5) Koruyucu	112	49,50	7,24	237,93			
ABÖ-B Engel	(1) Otoriter	121	26,31	10,21	298,92	1,18	,276	
	(2) İzin verici	40	23,45	6,56	269,69			
	(3) Demokratik	145	22,08	7,94	225,92			
	(4) Duyarlı	102	21,82	6,25	232,69			
	(5) Koruyucu	112	24,23	6,69	285,80			
ABÖ-B Kontrol	(1) Otoriter	121	28,23	8,80	302,19	3,17	,075	
	(2) İzin verici	40	25,50	7,47	256,16			
	(3) Demokratik	145	24,15	7,91	229,26			
	(4) Duyarlı	102	24,10	6,70	236,07			
	(5) Koruyucu	112	26,91	8,54	279,70			
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	(1) Otoriter	121	61,19	11,33	252,28	5,43	,246	
	(2) İzin verici	40	62,97	11,55	267,33			
	(3) Demokratik	145	63,81	11,12	280,87			
	(4) Duyarlı	102	60,73	10,26	237,87			
	(5) Koruyucu	112	61,90	11,01	261,18			
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	(1) Otoriter	121	55,61	5,06	246,83	4,88	,299	
	(2) İzin verici	40	57,15	3,34	299,35			
	(3) Demokratik	145	56,15	4,61	269,84			
	(4) Duyarlı	102	56,26	3,39	249,46			
	(5) Koruyucu	112	56,08	4,20	259,36			
BAKÖ Temel Bakım	(1) Otoriter	121	27,09	7,40	260,37	2,88	,579	
	(2) İzin verici	40	28,45	7,04	283,06			
	(3) Demokratik	145	27,93	6,98	271,20			
	(4) Duyarlı	102	26,79	7,12	249,65			
	(5) Koruyucu	112	26,76	7,63	248,61			
BAKÖ toplam puan	(1) Otoriter	121	143,91	20,14	253,93	4,55	,336	
	(2) İzin verici	40	148,57	19,18	280,85			
	(3) Demokratik	145	147,91	19,15	277,27			
	(4) Duyarlı	102	143,79	16,72	241,15			
	(5) Koruyucu	112	144,75	19,09	256,23			

* $p \leq ,05$

Tablo 13 incelendiğinde, çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar, annenin algılanan stiline göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=5,03$; $p \leq ,05$). Buna göre, çocukların prososyallik düzeyleri üzerinde, annenin algılanan ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre,

otoriter ebeveynlik stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanlarının, koruyucu ebeveyn stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanlarından daha yüksektir. Benzer şekilde, demokratik ebeveynlik stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanlarının, koruyucu ebeveyn stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanlarından daha yüksektir.

Demokratik ebeveynlik stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanları, koruyucu ebeveyn stiline sahip annelerin çocukların prososyal davranış puanlarından daha yüksektir. Alanyazındaki çalışmalar ile yapılan araştırma bulguları örtüşmektedir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak anneleri demokratik ebeveynlik stili sergileyen çocukların, anneleri izin verici ebeveynlik stili sergileyen çocuklara göre daha fazla prososyal davranış sergiledikleri görülmektedir (Altay & Güre, 2012; Eisenberg ve Fabes, 1998; Karaman & Dinçer 2020; Laibe vd., 2004; Romano vd., 2005; Strayer & Roberts, 2004; Williams & Berthelsen, 2017; Yağmurlu, Sanson & Köymen, 2005).

Erken çocukluk döneminde, ebeveynlik davranışı ile prososyal davranış arasındaki ilişki güçlüdür çünkü bu yaşta ebeveynler en önemli sosyalleşme figürleridir (Steinberg & Silk, 2002). Ebeveynlerin duygularla ilgili konuşmaları ile çocukların prososyal davranış gelişimi arasında pozitif ilişki vardır. Örneğin, annelerin çocuklarına duyguları açıklaması, duygular hakkında konuşması, çocuklarını sıkıntılı birinin duygusal durumunu anlamaya çalışması konusunda teşvik etmeleri prososyal davranış gelişimi ile ilgilidir (Denham, 1997; Ergin, 2020; Garner, 2003). Demokratik ebeveynlik stilini benimseyen annelerin çocuklarının prososyal davranış düzeylerinin daha yüksek olması bu ebeveynlik stiline sahip annelerin çocukları ile olumlu sosyal ilişkiler kurması, duygular hakkında konuşması, duygusal olarak desteklemesi, koşulsuz sevgi ve sıcaklık göstermesi ile açıklanabilir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, annenin ebeveynlik stili çocukların prososyalite düzeylerinde anlamlı fark yaratırken babanın ebeveynlik stili anlamlı fark yaratmamaktadır. Bunun sebebi, günümüzde annelerin çocukların birincil bakımını

sağlayan kişiler olarak görülmesi ve dolayısıyla çocukları ile daha çok zaman geçirmesinden kaynaklanıyor olabilir.

ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($\chi^2=,590$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktör puanları ($\chi^2=1,18$; $p>,05$), ABÖ-B Kontrol faktör puanları ($\chi^2=3,17$; $p>,05$), BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($\chi^2=5,43$; $p>,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları ($\chi^2=4,88$; $p>,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($\chi^2=2,88$; $p>,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($\chi^2=4,55$; $p>,05$), anne ebeveyn stiline göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Araştırmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *baba yaşına* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 14

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Baba Yaşına Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Baba Yaşı	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	35 yaş ve altı	207	78,15	15,44	235,32	48711,00	27183,00	,002*
	36 yaş ve üstü	313	82,44	15,03	277,15	86749,00		
ABÖ-B Teşvik	35 yaş ve altı	207	50,57	6,67	261,03	54034,00	32285,00	,947
	36 yaş ve üstü	313	50,53	6,81	260,15	81426,00		
ABÖ-B Engel	35 yaş ve altı	207	23,98	8,45	265,19	54893,50	31425,50	,563
	36 yaş ve üstü	313	23,32	7,80	257,40	80566,50		
ABÖ-B Kontrol	35 yaş ve altı	207	26,90	8,53	279,74	57905,50	28413,50	,017*
	36 yaş ve üstü	313	25,05	7,85	247,78	77554,50		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	35 yaş ve altı	207	62,44	11,12	265,43	54943,00	31376,00	,543
	36 yaş ve üstü	313	61,91	10,99	257,24	80517,00		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	35 yaş ve altı	207	56,07	4,40	260,02	53824,50	32296,50	,952
	36 yaş ve üstü	313	56,13	4,30	260,82	81635,50		
BAKÖ Temel Bakım	35 yaş ve altı	207	27,88	7,18	272,13	56330,50	29988,50	,151
	36 yaş ve üstü	313	26,91	7,28	252,81	79129,50		
BAKÖ toplam puan	35 yaş ve altı	207	146,41	19,48	268,81	55644,00	30675,00	,305
	36 yaş ve üstü	313	144,96	18,60	255,00	79816,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 14 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların baba yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U= 27183,00$; $p \leq ,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, baba yaşının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, 36 yaş ve üzerinde olan babaların çocuklarının prososyallikleri, 35 yaş ve altında olan babaların çocuklarının prososyalliklerinden daha yüksektir.

ABÖ-B Kontrol faktör puanları, baba yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=28413,50$; $p \leq,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktör puanları üzerinde, baba yaşının anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, 35 yaş ve altında olan babalar için ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları, 36 yaş ve üstünde olan babaların ortalamalarından daha yüksektir.

ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=32285,00$; $p >,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=31425,50$; $p >,05$) baba yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde, baba yaşının anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=31376,00$; $p >,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları ($U=32296,50$; $p >,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=29988,50$; $p >,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=30675,00$; $p >,05$) baba yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

İlgili literatür incelendiğinde bazı araştırmalar babaların yaşı arttıkça katılımlarının da arttığını gösterirken (Saleh & Hilton, 2011; Şahin & Demiriz, 2014) bazı araştırmalar ise babanın yaşı arttıkça baba katılım düzeyinin düştüğünü göstermektedir. (Beets & Foley, 2008; Castillo & Fenzl-Crossman, 2010; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Seçer vd., 2007; Ünlü, 2010). Mevcut araştırma bulguları ile tutarlı olarak yapılan bazı araştırmalarda ise babanın yaşı ile katılımı arasında herhangi bir ilişki olmadığı belirtilmektedir (Cook vd., 2005; İzci, 2013; Kuruçırak, 2010; Marsiglio, 1991; Rienks vd., 2011). Babaların yaşına göre katılımlarının farklılaşmaması farklı yaş gruplarındaki babaların baba katılımına yönelik benzer tutum ve davranışlar sergilediğini düşündürmektedir.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *evlilik süresine* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Evlilik Süresine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Evlilik Süresi	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	10 yıl ve altı	302	80,37	15,16	255,94	77293,00	31540,00	,415
	11 yıl ve üstü	218	81,23	15,56	266,82	58167,00		
ABÖ-B	10 yıl ve altı	302	51,03	6,46	270,89	81810,00	29779,00	,063
Teşvik	11 yıl ve üstü	218	49,86	7,08	246,10	53650,00		
ABÖ-B	10 yıl ve altı	302	24,00	8,39	266,09	80360,50	31228,50	,317
Engel	11 yıl ve üstü	218	23,00	7,58	252,75	55099,50		
ABÖ-B	10 yıl ve altı	302	26,44	8,39	272,11	82176,50	29412,50	,038*
Kontrol	11 yıl ve üstü	218	24,88	7,78	244,42	53283,50		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	10 yıl ve altı	302	63,04	10,205	272,23	82213,00	29376,00	,036*
	11 yıl ve üstü	218	60,84	12,016	244,25	53247,00		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	10 yıl ve altı	302	56,36	4,03	268,06	80954,50	30634,50	,173
	11 yıl ve üstü	218	55,77	4,72	250,03	54505,50		
BAKÖ Temel Bakım	10 yıl ve altı	302	27,98	6,97	274,39	82866,50	28722,50	,013*
	11 yıl ve üstü	218	26,35	7,53	241,25	52593,50		
BAKÖ toplam puan	10 yıl ve altı	302	147,39	17,44	274,14	82789,00	28800,00	,015*
	11 yıl ve üstü	218	142,97	20,63	241,61	52671,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 15 incelendiğinde, ABÖ-B Kontrol faktör puanları, evlilik süresine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=29412,50$; $p \leq ,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktör puanları üzerinde, baba evlilik süresinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, 10 yıl ve altında evlilik süresine sahip olanların ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları, 11 yıl ve üstünde evlilik süresine sahip olanların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=29376,00$; $p \leq ,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=28722,50$; $p \leq ,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=28800,00$; $p \leq ,05$) evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde evlilik süresinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, 10 yıl ve altında evlilik süresine sahip olanların BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puan ortalamaları, 11 yıl ve üstünde evlilik süresine sahip olanların ortalamalarından daha yüksektir.

Araştırma bulguları ile tutarlı olarak Deleş ve Kaytez (2020) tarafından yapılan araştırmaya göre evlilik süresi baba katılımını etkilemektedir. Araştırma sonuçlarına göre

iki ile beş yıl arasında evli olan babaların baba katılım düzeyleri, on bir yıl ve daha uzun süredir evli olan babalara göre daha yüksektir. Araştırma bulgularından farklı olarak ise Uzun ve Baran (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre baba ile çocuk arasındaki ilişkide evlilik süresinin olumlu etkisi vardır ve 21 yıl ve uzun süredir evli olan babaların çocukları ile ilişkileri daha az süredir evli olan babalara göre daha yüksek bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde evlilik süresinin baba katılımı, babalık rolü algısı ve anne bekçiliği üzerinde herhangi anlamlı bir farklılık yaratmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur (Akgöz-Aktaş & Aydın, 2020; Kırağ & Çakır, 2019; Telli & Özkan, 2016). Evlilik süresi ile ilgili farklı bulguların olması yapılan araştırmalarda farklı ölçeklerin kullanılmasından ve farklı örneklem gruplarının katılımından kaynaklanıyor olabilir. Mevcut çalışmada on yıl ve daha az süredir evli olan babaların katılım düzeylerinin daha yüksek olması günümüzdeki evliliklerde anne babaların geçmiş dönemlerdeki evliliklere göre daha eşitlikçi ve paylaşımcı tutumları benimsemesiyle açıklanabilir. Ayrıca, evlilik süresi arttıkça evlilik doyumunun azaldığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Habibova-Doğan & Topkaya, 2020; Kılbitmez, 2018). Evlilik süresinin artması ve doyumunun azalmasıyla eşler birbirine daha az destek olabilir ve bundan dolayı baba katılımı azaldığı düşünülebilir.

Çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermediği ($U=31540,00$; $p>,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, evlilik süresinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=29779,00$; $p>,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=31228,50$; $p>,05$) evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde, evlilik süresinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($U=30634,50$; $p>,05$). Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü üzerinde, evlilik süresinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *baba öğrenim durumuna* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 16’da gösterilmektedir.

Tablo 16

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Baba Öğrenim	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Lise ve altı	218	78,20	15,36	235,22	51279,00	27408,00	,001*
	Ön lisans ve üstü	302	82,55	15,06	278,75	84181,00		
ABÖ-B Teşvik	Lise ve altı	218	50,58	6,66	260,46	56779,50	32908,50	,996
	Ön lisans ve üstü	302	50,52	6,82	260,53	78680,50		
ABÖ-B Engel	Lise ve altı	218	23,84	7,36	272,22	59344,00	30363,00	,130
	Ön lisans ve üstü	302	23,39	8,55	252,04	76116,00		
ABÖ-B Kontrol	Lise ve altı	218	27,73	8,33	299,06	65195,00	24512,00	,000*
	Ön lisans ve üstü	302	24,39	7,77	232,67	70265,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Lise ve altı	218	59,17	11,00	223,05	48624,50	24753,50	,000*
	Ön lisans ve üstü	302	64,25	10,59	287,53	86835,50		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	Lise ve altı	218	55,67	4,92	248,33	54136,50	32265,50	,113
	Ön lisans ve üstü	302	56,43	3,84	269,28	81323,50		
BAKÖ Temel Bakım	Lise ve altı	218	26,30	7,95	242,67	52903,00	29032,50	,021*
	Ön lisans ve üstü	302	28,02	6,62	273,37	82557,00		
BAKÖ toplam puan	Lise ve altı	218	141,16	20,25	230,56	50262,50	26391,50	,000*
	Ön lisans ve üstü	302	148,70	17,31	282,11	85197,50		

* $p \leq 0,05$

Tablo 16 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği ($U = 27408,00$; $p > ,05$) görülmüştür. Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, ön lisans ve üstünde öğrenim durumuna sahip olan babaların çocuklarının prososyallikleri, lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babaların çocuklarının prososyalliklerinden daha yüksektir.

Ön lisans ve üstünde öğrenim durumuna sahip olan babaların çocuklarının prososyallikleri, lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babaların çocukların prososyalliklerinden daha yüksektir. Araştırma bulgularını destekleyecek şekilde Çelik Kahraman (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre babası ön lisans ve daha üstü bir öğrenim düzeyine sahip olan 61-72 aylık çocukların prososyal davranış düzeylerinin ‘‘Paylaşma’’ altboyutunda babası lise ve ortaokul öğrenim düzeyine sahip olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür

Araştırma bulgularından farklı olarak ilgili literatürde baba öğrenim düzeyine göre çocukların prososyal davranış gelişiminde anlamlı farklılık bulunmadığı araştırmalar (Ferreira vd., 2016; Gürşimşek, Kefi & Girgin, 2007; Karaman & Dinçer, 2020) ve babanın öğrenim düzeyinin çocukların prososyal davranış düzeylerinde herhangi anlamlı bir farklılık yaratmadığını araştırma sonucu da mevcuttur (Bağcı, 2015; Türkmen, 2018).

ABÖ-B Kontrol faktör puanları, baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=24512,00$; $p \leq 0,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktör puanları üzerinde, baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babaların ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları, ön lisans ve üstünde öğrenim durumuna sahip olan babaların ortalamalarından daha yüksektir.

Lise ve altı öğrenim düzeyine sahip olan babaların Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Kontrol puan ortalamaları, ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan babaların ortalamalarından daha yüksektir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak Karabulut ve Şendil (2017) tarafından yapılan araştırmada lise ve altı öğrenim düzeyine sahip babaların anne bekçiliğine daha çok maruz kaldıkları bulunmuştur. Wang vd. (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre ise yükseköğrenim görmüş babaların eğitim düzeyinin yüksek olması nedeniyle anneler babaların çocuk bakımına daha fazla güvenmekte ve onları teşvik etmektedir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=24753,50$; $p \leq 0,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=29032,50$; $p \leq 0,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=26391,50$; $p \leq 0,05$) baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, ön lisans ve üstü öğrenim durumuna sahip olan babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puan ortalamaları, lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babaların ortalamalarından daha yüksektir.

Ön lisans ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olan babaların Baba Katılım Ölçeğinin Keyfi Meşguliyet alt boyutu, Baba Katılım Ölçeğinin Temel Bakım alt boyutu ve Baba Katılım Ölçeği toplam puan ortalamaları, lise ve altı öğrenim düzeyine sahip olan babaların ortalamalarından daha yüksektir. Baba katılımının babaların eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından yapılan Baba Katılım Ölçeği kullanılan araştırmada Keyfi Meşguliyet alt boyutu ve Baba Katılım Ölçeği toplam puanları ile babaların öğrenim düzeyi arasında olumlu yönde bir ilişki vardır. Aydın-Kılıç ve Tezel-Şahin (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre Ankara’da yaşayan üniversite mezunu babaların katılım düzeyleri daha yüksektir. Akgöz-Aktaş (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre babaların öğrenim düzeyi arttıkça baba katılımı artmaktadır. Benzer şekilde Paquette vd. (2000) tarafından yapılan araştırmaya göre babanın öğrenim düzeyi arttıkça katılımı da artmaktadır. Poyraz (2007) üniversite mezunu babaların diğer babalara göre kendilerini çocuklarının bakımı konusunda daha ilgili ve becerikli olarak gördüklerini belirtmiştir. Mevcut çalışmada da öğrenim düzeyi yüksek babaların katılım düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmüştür. Babaların öğrenim düzeyinin yüksek olmasından dolayı annelerin babaların çocuk bakımına katılımına daha fazla güvenmesini ve onları teşvik etmesini sağladığı düşünülebilir.

ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=32908,50$; $p>,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=30363,00$; $p>,05$) baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde, baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları baba öğrenim göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($U=32265,50$; $p>,05$). Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü üzerinde, baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ile ABÖ-B faktör ve toplam puanların *babanın algıladığı ebeveynlik stiline* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 17

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babanın Algıladığı Ebeveynlik Stiline Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Babanın Algıladığı Ebeveynlik Stili	n	$\bar{x}$	s.s.	Sıra Ort.	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
Prososyallik toplam puan	(1) Otoriter	104	77,92	16,42	235,40	6,45	,168	
	(2) İzin verici	92	80,98	15,54	262,43			
	(3) Demokratik	165	82,57	14,68	277,14			
	(4) Duyarlı	72	78,81	15,20	242,57			
	(5) Koruyucu	87	81,91	14,70	271,74			
ABÖ-B Teşvik	(1) Otoriter	104	49,38	7,12	235,82	9,53	,009	4>1 4>5
	(2) İzin verici	92	50,58	7,02	262,89			
	(3) Demokratik	165	51,17	6,17	272,41			
	(4) Duyarlı	72	51,84	6,56	293,90			
	(5) Koruyucu	87	49,63	7,01	237,25			
ABÖ-B Engel	(1) Otoriter	104	25,53	8,41	299,78	26,77	,000*	1>3 2>3
	(2) İzin verici	92	25,46	8,89	297,23			
	(3) Demokratik	165	21,66	7,15	221,19			
	(4) Duyarlı	72	22,04	6,76	233,49			
	(5) Koruyucu	87	24,19	8,45	271,60			
ABÖ-B Kontrol	(1) Otoriter	104	28,53	8,44	310,63	27,27	,000*	1>3 2>3
	(2) İzin verici	92	27,66	8,50	293,15			
	(3) Demokratik	165	23,83	7,29	225,33			
	(4) Duyarlı	72	24,19	7,25	234,85			
	(5) Koruyucu	87	25,57	8,61	253,99			
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	(1) Otoriter	104	58,36	11,37	211,53	17,21	,002*	3>1 4>1
	(2) İzin verici	92	62,06	11,51	260,36			
	(3) Demokratik	165	64,02	10,66	283,19			
	(4) Duyarlı	72	64,20	10,03	287,01			
	(5) Koruyucu	87	61,35	10,60	254,21			
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	(1) Otoriter	104	54,48	5,22	204,17	19,61	,001*	4>1
	(2) İzin verici	92	56,19	4,375	271,71			
	(3) Demokratik	165	56,30	4,22	268,33			
	(4) Duyarlı	72	57,20	2,74	288,48			
	(5) Koruyucu	87	56,71	3,96	277,97			
BAKÖ Temel Bakım	(1) Otoriter	104	26,46	7,45	243,25	2,59	,627	
	(2) İzin verici	92	26,77	7,92	254,18			
	(3) Demokratik	165	27,66	7,17	265,88			
	(4) Duyarlı	72	28,30	6,09	276,15			
	(5) Koruyucu	87	27,36	7,29	264,63			
BAKÖ toplam puan	(1) Otoriter	104	139,30	20,33	215,04	14,38	,006*	3>1 4>1
	(2) İzin verici	92	145,03	20,19	258,10			
	(3) Demokratik	165	147,98	18,42	277,27			
	(4) Duyarlı	72	149,72	16,02	289,99			
	(5) Koruyucu	87	145,43	17,57	261,17			

* $p \leq ,05$

Tablo 17 incelendiğinde, ABÖ-B Teşvik faktör puanları babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=9,53$; $p \leq ,05$). Buna göre, ABÖ-B Teşvik faktörü üzerinde babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, duyarlı ebeveynlik stiline sahip babaların

ABÖ-B Teşvik ortalamaları, otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir. Benzer şekilde, duyarlı ebeveynlik stiline sahip babaların ABÖ-B Teşvik ortalamaları, koruyucu ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir. ABÖ-B Engel faktör puanları ($\chi^2=26,77$; $p\leq,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktör puanları ($\chi^2=27,27$; $p\leq,05$) babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktörleri üzerinde babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol ortalamaları, demokratik ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir. Benzer şekilde, izin verici ebeveynlik stiline sahip babaların ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol ortalamaları, demokratik ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet ($\chi^2=17,21$; $p\leq,05$) ve BAKÖ Toplam puanları ($\chi^2=14,38$; $p\leq,05$), babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet ve BAKÖ Toplam puanları üzerinde babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, demokratik ebeveynlik stiline sahip babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet ve BAKÖ Toplam puan ortalamaları, otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir. Ayrıca, duyarlı ebeveynlik stiline sahip babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet ve BAKÖ Toplam puan ortalamaları, otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=19,61$; $p\leq,05$). Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları üzerinde babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik

çoklu karşılaştırma testine göre, duyarlı ebeveynlik stiline sahip babaların BAKÖ İlgı ve Yakınlık ortalamaları, otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir.

Baba Katılım Ölçeğinin Keyfi Meşguliyet alt boyutu ve Baba Katılım Ölçeği Toplam puanlarında demokratik ebeveynlik stilini benimseyen babaların ortalamaları, otoriter ebeveynlik stilini benimseyen babaların ortalamalarından daha yüksektir. Anne Bekçılığı Ölçeği-Baba Formunun Engel ve Kontrol alt boyutları puanlarında otoriter ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamaları, demokratik ebeveynlik stiline sahip babaların ortalamalarından daha yüksektir. Alanyazındaki çalışmalar ile yapılan araştırma bulguları örtüşmektedir. Sımsıkı (2011) tarafından yapılan araştırmaya göre demokratik veya koruyucu ebeveynlik stilini benimseyen babaların katılım düzeyleri yüksekken otoriter ebeveynlik stilini benimseyen babaların katılım düzeyi düşüktür. Gaertner vd. (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre, otoriter ebeveynlik stilini benimseyen babaların bakım verme, oyun oynama, yeni bir şeyler öğretme ve gece uyanınca sakinleştirme gibi aktivitelere daha az katılmaktadır. Paquette vd. (2000) de benzer olarak otoriter babaların, duygusal destek, temel bakım, fiziksel oyun ve empati boyutunda diğer ebeveynlik stilini benimseyen babalara göre daha az katılım göstermektedir. Bulanda'nın (2004) sonuçlarına göre de eşitlikçi babalar gelenekselci babalara göre çocukları ile birlikte geçirilen zaman açısından daha fazla katılım göstermektedir. Otoriter babaların demokratik babalara göre daha az katılım göstermesinin sebebi geleneksel düşünce yapıları, eşlerinin engelleyici anne bekçılığı davranışları sergilemesi ve çocuklarına karşı kontrolcü, cezalandırıcı, katı ve soğuk tutum sergilemeleri olabilir.

Çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar, babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=6,45$; $p>,05$). Buna göre, çocukların prososyallik düzeyleri üzerinde, babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ Temel Bakım faktör puanları babanın algıladığı ebeveynlik stiline göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=2,59$; $p>,05$).

Buna göre, BAKÖ Temel Bakım faktörü üzerinde babanın algıladığı ebeveynlik stillerinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ile ABÖ-B faktör ve toplam puanların *ailenin aylık gelirine* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Aile Aylık Gelirine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Aylık Gelir	n	$\bar{x}$	s.s.	Sıra Ort.	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
Prososyallik toplam puan	(1) Düşük	45	78,53	14,88	233,42	1,60	,449	
	(2) Orta	422	80,94	15,27	263,03			
	(3) Yüksek	53	80,94	16,21	263,35			
ABÖ-B Teşvik	(1) Düşük	45	49,28	6,65	225,98	5,41	,067	
	(2) Orta	422	50,49	6,82	259,69			
	(3) Yüksek	53	52,07	6,06	296,27			
ABÖ-B Engel	(1) Düşük	45	23,84	7,62	269,56	1,98	,370	
	(2) Orta	422	23,75	8,23	262,92			
	(3) Yüksek	53	22,05	7,00	233,53			
ABÖ-B Kontrol	(1) Düşük	45	28,28	9,05	306,02	7,71	,021*	1>3
	(2) Orta	422	25,75	8,00	260,54			
	(3) Yüksek	53	24,00	8,37	221,54			
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	(1) Düşük	45	56,86	13,50	201,03	11,23	,004*	2>1 3>1
	(2) Orta	422	62,28	10,83	261,56			
	(3) Yüksek	53	65,33	8,85	302,57			
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	(1) Düşük	45	55,02	5,18	225,42	4,71	,095	
	(2) Orta	422	56,13	4,31	260,42			
	(3) Yüksek	53	56,88	3,62	290,94			
BAKÖ Temel Bakım	(1) Düşük	45	23,71	8,81	196,67	9,81	,007*	2>1 3>1
	(2) Orta	422	27,52	7,12	264,23			
	(3) Yüksek	53	28,58	5,94	284,97			
BAKÖ toplam puan	(1) Düşük	45	135,60	23,27	193,67	12,77	,002*	2>1 3>1
	(2) Orta	422	145,94	18,60	262,59			
	(3) Yüksek	53	150,81	14,46	300,63			

* $p \leq ,05$

Tablo 18 incelendiğinde, ABÖ-B Kontrol faktör puanları aile aylık gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($\chi^2=7,71$; $p \leq ,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktörü üzerinde aile aylık gelirin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, düşük aile aylık gelirine sahip olanların ABÖ-B Kontrol ortalamaları, yüksek aile aylık gelirine sahip olanların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($\chi^2=11,23$; $p\leq,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($\chi^2=9,81$; $p\leq,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($\chi^2=12,77$; $p\leq,05$), aile aylık gelirinine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde aile aylık gelirin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, orta aylık gelire sahip olanların BAKÖ Keyfi Meşguliyet, Temel Bakım ve toplam puan ortalamaları, düşük aylık gelire sahip olanların ortalamalarından daha yüksektir. Benzer şekilde, yüksek aylık gelire sahip olanların BAKÖ Keyfi Meşguliyet, Temel Bakım ve toplam puan ortalamaları, düşük aylık gelire sahip olanların ortalamalarından daha yüksektir. Araştırma bulguları ile tutarlı olarak yapılan bazı araştırmalarda göre düşük sosyoekonomik durumdaki babaların yüksek sosyoekonomik durumdaki babalara göre daha az katılım gösterdiği bulunmuştur (Goodman vd., 2008; Rienks vd., 2011). Mevcut araştırma sonucuna göre, düşük aile gelirinine sahip babaların katılım düzeyleri daha düşüktür. Bunun sebebi düşük gelirli babaların iş hayatlarına daha çok zaman ayırması ve çocuklarına ayırabilecekleri zamanın kısıtlı olması olabilir.

Çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar aile aylık gelirinine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=1,60$; $p>,05$). Buna göre, çocukların prososyallik düzeyleri üzerinde, aile aylık gelir düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($\chi^2=5,41$; $p>,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($\chi^2=1,98$; $p>,05$) aile aylık gelirinine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde aile aylık gelirin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları aile aylık gelirinine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=4,71$; $p>,05$). Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü üzerinde aylık gelirin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların babaların boş zamanlarını nerede geçirdiğine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 19’da gösterilmektedir.

Tablo 19

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Boş Zamanlarını Nerede Geçirdiğine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Vakit Geçirilen Yer	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Evde	384	81,70	15,10	270,25	103775,50	22368,50	,013*
	Ev dışı yerlerde	136	77,98	15,65	232,97	31684,50		
ABÖ-B Teşvik	Evde	384	50,28	6,90	255,02	97927,50	24007,50	,162
	Ev dışı yerlerde	136	51,29	6,25	275,97	37532,50		
ABÖ-B Engel	Evde	384	23,35	7,95	256,55	98516,50	24596,50	,314
	Ev dışı yerlerde	136	24,22	8,38	271,64	36943,50		
ABÖ-B Kontrol	Evde	384	25,80	7,89	262,12	100653,00	25491,00	,680
	Ev dışı yerlerde	136	25,75	8,95	255,93	34807,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Evde	384	61,62	10,78	252,44	96938,50	23018,50	,040*
	Ev dışı yerlerde	136	63,52	11,66	283,25	38521,50		
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	Evde	384	56,12	4,22	259,98	99832,00	25912,00	,893
	Ev dışı yerlerde	136	56,07	4,66	261,97	35628,00		
BAKÖ Temel Bakım	Evde	384	26,97	7,10	252,94	97130,00	23210,00	,054
	Ev dışı yerlerde	136	28,23	7,60	281,84	38330,00		
BAKÖ toplam puan	Evde	384	144,72	18,44	253,24	97243,50	23323,50	,064
	Ev dışı yerlerde	136	147,83	20,21	281,00	38216,50		

* $p \leq 0,05$

Tablo 19 incelendiğinde, çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanların babaların boş zamanlarını nerede geçirdiklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=22368,50$; $p \leq 0,05$). Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, babaların boş zamanları nerede geçirdiklerine göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, boş zamanlarını evde geçiren babaların çocuklarının prososyallikleri, boş vakitlerini evde geçirmeyen babaların çocuklarına kıyasla daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları babaların boş zamanları nerede geçirdiklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=23018,50$; $p \leq 0,05$). Buna göre BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü üzerinde, babaların boş zamanları nerede geçirdiklerine göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, boş zamanlarını evde geçirmeyen babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü puan ortalamaları, boş zamanlarını evde geçiren babalara kıyasla daha yüksektir.

Araştırma bulgularından boş zamanlarını evde geçirmeyen babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü puan ortalamaları, boş zamanlarını evde geçiren babalara kıyasla daha yüksek olması beklenmeyen bir sonuçtur çünkü ilgili literatür incelendiğinde evde çocuklarıyla birlikte aynı evde vakit geçiren babaların katılım düzeylerinin de daha yüksek olduğu bulunmuştur. Örneğin Jones ve Mosher (2013) tarafından yapılan araştırmaya göre çocuklarıyla birlikte aynı evde yaşayan babaların, çocuklarından ayrı yaşayan babalara göre çocuklarının yaşamına daha fazla katıldığı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, çocukları beş yaşından küçük olan ve çocuklarıyla birlikte yaşayan babaların %90'ı "her gün" veya "haftada birkaç kez" çocuklarına banyo yaptırdığı, bezlerini değiştirdiği, kıyafetlerini giydirdiği, tuvalet kullanımlarına destek olduğu görülürken çocuklarından ayrı yaşayan babaların yalnızca %31'inin bunları yaptığı görülmüştür. Ayrıca, çocuklarıyla aynı evde yaşayan babaların %81'i çocukları ile her gün oyun oynadıklarını ifade ederken ayrı yaşayan babaların ise yalnızca %10'u her gün oyun oynadıklarını belirtmiştir. Babaların çocuklarına kitap okuma alışkanlıkları incelendiğinde ise birlikte yaşayan babaların %29'u çocuklarına her gün kitap okurken, ayrı yaşayan babaların ise yalnızca %4,9'unun çocuklarına her gün kitap okuduğu bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde çocuklarından ayrı yaşayan babalara kıyasla, çocuklarıyla birlikte yaşayan babalar ile çocukları arasında daha olumlu ilişkiler olduğunu gösteren araştırmalar vardır (Nelson, 2004; Pleck & Masciadrelli, 2004). Mevcut araştırmada da boş zamanlarını evde geçiren babaların çocuklarının Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları puanlar, boş zamanlarını evde geçirmeyenlere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun sebebi, babaların evde geçirdikleri zaman içerisinde eşleriyle ve çocukları ile olumlu iletişimler kurarak sorumluluk almaları ve çocuklarına rol model olmaları ile açıklanabilir. Babaların evde daha çok zaman geçirmesi, çocukları ile ilgilenmesi, çocukların babalarını daha çok görmesi ve örnek alması çocukların prososyal davranış gelişimini ve baba katılımını etkileyebileceği düşünülmektedir.

BAKÖ İlgı ve Yakınlık faktör puanları ($U=25912,00$; $p>,05$), BAKÖ Temel ve Bakım faktör puanları ($U=23210,00$; $p>,05$) ve BAKÖ toplam puanları babaların boş zamanlarını nerede geçirdiklerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre, BAKÖ İlgı ve Yakınlık, BAKÖ Temel ve Bakım ve BAKÖ toplam puanları üzerinde, babaların boş zamanlarda nerede geçirdiklerinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($U=24007,50$; $p>,05$), ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=24596,50$; $p>,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktör puanları ($U=25491,00$; $p>,05$) babaların boş zamanlarını nerede geçirdiklerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre, ABÖ-B Teşvik, ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktörleri üzerinde, babaların boş zamanlarda nerede vakit geçirdiklerine göre anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B faktör ve toplam puanların *babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiğine* göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 20

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Boş Zamanlarını Kiminle Geçirdiklerine Göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

Faktör	Vakit Geçirilen Kişi	n	$\bar{x}$	s.s	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Prososyallik toplam puan	Aile	478	81,00	15,41	263,97	126179,50	8377,50	,075
	Aile dışı	42	77,69	14,07	220,96	9280,50		
ABÖ-B Teşvik	Aile	478	50,72	6,72	264,77	126558,50	7998,50	,029*
	Aile dışı	42	48,57	6,78	211,94	8901,50		
ABÖ-B Engel	Aile	478	23,30	7,89	255,39	122076,00	7595,00	,009*
	Aile dışı	42	26,78	9,33	318,67	13384,00		
ABÖ-B Kontrol	Aile	478	25,53	7,95	256,49	122603,00	8122,00	,040*
	Aile dışı	42	28,66	10,06	306,12	12857,00		
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	Aile	478	62,46	10,87	264,61	126485,50	8071,50	,035*
	Aile dışı	42	58,30	12,30	213,68	8974,50		
BAKÖ İlgı ve Yakınlık	Aile	478	56,24	4,15	264,78	126567,00	7990,00	,027*
	Aile dışı	42	54,59	5,95	211,74	8893,00		
BAKÖ Temel Bakım	Aile	478	27,54	7,14	265,05	126692,50	7864,50	,020*
	Aile dışı	42	24,59	7,96	208,75	8767,50		
BAKÖ toplam puan	Aile	478	146,24	18,56	265,64	126974,00	7583,00	,009*
	Aile dışı	42	137,50	21,56	202,05	8486,00		

* $p \leq 0,05$

Tablo 20 incelendiğinde, ABÖ-B Teşvik faktör puanları, babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiğine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($U=7998,50$; $p \leq ,05$). Buna göre ABÖ-B Teşvik faktörü üzerinde, babaların boş zamanlarını kiminle geçirildiğinin anlamlı bir etkisi

bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, boş zamanlarını ailesi ile geçiren babaların ABÖ-B Teşvik faktör puan ortalamaları, boş zamanlarını ailesi dışındaki kişilerle geçiren babalara kıyasla daha yüksektir.

ABÖ-B Engel faktör puanları ($U=7595,00$; $p \leq ,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktör puanları ($U=8122,00$; $p \leq ,05$) babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiğine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre, ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktörleri üzerinde, babaların boş zamanlarını kiminle geçirildiğinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, boş zamanlarını ailesi dışındaki kişilerle geçiren babaların ABÖ-B Engel ve ABÖ-B Kontrol faktör puan ortalamaları boş zamanlarını ailesi ile birlikte geçiren babalara kıyasla daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları ($U=8071,50$; $p \leq ,05$), BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktör puanları ($U=7990,00$; $p \leq ,05$), BAKÖ Temel Bakım faktör puanları ($U=7864,50$; $p \leq ,05$) ve BAKÖ toplam puanları ($U=7583,00$; $p \leq ,05$) babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre baba katılım üzerinde babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiklerinin anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca sıra ortalamaları ile puan ortalamaları incelendiğinde, boş zamanlarını ailesi ile birlikte geçiren babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet, BAKÖ İlgi ve Yakınlık, BAKÖ Temel Bakım ve BAKÖ toplam puan ortalamaları, boş zamanlarını ailesi dışındaki kişilerle birlikte geçiren babalara kıyasla daha yüksektir.

Çocukların Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan aldıkları toplam puanları babaların boş zamanlarını kiminle geçirdiklerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($U=8377,50$; $p > ,05$). Buna göre çocukların prososyallikleri üzerinde, babaların boş zamanları kiminle geçirdiklerine göre anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışmada yer alan ÇPÖ, BAKÖ ile ABÖ-B faktör ve toplam puanların *babaların yaptığı sosyal aktivitelere* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 21’de gösterilmektedir.

Tablo 21

Araştırmada Yer Alan ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Puanların Babaların Yaptığı Sosyal Aktivitelere Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Sosyal Aktivite	n	$\bar{x}$	s.s.	Sıra Ort.	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
Prososyallik toplam puan	(1) Spor yapmak	46	80,43	16,79	264,02	9,87	,079	
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	85,04	14,27	302,71			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	84,45	12,91	283,48			
	(4) Seyahat etmek	35	78,65	13,72	242,01			
	(5) T.V. izlemek	204	79,61	15,03	251,56			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	79,39	16,51	244,58			
ABÖ-B Teşvik	(1) Spor yapmak	46	50,36	5,78	246,60	1,90	,862	
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	50,52	7,69	268,82			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	49,60	7,65	240,12			
	(4) Seyahat etmek	35	50,82	7,23	270,70			
	(5) T.V. izlemek	204	50,92	6,20	265,75			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	50,17	6,97	253,84			
ABÖ-B Engel	(1) Spor yapmak	46	22,60	6,60	247,67	9,57	,088	
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	21,87	7,45	222,95			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	25,48	10,80	278,59			
	(4) Seyahat etmek	35	23,45	7,69	263,60			
	(5) T.V. izlemek	204	23,40	7,86	259,74			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	24,95	8,39	286,49			
ABÖ-B Kontrol	(1) Spor yapmak	46	24,52	7,58	237,80	19,25	,002*	5>2 6>2
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	23,34	7,61	212,67			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	24,03	8,58	221,76			
	(4) Seyahat etmek	35	25,48	8,16	251,94			
	(5) T.V. izlemek	204	26,22	7,82	272,38			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	27,79	8,78	294,85			
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	(1) Spor yapmak	46	65,82	10,75	305,67	23,32	,000*	1>5 2>5
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	65,24	9,47	301,02			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	65,36	9,86	301,89			
	(4) Seyahat etmek	35	64,45	10,10	289,00			
	(5) T.V. izlemek	204	59,73	11,41	229,60			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	61,07	11,04	248,33			
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	(1) Spor yapmak	46	56,17	4,47	274,21	2,94	,709	
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	56,59	3,77	275,99			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	57,06	2,79	281,76			
	(4) Seyahat etmek	35	55,94	4,20	253,11			
	(5) T.V. izlemek	204	55,97	4,60	255,64			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	55,79	4,57	249,23			
BAKÖ Temel Bakım	(1) Spor yapmak	46	29,28	7,08	299,80	11,75	,038*	1>6
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	28,32	6,80	281,63			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	27,12	6,26	251,52			
	(4) Seyahat etmek	35	29,54	6,17	308,26			
	(5) T.V. izlemek	204	26,58	7,37	245,79			
	(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	26,45	7,71	244,54			
BAKÖ toplam puan	(1) Spor yapmak	46	151,28	18,11	300,96	17,06	,004*	1>5
	(2) Kitap gazete dergi okumak	82	150,17	16,13	295,93			
	(3) Konsere, müzeye, sergiye gitmek	33	149,54	15,95	287,45			
	(4) Seyahat etmek	35	149,94	17,28	292,49			

(5) T.V. izlemek	204	142,28	19,91	236,46
(6) Dijital ortamda zaman geçirmek	120	143,32	19,35	244,91

* $p \leq ,05$

Tablo 21 incelendiğinde, ABÖ-B Kontrol faktör puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=19,25$; $p \leq ,05$). Buna göre, ABÖ-B Kontrol faktörü üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, T.V. izleyen babaların ABÖ-B Kontrol ortalamaları, kitap/gazete/dergi okuyan babaların ortalamalarından daha yüksektir. Benzer şekilde, dijital ortamda zaman geçiren babaların ABÖ-B Kontrol ortalamaları, kitap/gazete/dergi okuyan babaların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktör puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=23,32$; $p \leq ,05$). Buna göre, BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, spor yapan babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet ortalamaları, T.V. izleyen babaların ortalamalarından daha yüksektir. Benzer şekilde, kitap/gazete/dergi okuyan babaların BAKÖ Keyfi Meşguliyet ortalamaları, T.V. izleyen babaların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ Temel Bakım faktör puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=11,75$; $p \leq ,05$). Buna göre, BAKÖ Temel Bakım faktörü üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, spor yapan babaların BAKÖ Temel Bakım ortalamaları, dijital ortamda zaman geçiren babaların ortalamalarından daha yüksektir.

BAKÖ toplam puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2=17,06$; $p \leq ,05$). Buna göre, BAKÖ toplam puanları üzerinde yapılan sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi

gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan non parametrik çoklu karşılaştırma testine göre, spor yapan babaların BAKÖ toplam puanları ortalamaları, T.V. izleyen babaların ortalamalarından daha yüksektir.

Babanın çocukları ile oyun oynaması, şarkı söylemesi veya kitap okuması gibi çocukları ile keyifli vakit geçirecekleri etkinliklere dâhil olması çocuğun gelişimini olumlu yönde desteklemektedir (Pleck, 2010b, s. 75). Maccoby (2000) tarafından yapılan araştırmaya göre çocuklarının hayatına dâhil olan, çocuklarıyla sık sık geziye çıkan, çocuklarına sık sık kitap okuyan ve çocuklarının eğitimi ile ilgilenen ebeveynlerin samimi, şefkatli ve demokratik olmaları muhtemeldir bu nedenle çocuklarının sosyal açıdan uyumlu olması beklenir. Mevcut araştırma bulgularına göre de Baba Katılım Ölçeği Keyfi Meşguliyet alt boyutunda sosyal aktivite olarak kitap/gazete/dergi okuyan babaların katılım düzeyleri televizyon izleyen babalara göre daha yüksek bulunmuştur. Babalar bireysel olarak bu sosyal aktiviteleri gerçekleştirdiklerinde de çocukların babalarını kitap/gazete/dergi okurken gözlemlemesi onları rol model olarak örnek almasını sağlayabilir. Ayrıca, kitap/gazete/dergi okuma alışkanlığı olan babaların çocuklarına da kitap okumaları ve bu şekilde çocuklarının hayatlarına katılım sağladıkları düşünülebilir.

Çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar, babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=9,87$; $p>,05$). Buna göre, çocukların prososyallik düzeyleri üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türünün anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. ABÖ-B Teşvik faktör puanları ($\chi^2=1,90$; $p>,05$) ve ABÖ-B Engel faktör puanları ($\chi^2=9,57$; $p>,05$) babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre, ABÖ-B Teşvik ve ABÖ-B Engel faktörleri üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türünün anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. BAKÖ İlgî ve Yakınlık faktör puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi^2=2,94$; $p\leq,05$). BAKÖ İlgî ve Yakınlık faktör puanları babaların yaptığı sosyal aktivite türüne göre anlamlı bir farklılık

göstermemektedir. Buna göre, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü üzerinde babaların yaptığı sosyal aktivite türünün anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

“60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı ile ilişkisi nasıldır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları

Altıncı alt amaç kapsamında, çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı ile ilişkisinin nasıl olduğunu belirlemek için ÇPÖ, ABÖ-B ve BAKÖ faktörleri arasında Spearman Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon sonuçları Tablo 22’de gösterilmektedir.

Tablo 22

Çocukların ÇPÖ, BAKÖ ve ABÖ-B Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	ABÖ-B			ÇPÖ
	Teşvik	Engel	Kontrol	
BAKÖ Keyfi Meşguliyet	,38**	-,26*	-,15**	,13**
BAKÖ İlgi ve Yakınlık	,39**	-,28**	-,12**	,16**
BAKÖ Temel Bakım	,24**	-,20**	-,12**	,12**
BAKÖ toplam puan	,39**	-,28**	-,16**	,15**
ÇPÖ	,09*	-,12**	-,08	---

**p≤,01; *p≤,05;

Tablo 22 incelendiğinde, BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik faktörüdür. BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü ile Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki vardır ($r = ,38$; $p \leq ,01$). Ayrıca, BAKÖ Keyfi Meşguliyet faktörü ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasındaki korelasyon pozitif yönlü düşük düzeydedir ($r = ,13$; $p \leq ,01$).

BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik faktörüdür. BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü ile Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki vardır ($r = ,39$; $p \leq ,01$). Ayrıca, BAKÖ İlgi ve Yakınlık faktörü ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasındaki korelasyon pozitif yönlü düşük düzeydedir ($r = ,16$; $p \leq ,01$).

BAKÖ Temel Bakım faktörü ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik faktörüdür. BAKÖ Temel Bakım faktörü ile Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır ($r = ,24$; $p \leq ,01$). Ayrıca, BAKÖ Temel Bakım faktörü ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasındaki korelasyon pozitif yönlü düşük düzeydedir ($r = ,12$; $p \leq ,01$).

BAKÖ Toplam Puanı ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik faktörüdür. BAKÖ Toplam Puanı ile Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki vardır ($r = ,39$; $p \leq ,01$). Ayrıca, BAKÖ toplam puanı ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasındaki korelasyon pozitif yönlü düşük düzeydedir ($r = ,15$; $p \leq ,01$).

Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu ile ABÖ-B Teşvik faktörü arasındaki korelasyon pozitif yönlü düşük düzeyde ($r = ,09$; $p \leq ,05$); ABÖ-B Engel faktörü arasındaki korelasyon negatif yönlü ve düşük düzeyde ($r = -,12$; $p \leq ,05$) ve ABÖ-B Kontrol faktörü arasındaki korelasyon negatif yönlü ve düşük düzeyde ($r = -,08$; $p \leq ,05$) olarak bulunmuştur. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu alt boyutları arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik alt boyutudur. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Baba Katılım Ölçeği alt boyutları puanları ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır. Akgöz-Aktaş (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre anneler babaları teşvik edip daha az sınırladığında daha çok baba katılımı görüldüğü bulunmuştur. Makusha ve Richter (2016) tarafından Güney Afrikalı anne-babalar ile yapılan araştırmada, anne bekçiliğinin baba katılımı üzerinde büyük bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Fagan ve Barnett (2003) tarafından yapılan araştırmaya göre anne bekçiliği, baba yeterliliği ve baba katılımı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Pleck ve Hofferth (2008), anneler çocuk yetiştirme konusunda kriterler belirlemeye ne kadar meyilliyse babaların da o kadar az dâhil olmak istediğini belirtmektedir. Yee vd. (2016) tarafından

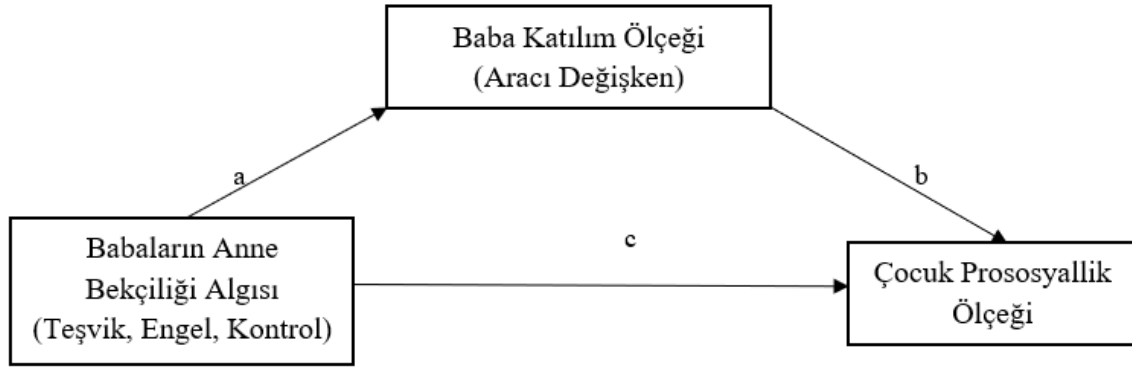
yapılan 459 Çinli ve Koreli ailelerin ebeveynlik inançlarını karşılaştırıldığı araştırmaya göre, Çinli anneler eşlerini Koreli annelere göre daha sık kontrol etmekte ve Çinli babalar, Koreli babalara kıyasla çocuk bakımına daha az katılmaktadır. Wang vd. (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre annelerin teşvik edici ve engelleyici anne bekçiliği davranışları, baba katılımı ile anlamlı şekilde ilişkilidir. Xing vd. (2014) yaptıkları araştırmada annelerin eşlerini teşvik etmesinin babaların çocuk yetiştirme becerilerine olan güvenlerini geliştirdiğini ve katılımlarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. İlgili alanyazın ile uyumlu olarak araştırma bulgularına göre annelerin eşlerini teşvik etmesi ile baba katılımı arasında pozitif ilişki vardır.

Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır. Cabrera vd. (2000) tarafından yapılan araştırmaya göre baba katılımı çocukların sosyoduygusal gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Downer ve Mendez (2005) yaptıkları araştırmada babaların çocuklarının eğitim ve bakımına katılımı çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirdiğini bulmuştur. Ferreira vd. (2016) tarafından yapılan 36-72 aylık çocukların katıldığı araştırmada baba-çocuk ilişkisinin niteliği ile çocukların prososyal davranışları arasında doğrudan bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kısacası, araştırma sonucunda baba katılımı ile çocukların prososyal davranışları arasında olumlu ilişki olduğu bulunmuştur.

“60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı rolü var mıdır?” Alt Amacına İlişkin Yapılan Analiz Sonuçları

Yedinci alt amaç kapsamında, araştırmada yer alan çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarında baba katılımının aracı bir role sahip olup olmadığı incelenmiştir. Bağımlı değişken olarak “Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu” toplam puanı alınırken, “Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu” faktörleri

ayrı ayrı bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Aracı değişken olarak ise “Baba Katılım Ölçeği” toplam puanı ele alınmıştır. Araştırmanın ana modeli Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Baba katılımının aracı değişkeni için ana model.

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu “Teşvik” faktörünün çocukların prososyallikleri üzerindeki etkisinde baba katılımının aracı etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 23’te gösterilmektedir.

Tablo 23

Babaların Anne Bekçiliği Teşvik Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımın Aracı Rolüne İlişkin Yol Katsayıları ve Dolaylı Etki Sonuçları

Model	R ²	F	sd	B	sh	p	t	Bootstrap Dolaylı Etki (%95 GA)	
								Alt Limit	Üst Limit
Teşvik → ÇP (Yol c)	,00	2,19	518	,15	,09	,139	1,48	-,05	,34
Teşvik → BK (Yol a)	,14	88,15	518	1,07	,11	,000*	9,39	,85	1,29
Teşvik → BK → ÇP (Yol b)	,04	10,54	517	,16	,04	,000*	4,34	,089	,237
(Yol c)			517	-,02	,10	,794	-,26	-,235	,180

* p ≤ ,05

Tablo 23 incelendiğinde, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki doğrudan etkiye bakıldığında (c yolu) “Teşvik” faktörünün çocukların prososyalliklerini anlamlı şekilde yordamadığı gözlemlenmiştir ($B_{sh.09} = ,15$, $t_{(518)} = 1,48$, $p = ,139 > ,05$). Buna göre, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı için aracılık etkisinden söz edilemez.

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu “Engel” faktörünün çocukların prososyallikleri üzerindeki etkisinde baba katılımının aracı etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 24’te gösterilmektedir.

Tablo 24

Babaların Anne Bekçiliği Engel Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımın Aracı Rolüne İlişkin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R ²	F	sd	B	sh	t	p	Bootstrap Dolaylı Etki (%95 GA)	
								Alt Limit	Üst Limit
Engel → ÇP (Yol c)	,11	5,93	518	-,20	,08	-2,44	,015*	-,36	-,04
Engel → BK (Yol a)	,06	34,75	518	-,59	,10	-5,89	,000*	-,78	-,39
Engel → BK → ÇP (Yol b)	,04	11,47	517	,15	,04	4,10	,000*	,07	,22
(Yol c)			517	-,11	,08	-1,36	,173	-,28	,05

* $p \leq ,050$

Tablo 24 incelendiğinde, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki doğrudan etkiye bakıldığında (c yolu) “Engel” faktörünün çocukların prososyalliklerini anlamlı şekilde yordadığı gözlemlenmiştir ($B_{sh.08} = -,20$; $t_{(518)} = -2,44$, $p = ,015 \leq ,05$). Engel faktörünün Baba Katılım Ölçeği üzerindeki doğrudan etkisinin de (a yolu) anlamlı çıktığı görülmektedir ($B_{sh.10} = -,59$, $t_{(518)} = -5,89$, $p \leq ,05$). Baba katılımın çocukların prososyallikleri üzerindeki doğrudan etkisi de anlamlı bulunmuştur ($B_{sh.04} = ,15$, $t_{(517)} = 4,10$, $p \leq ,05$). Engel faktörünün çocukların prososyallikleri ile arasındaki anlamlı olan ilişki baba katılımının modele dâhil edilmesi ile beraber anlamlı bulunmamıştır ($B_{sh.08} = -,11$ $t_{(517)} = -1,36$, $p = ,173 > ,05$). Buna göre Engel faktörü ile çocukların prososyallikleri arasındaki ilişkide baba katılımının tam aracı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 24’te

verilen regresyon modeline göre değişkenlerin çocukların prososyalliğin %4' nü açıkladığı görülmektedir ($R^2=.04$; $F_{(2,517)} = 11,47$; $p \leq .05$).

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel alt boyutu ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkide baba katılımının tam aracı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel alt boyutu baba katılımı aracılığıyla çocukların prososyal davranışlarına etki etmektedir. Araştırma bulguları ile benzer olarak Wang vd. (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre anne bekçiliği, baba katılımı aracılığıyla çocukların sosyoduygusal gelişimini etkiler. Ayrıca yapılan araştırmalara göre, annelerin babaların çocuklarının hayatına katılımı konusunda teşvik etmesi babaların çocuk yetiştirmeye katılımını ve çocukların sosyoduygusal gelişimi için olumlu olan samimi bir baba-çocuk ilişkisinin kurulmasını sağlar (Li, Yin, Cai, & Su, 2012; Yin, Li ve Su, 2013). Sonuç olarak çocukların prososyal davranış gelişimine anne bekçiliğinin baba katılımı aracılığıyla etki etmesi, çocuk-anne-baba ilişkisinde hem ikili ilişkilerden (çocuk-anne, çocuk-baba, anne-baba arasındaki ilişkiler) hem de üçünün arasındaki ilişkiden çocuğun gelişiminin etkilendiğini göstermektedir.

Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu “*Kontrol*” faktörünün çocukların prososyallikleri üzerindeki etkisinde baba katılımının aracı etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 25’te gösterilmektedir.

Tablo 25

Babaların Anne Bekçiliği Kontrol Faktörü ile Çocukların Prososyallikleri Arasındaki İlişkide Baba Katılımın Aracı Rolüne İlişkin Yol Katsayıları ve Dolaylı Etki Sonuçları

Model	R^2	F	sd	B	sh	p	t	Bootstrap Dolaylı Etki (%95 GA)	
								Alt Limit	Üst Limit
Kontrol → ÇP (Yol c)	,02	1,41	518	-,09	,08	,235	-1,18	-,26	,06
Kontrol → BK (Yol a)	,02	11,31	518	-,34	,10	,000*	-3,36	-,53	-,14
Kontrol → BK → ÇP (Yol b)	,04	10,66	517	,16	,03	,000*	4,45	,09	,22
(Yol c)			517	-,04	,08	,585	-,54	-,20	,11

* $p \leq .05$

Tablo 25 incelendiğinde, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki doğrudan etkiye bakıldığında (c yolu) “Kontrol” faktörünün çocukların prososyalliklerini anlamlı şekilde yordamadığı gözlemlenmiştir ($B_{sh.08} = -.09$, $t_{(518)} = -1.18$, $p = .235 > .05$). Buna göre, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı için aracılık etkisinden söz edilemez.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma amaçlarına ilişkin elde edilen sonuçlar, alt amaçların sırasına uygun olarak verilmiştir. Ayrıca araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere yönelik öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formundan, babaların Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik, Kontrol ve Engel alt boyutlarından aldıkları puanlar yüksek bulunmuştur. En yüksek ortalamaya “Teşvik” alt boyutu, en düşük ortalamaya ise “Engel” alt boyutu sahiptir. Baba Katılım Ölçeği Keyfi Meşguliyet, Temel Bakım, İlgi ve Yakınlık alt boyutlarından alınan puanlar yüksektir. En yüksek ortalamaya “İlgi ve Yakınlık” alt boyutu sahipken en düşük ortalamaya ise “Temel Bakım” alt boyutu sahiptir.

Çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, öğrenim durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, öğrenim durumu ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Çocukların Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu puanları kardeş sayısı, doğum sırası, anne çalışma durumu, evlilik süresi, babanın algıladığı

ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Kontrol alt boyut puanları anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, babanın algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Kontrol alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, annenin algılanan ebeveynlik stili ve babanın boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği-Baba Formu Ölçeği Engel alt boyutu puanları anne öğrenim durumu, babanın algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Engel alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, öğrenim durumu, evlilik süresi, boş zamanlarını nerede geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu puanları babanın algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, boş zamanlarını nerede geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği Temel Bakım alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba Katılım Ölçeği Temel Bakım alt boyutu puanları çocuğun okul öncesi eğitime devam süresi, kardeş sayısı, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili, baba

yaşı, algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği Keyfi Meşguliyet alt boyutu puanları çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını nerede geçirdiği, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba Katılım Ölçeği Keyfi Meşguliyet alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili ve baba yaşı değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği İlgı ve Yakınlık alt boyutu puanları çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, babanın algıladığı ebeveynlik stili ve boş zamanlarını kimlerle geçirdiği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba Katılım Ölçeği İlgı ve Yakınlık alt boyutu puanları çocuğun cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı, evlilik süresi, öğrenim durumu, boş zamanlarını nerede geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, anne öğrenim durumu, çalışma durumu, evlilik süresi, baba öğrenim durumu, algıladığı ebeveynlik stili, boş zamanlarını kimlerle geçirdiği, sosyal aktiviteleri ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Baba Katılım Ölçeği toplam puanları çocuğun kardeş sayısı, okul öncesi eğitime devam süresi, anne yaşı, algılanan ebeveynlik stili, baba yaşı ve boş zamanlarını nerede geçirdiği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir.

Çocuk Prososyallık Ölçeği-Öğretmen Formu ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik faktörü arasında pozitif yönlü düşük düzeyde, Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Engel ve Kontrol faktörleri arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişki vardır. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Çocuk Prososyallık Ölçeği-Öğretmen Formu toplam puanı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu faktörleri

arasında en yüksek düzeyde ilişki gösteren Teşvik faktörüdür. Baba Katılım Ölçeği toplam puanı, Keyfi Meşguliyet, İlgi ve Yakınlık alt boyut puanları ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Baba Katılım Ölçeği Temel Bakım alt boyutu puanı ile Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formu Teşvik alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki vardır.

Sonuç olarak, Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel alt boyutu ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkide baba katılımının tam aracı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne Bekçiliği Ölçeği-Baba Formunun Engel alt boyutu baba katılımı aracılığıyla çocukların prososyal davranışlarına etki etmektedir. Annelerin teşvikleyen, kontrol eden ve/veya engelleyen tutum ve davranışlarının babalar tarafından algılanması baba katılımını etkilemektedir ve baba katılımı da çocukların prososyal davranış gelişimini etkilemektedir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere yönelik detaylı öneriler aşağıda yer almaktadır.

Öneriler

- Bu araştırma 60-72 aylık çocuklar ve babaları ile gerçekleştirilmiştir. Sonraki araştırmalara daha küçük ve/veya daha büyük yaştaki çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri dâhil edilerek, çocukların prososyal davranışları, babaların anne bekçiliği algısı ve baba katılımı incelenebilir.
- Bu araştırmanın örneklemini Ankara ile Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinde okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların babaları ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Daha geniş örneklem gruplarıyla farklı illerde araştırmalar yapılarak ve okul öncesi eğitime devam etmeyen çocukları da dâhil ederek çocukların prososyal davranışları, babalarının anne bekçiliği algısı ve baba katılım düzeyleri tespit edilebilir.

- Bu araştırmaya anne babası birlikte yaşayan çocuklar dâhil edilmiştir. Gelecek araştırmalarda anne babası ayrı yaşayan çocuklar da araştırmaya dâhil edilebilir.
- Bu araştırmada Çocuk Prososyallik Ölçeğinin Öğretmen Formu ve Anne Bekçiliği Ölçeğinin Baba Formu kullanılmıştır. Sonraki araştırmalarda Çocuk Prososyallik Ölçeğinin Anne-Baba Formu ve Anne Bekçiliği Ölçeğinin Anne Formu kullanılabilir.
- Bu araştırma tarama modelinde gerçekteşirilmıştir. Gelecek araştırmalarda babaların anne bekçiliği algısını ve baba katılımını iyileştirmeyi amaçlayan müdahale programları ve çocukların prososyal davranış gelişimini destekleyen eğitim programları uygulanarak programların etkisinin incelendiği deneysel araştırmalar tasarlanabilir.
- Bu araştırmada anne bekçiliği ile çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkide baba katılımın aracı rolü incelenmiştir. İleride yapılacak araştırmalarda anne bekçiliği ile çocukların farklı sosyal becerileri ve gelişim alanları arasındaki ilişkide baba katılımın aracı rolü incelenebilir.
- Araştırma sonuçlarına göre baba katılımı ön lisans ve üzerinde öğrenim düzeyine sahip babalarda daha yüksektir. Öğrenim düzeyi daha düşük düzeyde olan babaların katılımını artırmaya yönelik eğitim programları tasarlanabilir.
- Araştırma sonuçlarına göre 30 yaş ve altında olan anneler ile lise ve altında öğrenim düzeyine sahip olan anneler babaları daha çok kontrol etmektedir. Genç yaştaki ve öğrenim düzeyi düşük annelere yönelik baba katılımını teşvik etmelerini sağlayacak ve babaları kontrol düzeylerini azaltacak bilgilendirici seminerler düzenlenebilir.
- Bu araştırmada babaların erkek çocuklarının temel bakımına kız çocuklarının temel bakımına göre daha çok katılım sağladığı görölmüştür. Babalar kız çocuklarının da temel bakımına daha çok katılım sağlaması için desteklenebilir.

- Eşleri çalışan babaların katılım düzeylerinin eşleri çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmayan annelere baba katılımını desteklemeleri ve teşvik etmeleri için bilgilendirici seminerler düzenlenebilir.
- Baba katılımını arttırmayı hedefleyen eğitimler ve müdahale programları tasarlanabilir.
- Gelecek araştırmalarda çocukların dil becerileri ile prososyal davranışları arasındaki ilişki incelenebilir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında babaların sınıf içindeki aile katılım etkinliklerine katılımı desteklenebilir.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). Türkiye’de aile yapısı araştırması. İstanbul: Afşaroğlu. <http://www.anarastirma.com.tr/dosyalar/arastirmalar/1161/dosya-1161-1638.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Akçınar, B. (2017). *Türkiye’de ilgili babalık ve belirleyicileri: Ana rapor*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Akgöz-Aktaş, G. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Anne bekçiliği ve evlilik uyumunun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akgöz-Aktaş, G., & Aydın, A. (2020). Anne bekçiliği ölçeği anne formunun Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 23(45), 63-77.
- Aldous, J., & Mulligan, G. M. (2002). Fathers' child care and children's behavior problems. *Journal of Family Issues*, 23(5), 624-647.
- Allen, S. M., & Hawkins, A. J. (1999). Maternal gatekeeping: Mother's beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family*, 61(1), 199-212.

- Almeida, D. M., Wethington, E., & McDonald, D. A. (2001). Daily variation in paternal engagement and negative mood: Implications for emotionally supportive and conflictual interactions. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 417-429.
- Altay, F. B., & Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 14(2), 133-154.
- Arendell, T. (1997). Divorce and remarriage. In T. Arendell (Ed.), *Contemporary parenting: Challenges and issues* (pp. 154-195). London: Sage.
- Asbury, K., Dunn, J. F., Pike, A., & Plomin, R. (2003). Nonshared environmental influences on individual differences in early behavioral development: A monozygotic twin differences study. *Child Development*, 74(3), 933-943.
- Ateş, A. (2021). The relationship between parental involvement in education and academic achievement: A meta-analysis study. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 11(3), 50-66.
- Atmaca Koçak, A. (2004). *Baba destek programı değerlendirme raporu*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Aydın-Kılıç, Z. N. (2016). *Ankara - Trabzon - Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba - çocuk ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aydın-Kılıç, Z. N., & Tezel-Şahin, F. (2018). Involvement of fathers in the lives of children in preschool age. *OPUS Journal of Society Research*, 9(16), 401-436.
- Aytaç, F. K. (2018). *Anne bekçiliği ve ebeveyn sıcaklığı arasındaki ilişkide geleneksel anneliğin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne - baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bağcı, B., & Öztürk-Samur, A. (2016). Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 59-79.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Uzun, H., & Baran, G. (2019). Babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-60.
- Baron, R. M., & Kenny, D., A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-82.
- Barry, A. A., Smith, J. Z., Deutsch, F. M., & Perry-Jenkins, M. (2011). Fathers' involvement in child care and perceptions of parenting skill over the transition to parenthood. *Journal of Family Issues*, 32(11), 1500-1521.

- Bascoe, S. M., Davies, P. T., Sturge-Apple, M. L., & Cummings, E. M. (2009). Children's representations of family relationships, peer information, processing, and school adjustment. *Developmental Psychology*, 45(6), 1740-1751.
- Batson, C. D., Bolen, M. H., Cross, J. A., & Neuringer-Benefiel, H. E. (1986). Where is the altruism in the altruistic personality? *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(1), 212-220.
- Batson, C. D., & Powell, A. A. (2003). Altruism and prosocial behavior. In T. Millon & M. J. Lerner (Eds.), *Handbook of psychology: Vol. 5. Personality and social psychology* (pp. 463-484). New York: Wiley.
- Beets, M. W., & Foley, J. T. (2008). Association of Father Involvement and Neighborhood Quality with Kindergartners' Physical Activity: A Multilevel Structural Equation Model. *American Journal of Health Promotion*, 22(3), 195-203.
- Beitel, A. H., & Parke, R. D. (1998). Paternal involvement in infancy: The role of maternal and paternal attitudes. *Journal of Family Psychology*, 12(2), 268-288.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96.
- Berk, L. E. (2013). *Child development* (9th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Berk, L. E., & Meyers, A. B. (2016). *Infants and children: Prenatal through middle childhood* (8th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Boller, K., Bradley, R., Cabrera, N., Raikes, H. H., Pan, B., Shears, J., & Roggman, L. (2006). The early head start father studies: design, data collection, and summary of father presence in the lives of infants and toddlers. *Parenting: Science and Practice*, 6(2), 117-143.
- Bonney, J., Kelley, M., & Levant, R. (1999). A model of fathers' behavioural involvement in child care in dual-earner families. *Journal of Family Psychology*, 13(3), 401-415.

- Boratav, H. B., Fisek, G. F., & Ziya, H. E. (2014). Unpacking masculinities in the context of social change internal complexities of the identities of married men in turkey. *Men and Masculinities*, 17(3), 299-324.
- Bouchard, C., Cloutier, R., Gravel, F., & Sutton, A. (2008). The role of language skills in perceived prosociality in kindergarten boys and girls. *European Journal of Developmental Psychology*, 5(3), 338-357.
- Bowen, M. (1966). The use of family theory in clinical practice. *Comprehensive Psychiatry*, 7(5), 345-374.
- Bower, A. A. (2012). *What we do when children are good: How parents reinforce their preschool children's prosocial behaviors, and the effectiveness of these strategies across contexts*. Master's Thesis, Nebraska University, Omaha.
- Braver, S. L., & Griffin, W. A. (2000). Engaging fathers in the post-divorce family. *Marriage and Family Review*, 29(4), 247-267.
- Bridges, L. J., Connell, J. P., & Belsky, J. (1988). Similarities and differences in infant-mother and infant-father interaction in the strange situation: A component process analysis. *Developmental Psychology*, 24(1), 92-100.
- Bruce, C., & Fox, G. L. (1999). Accounting for patterns of father involvement: Age of child, father-child coresidence, and father role salience. *Sociological Inquiry*, 69(3), 458-476.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *Ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Brophy-Herb, H., Schiffman, R., Bocknek, E., Dupuis, S., Fitzgerald, H., Horodyski, M., et al. (2010). Toddlers' social-emotional competence in the contexts of maternal

- emotion socialization and contingent responsiveness in a low-income sample. *Social Development*, 20(1), 73-92.
- Brown, G. L., Mangelsdorf, S. C., & Neff, C. (2012). Father involvement, paternal sensitivity, and father-child attachment security in the first 3 years. *Journal of Family Psychology*, 26(3), 421-430.
- Brownell, C. A., Svetlova, M., & Nichols, S. (2009). To share or not to share: When do toddlers respond to another's needs?. *Infancy*, 14(1), 117-130.
- Bulanda, R. E. (2004). Paternal involvement with children: the influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 66(1), 40-45.
- Burchinal, M., & Cryer, D. (2003). Diversity, child care quality, and developmental outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 18(4), 401-426.
- Büyüköztürk, S. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2013). *Statistics for social sciences*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Cabrera, N. J., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H., & Roggman, L. (2014). The ecology of father-child relationships: An expanded model. *Journal of Family Theory & Review*, 6(4), 336-354.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-K. *Applied Developmental Science*, 11(4), 208-213.

- Cabrera, N. J., & Tamis-LeMonda, C. S. (Eds.). (2013). *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (2nd Ed.). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Caprara, G., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Bandura, A., & Zimbardo, P. (2000). Prosocial foundations of children's academic achievement. *Psychological Science*, 11(4), 302-306.
- Caputi, M., Lecce, S., Pagnin, A., & Banerjee, R. (2012). Longitudinal effects of theory of mind on later peer relations: The role of prosocial behavior. *Developmental Psychology*, 48(1), 257-270.
- Carlo, G., Crockett, L. J., Randall, B. A., & Roesch, S. C. (2007). A latent growth curve analysis of prosocial behavior among rural adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 17(2), 301-324.
- Carlo, G., Mestre, M., Samper, P., Tur, A., & Armenta, B. (2010). The longitudinal relations among dimensions of parenting styles, sympathy, prosocial moral reasoning, and prosocial behaviors. *International Journal of Behavioral Development*, 35(2), 116-124.
- Carlson, M. J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 68(1), 137-154.
- Carlson, M. J., & Corcoran, M. E. (2001). Family structure and children's behavioral and cognitive outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 779-792.
- Casper, L. M., & O'Connell, M. (1998). Work, income, the economy, and married fathers as child-care providers. *Demography*, 35(2), 243-250.
- Castillo, J. T., & Fenzl-Crossman, A. (2010). The relationship between non-marital fathers' social networks and social capital and father involvement. *Child & Family Social Work*, 15(1), 66-76.

- Cherlin, A. (2010). Demographic trends in the United States: A review of research in the 2000s. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 403-419.
- Clark, K. E., & Ladd, G. W. (2000). Connectedness and autonomy support in parent–child relationships: Links to children's socioemotional orientation and peer relationships. *Developmental Psychology*, 36(4), 485-498.
- Coley, R. L., & Hernandez, D. C. (2006). Predictors of paternal involvement for resident and nonresident low-income fathers. *Developmental Psychology*, 42(6), 1041-1056.
- Cox, M. J., & Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 193-196.
- Cook, J. L., Jones, R. M., Dick, A. J., & Singh, A. (2005). Revisiting men's role in father involvement: The importance of personal expectations. *Fathering*, 3(2), 165-178.
- Craig, L. (2006). Does Father Care Mean Fathers Share?: A Comparison of How Mothers and Fathers in Intact Families Spend Time with Children. *Gender & Society*, 20(2), 259-281.
- Creswell, J. W. (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (5th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Cristofaro, T. N., & Tamis-LeMonda, C. S. (2008). Lessons in mother-child and father-child personal narratives in Latino families. In A. McCabe, A. L. Bailey, & G. Melzi (Eds.), *Spanish-language narration and literacy: Culture, cognition, and emotion* (pp. 54-91). New York: Cambridge University.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C., & Raymond, J. (2004). Everyday marital conflict and child aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32(2), 191-202.
- Çelik Kahraman, S. (2019). *Okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çubukçu, A. (2019). *48-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Davies, D. (2011). *Child development: A practitioner's guide*. New York: Guilford.
- Day, R. D., & Padilla-Walker, L. M. (2009). Mother and father connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 900-904.
- Decety, J., & Meyer, M. (2008). From emotion resonance to empathic understanding: A social developmental neuroscience account. *Development and Psychopathology*, 20(4), 1053-1080.
- Deleş, B., & Kaytez, N. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile baba katılım durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 24(84), 101-116.
- DeLuccie, M. F. (1995). Mothers as gatekeepers: A model of maternal mediators of father involvement. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(1), 115-131.
- Denham, S. A. (1997). " When I have a Bad Dream, Mommy Holds Me": Preschoolers' Conceptions of Emotions, Parental Socialisation, and Emotional Competence. *International Journal of Behavioral Development*, 20(2), 301-319.
- Denham, S. A. (2006). The emotional basis of learning and development in early childhood education. In B. Spodek & O. N. Saracho (Eds.), *Handbook of research on the education of young children* (2nd Ed., pp. 85-103). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Dix, T., & Grusec, J. E. (1983). Parental influence techniques: An attributional analysis. *Child Development*, 54(3), 645-652.

- Doherty, W. J., Kouneski, E. F., & Erickson, M. F. (1998). Responsible fathering: An overview and conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*, 60(2), 277-292.
- Doohan, E. M., Carrere, S., Siler, C., & Beardslee, C. (2009). The link between the marital bond and future triadic family interactions. *Journal of Marriage and Family*, 71(4), 892-904.
- Downer, J. T., & Mendez, J. L. (2005). African American father involvement and preschool children's school readiness. *Early Education and Development*, 16(3), 317-340.
- Downey, D. B., Condron, D. J., & Yücel, D. (2015). Number of siblings and social skills revisited among american fifth graders. *Journal of Family Issues*, 36(2), 273-296.
- Dönmez, Ö. (2019). *Babasavar annelik ölçeği'nin geliştirilmesi ve okul öncesi çağda çocuğu olan anne-babaların etkileşim davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, E. C., Kerr, A. M., Litrownik, J. A., Radhakrishna, A., ... Runyan, K. D. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6(4), 300-309.
- Dunfield, K., Kuhlmeier, V. A., O'Connell, L., & Kelley, E. (2011). Examining the diversity of prosocial behavior: Helping, sharing, and comforting in infancy. *Infancy*, 16(3), 227-247.
- Eisenberg, N. (2015). *Altruistic emotion, cognition, and behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., & Shepard, S. A. (2005). Age Changes in Prosocial Responding and Moral Reasoning in Adolescence and Early Adulthood. *Journal of Research on Adolescence*, 15(3), 235-260.

- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (pp. 701-778). New York: Wiley.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 67(5), 2227-2247.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Schaller, M., Carlo, G., & Miller, P. A. (1991). The relations of parental characteristics and practices to children's vicarious emotional responding. *Child development*, 62(6), 1393-1408.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. In W. Damon & R. M. Lerner (Series Eds.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol 3. Social, emotional and personality development* (6th Ed., pp. 646–718). Hoboken, NJ: Wiley.
- Eisenberg, N., & Mussen, P. H. (1989). *The roots of prosocial behavior in children*. Cambridge: Cambridge University.
- Eisenberg, N., Pidada, S., & Liew, J. (2001). The relations of regulation and negative emotionality to Indonesian children's social functioning. *Child Development*, 72(6), 1747-1763.
- Eisenberg N., Spinrad T. L., & Knafo-Noam A. (2015). Prosocial development. In R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology and developmental science* (pp. 1-47). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Ensor, R., Spencer, D., & Hughes, C. (2011). 'You feel sad?' emotion understanding mediates effects of verbal ability and mother–child mutuality on prosocial behaviors: Findings from 2 years to 4 years. *Social Development*, 20(1), 93-110.

- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Sheldon, S. B., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., ... & Williams, K. J. (2002). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (2nd Ed.). Thousand Oaks CA: Corwin.
- Epstein, J. L., (2011). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools* (2nd Ed.). Boulder CO: Westview.
- Epstein, J. L., (2019). School, Family, and Community Partnerships: Caring for the children we share. In Epstein, J. L., Sanders, M. G., Sheldon, S. B., et al., (Eds.). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (4th Ed.). (pp. 11-32) Thousand Oaks CA: Corwin.
- Ergin, D. G. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile çocuğun prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Eysenck, H. J. (1960). The development of moral values in children: The contribution of learning theory. *British Journal of Educational Psychology*, 30(1), 11-21.
- Fagan, J., & Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 24(8), 1020-1043.
- Fagan, J., Newash, N., & Schloesser, A. (2000). Female caregivers' perceptions of fathers' and significant adult males' involvement with their Head Start children. *Families in Society*, 81(2), 186-196.
- Fagan, J., & Palkovitz, R. (2011). Coparenting and relationship quality effects on father engagement: Variations by residence, romance. *Journal of Marriage and Family*, 73(3), 637-653.
- Fazeli, E., Golmakani, N., Taghipour, A., & Shakeri, M. T. (2015). The relationship between demographic factors and gender role attitudes in women referring to

- mashhad health care centers in 2014. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 3(1), 276-284.
- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3(2), 95-131.
- Ferreira, T., Cadima, J., Matias, M., Vieira, J. M., Leal, T., & Matos, P. M. (2016). Preschool children's prosocial behavior: The role of mother-child, father-child and teacher-child relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 1829-1839.
- Flouri E. (2005). Father's Involvement and Psychological Adjustment in Indian and White British Secondary School Age Children. *Child and Adolescent Mental Health*, 10(1), 32-39.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2002). The protective role of parental involvement in adolescent suicide. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 23(1), 17-22.
- Forman, D. R., Aksan, N., & Kochanska, G. (2004). Toddlers' responsive imitation predicts preschool-age conscience. *Psychological Science*, 15(10), 699-704.
- Formoso, D., Gonzales, N. A., Barrera, M., J., & Dumka, L. E. (2007). Interparental Relations, Maternal Employment, and Fathering in Mexican American Families. *Journal of Marriage and Family*, 69(1), 26-39.
- Fox, G. L., & Bruce, C. (2001). Conditional fatherhood: Identity theory and Parental Investment theory as alternative sources of explanation of fathering. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 394-403.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (7th Ed.). New York: Mac Graw Hill.

- Freeman, T. (2008). Psychoanalytic concepts of fatherhood: Patriarchal paradoxes and the presence of an absent authority. *Studies in Gender and Sexuality*, 9(2), 113-139.
- Fujisawa, K. K., Kutsukake, N., & Hasegawa, T. (2008). Reciprocity of prosocial behavior in Japanese preschool children. *International Journal of Behavioral Development*, 32(2), 89-97.
- Gaertner, B. M., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Greving, K. A. (2007). Parental childrearing attitudes as correlates of father involvement during infancy. *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 962-976.
- Galovan, A. M., Holmes, E. K., Schramm, D. G., & Lee, T. R. (2014). Father involvement, father-child relationship quality, and satisfaction with family work: Actor and partner influences on marital quality. *Journal of Family Issues*, 35(13), 1846-1867.
- Gamble, W. C., & Modry-Mandell, K. (2008). Family relations and the adjustment of young children of Mexican descent: Do family cultural values moderate these associations? *Social Development*, 17(2), 358-379.
- Garaigordobil, M. (2009). A comparative analysis of empathy in childhood and adolescence: Gender differences and associated socio-emotional variables. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 9(2), 217-235.
- Garner, P. W. (2003). Child and family correlates of toddlers' emotional and behavioral responses to a mishap. *Infant Mental Health Journal*, 24(6), 580-596.
- Garner, P. W. (2006). Prediction of prosocial and emotional competence from maternal behavior in African American preschoolers. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12(2), 179-198.
- Gauvain, M., Fagot, B. I., Leve, C., & Kavanagh, K. (2002). Instruction by mothers and fathers during problem solving with their young children. *Journal of Family Psychology*, 16(1), 81-90.

- Gaunt, R. (2005). The role of value priorities in paternal and maternal involvement in child care. *Journal of Research on Adolescence*, 14(3), 369-397.
- Gaunt, R. (2008). Maternal gatekeeping: Antecedents and consequences. *Journal of Family Issues*, 29(3), 373-395.
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2011). *Educational research: Competencies for analysis and applications* (10th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Gedik, E. (2020). The relationship between father and child in Daily life narratives of female academicians with children in pre-school period. *Culture & Communication*, 23(45), 118-141.
- Genç, F. G. (2021). *Annelerin prososyal davranışları ve tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gibbs, J. C. (2010). Beyond the conventionally moral. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 106-108.
- Goodman, W. B., Crouter, A. C., Lanza, S. T., & Cox, M. J. (2008). Paternal Work Characteristics and Father-Infant Interactions in Low-Income, Rural Families. *Journal of Marriage and The Family*, 70(3), 640-653.
- Gorard, S., & Smith, E. (2006). Beyond the 'learning society': what have we learnt from widening participation research? *International Journal of Lifelong Education*, 25(6), 575-594.
- Guzzo, K. B. (2011). New father's experiences with their own fathers and attitudes toward fathering. *Fathering*, 9(3), 268-290.
- Grusec, J. E., & Lytton, H. (1988). *Social development: History, theory, and research*. Springer-Verlag: New York.

- Gryczkowski, M., Jordan, S. S., & Mercer, S. H. (2018). Moderators of the relations between mothers' and fathers' parenting practices and children's prosocial behavior. *Child Psychiatry & Human Development*, 49(3), 409-419.
- Gürşimşek, I., Kefi, S., & Girgin, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 181-191.
- Habibova-Doğan, G., & Topkaya, N. (2020). Çalışan kadınlarda evlilik doyumunun yordayıcısı olarak kişiler arası yeterlilik ve iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliliği. *Ege Eğitim Dergisi*, 21(2), 76-90.
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-altı yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30, 28-36.
- Harris, J. A., Rushton, J. P., Hampson, E., & Jackson, D. N. (1996). Salivary testosterone and self-report aggressive and prosocial personality characteristics in men and women. *Aggressive Behavior*, 22(5), 321-331.
- Hart, D., & Fegley, S. (1995). Prosocial behavior and caring in adolescence: Relations to self-understanding and social judgment. *Child Development*, 66(5), 1346-1359.
- Hastings, P. D., McShane, K. E., Parker, R., & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 168(2), 177-200.
- Hastings, P. D., Zahn-Waxler, C., Robinson, J., Usher, B., & Bridges, D. (2000). The development of concern for others in children with behavior problems. *Developmental Psychology*, 36(5), 531-546.
- Hawkins, A. J., Christiansen, S. L., Sargent, K. P., & Hill, E. J. (1995). Rethinking fathers' involvement in child care: A developmental perspective. In W. Marsiglio (Ed.),

Fatherhood contemporary theory, research, and social policy (pp. 41-56).
California: Sage.

Hawkins, A. J., & Dollahite, D. C. (1997). Beyond the role-inadequacy perspective of fathering. In A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (Eds.), *Generative fathering: Beyond deficit perspectives* (pp. 3-16). Thousand Oaks, CA: Sage.

Hay, D., Payne, A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 45(1), 84-108.

Hayes, A. F. (2012). *Process: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling* [White paper]. Retrieved from <http://www.afhayes.com/public/process2012.pdf>.

Helwig, C. C., & Turiel, E. (2011). Children's social and moral reasoning. In P. K. Smith & C. H. Hart (Eds.), *Wiley- Blackwell handbook of childhood social development* (2nd ed., pp. 567-583). Chichester, UK: John Wiley & Sons.

Henwood, K., & Procter, J. (2003). The 'good father': Reading men's accounts of paternal involvement during the transition to first- time fatherhood. *British Journal of Social Psychology*, 42(3), 337-355.

Hofferth, S. L., Pleck, J., Stueve, J. L., Bianchi, S., & Sayer, L. (2002). The demography of fathers: What fathers do. In N. J. Cabrera & C. S. Tamis-LeMonda (Eds.), *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (pp. 63-90). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (pp. 281-313). New York: Academic.

Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge: Cambridge University.

- Hoffman, M. L. (2001). Prosocial behavior and empathy: Developmental processes. In N. Smelser & P. Baltes (Eds.). *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (pp. 12230-12233). Amsterdam: Elsevier.
- Hoffman, C. D., & Moon, M. (1999). Women's characteristics and gender role attitudes: Support for father involvement with children. *The Journal of Genetic Psychology*, 160(4), 411-418.
- Hohmann-Marriott, B. (2011). Coparenting and father involvement in married and unmarried coresident couples. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 296-309.
- Holmes, E. K., & Huston, A. C. (2010). Understanding positive father-child interaction: Children's, father's, and mother's contributions. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 8(2), 203-225.
- Horvath, C. A., Lee, C. M., & Bax, K. (2015). How similar are mothers and fathers of young children in their parenting responses and goals? *Journal of Child and Family Studies*, 24(12), 3542-3551.
- Ihinger-Tallman, M., Pasley, K., & Buehler, C. (1993). Developing a middle-range theory of father involvement postdivorce. *Journal of Family Issues*, 14(4), 550-571.
- Ishii-Kuntz, M., Makino, K., Kato, K., & Tsuchiya, M. (2004). Japanese fathers of preschoolers and their involvement in child care. *Journal of Marriage and Family*, 66(3), 779-791.
- İvrendi, A., & Işıkoğlu, N. (2010). A Turkish view on fathers' involvement in children's play. *Early Childhood Education Journal*, 37(6), 519-526.
- İzci, B. (2013). *An exploratory study of Turkish fathers' involvement in the lives of their preschool aged children* (Unpublished master's thesis). Florida State University.

- Janssens, J. M. A. M., & Dekovic, M. (1997). Child rearing, prosocial moral reasoning, and prosocial behavior. *International Journal of Behavioral Development*, 20(3), 509-527.
- Jaffee, S. R., Moffitt, T. E., Caspi, A., & Taylor, A. (2003). Life with (or without) father: The benefits of living with two biological parents depend on the father's antisocial behavior. *Child Development*, 74(1), 109-126.
- Jeynes, W. H. (2015). A Meta-Analysis: The relationship between father involvement and student academic achievement. *Urban Education*, 50(4), 387-423.
- Jones, J., & Mosher, W. D. (2013). Fathers' involvement with their children: United States, 2006-2010. *National Health Statistics Reports*, 71, 1-21.
- Karabulut, H., & Şendil, G. (2017). Annelik Bekçiliği Ölçeği'nin (ABÖ) Türkçe'ye uyarlanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 686-699.
- Karaman, N. N., & Dinçer, Ç. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 639-664.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Karberg, E., & Cabrera, N. (2020). Family Change and Co-parenting in Resident Couples and Children's Behavioral Problems. *Journal of Family Studies*, 26(2), 243-259.
- Kärtner, J., Keller, H., & Chaudhary, N. (2010). Cognitive and social influences on early prosocial behavior in two sociocultural contexts. *Developmental Psychology*, 46(4), 905-914.
- Keenan, K., & Hipwell, A. E. (2005). Preadolescent clues to understanding depression in girls. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(2), 89-105.

- Keleş, E. (2019). *Hitit Üniversitesi'nde çalışan erkek akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet rol tutumu*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Kerr, M. E., & Bowen, M. (1988). *Family evaluation: An approach based on Bowen Theory*. New York: W. W. Norton.
- Kılan, S. (2019). *Baba-bebek bağlanması ve etkileyen faktörler; Manisa örneği*. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kılbitmez, R. (2018). *Çalışan evli kadınların evlilik doyumu düzeylerinin demografik değişkenler ve ev içi iş paylaşımı üzerinden yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kırağ, N., & Çakır, İ. (2019). 0-6 yaş çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve ilişkili faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 117-122.
- Kiang, L., Moreno, A., & Robinson, J. (2004). Maternal preconceptions about parenting predict child temperament, maternal sensitivity, and children's empathy. *Developmental Psychology*, 40(6), 1081-1092.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006a). Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42(5), 771-786.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006b). Parental discipline and affection and children's prosocial behavior: Genetic and environmental links. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(1), 147-164.
- Knafo, A., Zahn-Waxler, C., Van Hulle, C., Robinson, J. L., & Rhee, S. H. (2008). The developmental origins of a disposition toward empathy: Genetic and environmental contributions. *Emotion*, 8(6), 737-752.

- Knop, B., & Brewster, K.L. (2016). Family flexibility in response to economic conditions: Fathers' involvement in child-care tasks. *Journal of Marriage and Family*, 78(2), 283-292.
- Kochanska, G., & Aksan, N. (2004). Development of mutual responsiveness between parents and their young children. *Child Development*, 75(6), 1657-1676.
- Kochanska, G., Friesenborg, A. E., Lange, L. A., & Martel, M. M. (2004). Parents' personality and infants' temperament as contributors to their emerging relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(5), 744-759.
- Kochanska, G., & Murray, K. T. (2000). Mother-child mutually responsive orientation and conscience development: From toddler to early school age. *Child Development*, 71(2), 417-431.
- Kost, K. A. (2001). The function of fathers: What poor men say about fatherhood. *Families in Society*, 82(5), 499-508.
- Krevans, J., & Gibbs, J. C. (1996). Parents' use of inductive discipline: Relations to children's empathy and prosocial behavior. *Child Development*, 67(6), 3263-3277.
- Kulik, L., & Tsoref, H. (2010). The entrance to the maternal garden: Environmental and personal variables that explain maternal gatekeeping. *Journal of Gender Studies*, 19(3), 263-277.
- Kuruçırak Ş. (2010). 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kwok, S. Y. C. L., & Li, B. K. K. (2015). A mediation model of father involvement with preschool children in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 122(3), 905-923.

- Ladd, G. W. (2007). Social learning in the peer context. In O. Saracho & B. Spodek (Eds.), *Contemporary perspectives on socialization and social development* (pp. 133-164). Charlotte, NC: Information Age.
- Laible, D., Eye, J., & Carlo, G. (2008). Dimensions of conscience in mid-adolescence: Links with social behavior, parenting, and temperament. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(7), 875-887.
- Lamb, M. E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 1-26). John Wiley & Sons Inc.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L., & Levine, J. A. (1985). Paternal behavior in humans. *American Zoologist*, 25(3), 883-894.
- Lamb M. E., Pleck J. H., Charnov E. L., & Levine J. A. (1987). A biosocial perspective on paternal behavior and involvement, In J. B. Lancaster, J. Altman, A. S. Rossi, & L. R. Sherrod (Eds.), *Parenting across the lifespan: Biosocial dimensions* (pp. 111-142). New York, NY: Aldine de Gruyter.
- Leavell, A. S., Tamis-LeMonda, C. S., Ruble, D. N., Zosuls, K. M., & Cabrera, N. J. (2012). African American, White and Latino fathers' activities with their sons and daughters in early childhood. *Sex Roles*, 66(1), 53-65.
- Levtov, R., Gaag, N, Greene, M., Kaufman, M., & Barker, G. (2015). *State of the World's Fathers: A Men Care Advocacy Publication*. Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.
- Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). Children's perception of family relationships as assessed in doll story completion task: links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development*, 13(4), 551-569.

- Bretherton, I., Lambert, J. D., & Golby, B. (2005). Involved fathers of preschool children as seen by themselves and their wives: Accounts of attachment, socialization, and companionship. *Attachment & Human Development*, 7(3), 229-251.
- Letourneau, N., Duffett-Leger, L., Dennis, C. L., Stewart, M., & Tryphonopoulos, P. D. (2011). Identifying the support needs of fathers affected by post-partum depression: a pilot study. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18(1), 41-47.
- Llorca, A., Richaud, M. C., & Malonda, E. (2017). Parenting styles, prosocial, and aggressive behavior: The role of emotions in offender and non-offender adolescents. *Frontiers in Psychology*, 8, 1246-1257.
- Li, Z. H., Yin, X. Y., Cai, T. S., & Su, L. Y. (2012). Role of father-child attachment in effects of father involvement on children's prosocial behavior. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 20(5), 705-707.
- Liew, J., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Eggum, N. D., Haugen, R. G., Kupfer, A., Reiser, M. R., Smith, C. L., Lemery-Chalfant, K., & Baham, M. E. (2011). Physiological regulation and fearfulness as predictors of young children's empathy-related reactions. *Social Development*, 20(1), 111-113.
- Liu, L.S., Li, T.F., Lv, Y., & Li, Y.W. (2013). The effects of father's involvement and parenting on children's early social skills. *Psychological Development and Education*, 29(1), 38-45.
- Lindsey, E., Caldera, Y., & Rivera, M. (2013). Mother-child and father-child emotional expressiveness in Mexican-American families and toddlers' peer interactions. *Early Child Development and Care*, 183(3), 378-393.
- Lindsey, E. W., Cremeens, P. R., & Caldera, Y. M. (2010). Mother-child and father-child mutuality in two contexts: Consequences for young children's peer relationships. *Infant and Child Development*, 19(2), 142-160.

- Lindsey, E. W., & Mize, J. (2000). Parent-child physical and pretense play: Links to children's social competence. *Merrill-Palmer Quarterly*, 46(4), 565-591.
- Lindsey, E. W., Mize, J., & Pettit, G. S. (1997). Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: Implications for children's gender role development. *Sex Roles*, 37(9), 643-661.
- Linnenberg, K. D. (2012). "CinderFella" and First-Shift Fathers: The Effect of Work Schedule on Father Involvement. *Sociological Focus*, 45(3), 203-220.
- Luengo Kanacri, B. P., Pastorelli, C., Eisenberg, N., Zuffianò, A., & Caprara, G. V. (2013). The development of prosociality from adolescence to early adulthood: the role of effortful control. *Journal of Personality*, 81(3), 302-312.
- Maccoby, E. E. (2000). Parenting and its effects on children: On reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 1-27.
- Magill-Evans, J., & Harrison, M. J. (2001). Parent-child interactions, parenting stress, and developmental outcomes at 4 years. *Children's Health Care*, 30(2), 135-150.
- Makusha, T. & Richter, L. (2016). Gatekeeping and its impact on father involvement among black South Africans in rural Kwazulu-Natal. *Culture, Health and Sexuality*, 18(3), 308-320.
- Malti, T., Perren, S., & Buchmann, M. (2010). Children's peer victimization, empathy, and emotional symptoms. *Child Psychiatry & Human Development*, 41(1), 98-113.
- Mammen, K. (2011). Fathers' time investments in children: Do sons get more? *Journal of Population Economics*, 24(3), 839-871.
- Manlove, E. E., & Vernon-Feagans, L. (2002). Caring for infant daughters and sons in dual-earner households: Maternal reports of father involvement in weekday time and tasks. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 11(4), 305-320.

- Marsiglio, W. (1991). Paternal engagement activities with minor children. *Journal of Marriage and the Family*, 53(4), 973-986.
- Marsiglio, W., Amato, P., & Day, R. D. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 1173-1191.
- Mark, I. L. V. D., IJzendoorn, M. H. V., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2002). Development of empathy in girls during the second year of life: Associations with parenting, attachment, and temperament. *Social Development*, 11(4), 451-468.
- Masciadrelli, B. P., Pleck, J. H., & Stueve, J. L. (2006). Fathers' role model perceptions: Themes and linkages with involvement. *Men and Masculinities*, 9(1), 23-34.
- Matta, D. S., & Knudson-Martin, C. (2006). Father responsivity: Couple processes and the coconstruction of fatherhood. *Family Process*, 45(1), 19-37.
- Maume, D. J. (2011). Reconsidering the temporal increase in fathers' time with children. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(3), 411-423.
- Maurer, T. W., Pleck, J. H., & Rane, T. R. (2001). Parental identity and reflected-appraisals: Measurement and gender dynamics. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 309-321.
- McBride, B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B., & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54(3), 360-372.
- McBride, B. A., Schoppe, S. J., & Rane, T. R. (2002). Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 998-1011.
- McAllister, C. L., Wilson, P. C., & Burton, J. (2004). From sports fans to nurturers: An Early Head Start Program's evolution toward father involvement. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 2(1), 31-59.

- McClure, E. B. (2000). A meta-analytic review of sex differences in facial expression processing and their development in infants, children, and adolescents. *Psychological Bulletin*, 126(3), 424.
- McWayne, C., Downer, J. T., Campos, R., & Harris, R. D. (2013). Father involvement during early childhood and its association with children's early learning: A meta-analysis. *Early Education & Development*, 24(6), 898-922.
- Mertler, C. A., & Vannatta-Reinhart, R. (2016). *Advanced and multivariate statistical methods: Practical application and interpretation* (6th Ed.). New York: Routledge.
- Meteyer, K., & Perry-Jenkins, M. (2010). Father involvement among working-class, dual-earner couples. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 8(3), 379-403.
- Metindoğan, A. (2015). Fathering in Turkey. In J. L. Roopnarine (Ed.), *Fathers across cultures: The importance, roles, and diverse practices of dads* (pp. 327-349). Praeger: California.
- Meuwissen, A. S., & Carlson, S. M. (2015). Fathers matter: The role of father parenting in preschoolers' executive function development. *Journal of Experimental Child Psychology*, 140(1), 1-15.
- Michalik, N. M., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Ladd, B., Thompson, M., & Valiente, C. (2007). Longitudinal relations among parental emotional expressivity and sympathy and prosocial behavior in adolescence. *Social Development*, 16(2), 286-309.
- Miklikowska, M., Duriez, B., & Soenens, B. (2011). Family roots of empathy-related characteristics: The role of perceived maternal and paternal need support in adolescence. *Developmental Psychology*, 47(5), 1342-1352.
- Mills, R. S. L., & Grusec, J. E. (1989). Cognitive, affective, and behavioral consequences of praising altruism. *Merrill-Palmer Quarterly*, 35(3), 299-326.

- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development*, 56(2), 289-302.
- Moore, E. (2012). Paternal banking and maternal gatekeeping in post-divorce families. *Journal of Family Issues*, 33(6), 745-772.
- Nantel-Vivier, A., Kokko, K., Caprara, G. V., Pastorelli, C., Gerbino, M. G., Paciello, M., Côté, S., Pihl, R. O., Vitaro, F., & Tremblay, R. E. (2009). Prosocial development from childhood to adolescence: a multi-informant perspective with Canadian and Italian longitudinal studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 50(5), 590-598.
- Nelson, T. (2004). Low-income fathers. *Annual Review of Sociology*, 30, 427-451.
- NICHD Early Child Care Research Network. (2000). Factors associated with fathers' caregiving activities and sensitivity with young children. *Journal of Family Psychology*, 14(2), 200-219.
- Nie, J. W., & Lu, Y. L. (2014). Fathers' involvement and children's delay of gratification: The moderating role of gender. *Psychological Development and Education*, 30(2), 121-128.
- Önal, F. (2018). Okul öncesi eğitimde sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan çocukların prososyal davranışlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdal, F. & Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Padilla-Walker, L. M., Carlo, G., Christensen, K. J., & Yorgason, J. B. (2012). Bidirectional relations between authoritative parenting and adolescents' prosocial behaviors. *Journal of Research on Adolescence*, 22(3), 400-408.

- Padilla-Walker, L. M., & Christensen, K. J. (2011). Empathy and self-regulation as mediators between parenting and adolescents' prosocial behavior toward strangers, friends, and family. *Journal of Research on Adolescence*, 21(3), 545-551.
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2010). Parenting and adolescents' values and behaviour: The moderating role of temperament. *Journal of Moral Education*, 39(4), 491-509.
- Parke, R. D. (2002). Fathers and families. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (pp. 27-73). Lawrence Erlbaum Associates.
- Parke, R. D., McDowell, D. J., Kim, M., Killian, C., Dennis, J., Flyr, M. L., & Wild, M. N. (2008). Fathers' contributions to children's peer relationships. In N. J. Cabrera & C. S. Tamis-LeMonda (Eds.), *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (pp. 151-167). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Palkovitz, R. (2002). Involved fathering and child development: Advancing our understanding of good fathering. In N. J. Cabrera & C. S. Tamis-LeMonda (Eds.), *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (pp. 119-140). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, 47(4), 193-219.
- Paquette, D., Bolté, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*, 9(4), 213-230.
- Paulson, J. F., Dauber, S. E., & Leiferman, J. A. (2010). Parental depression, relationship quality, and nonresident father involvement with their infants. *Journal of Family Issues*, 20(10), 1-22.

- Persson, G. (2005). Developmental perspectives on prosocial and aggressive motives in preschoolers' peer interactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 80-91.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities.
- Pleck, J. (1997). Paternal involvement: Levels, sources, and consequences. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 66-103). New York: John Wiley.
- Pleck, J. H. (2007). Why could father involvement benefit children? Theoretical perspectives. *Applied Development Science*, 11(4), 196-202.
- Pleck, J. H. (2010a). Fatherhood and masculinity. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5th ed., pp. 27-57). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Pleck, J. H. (2010b). Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5th ed., pp. 58-93). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Pleck, L. J., & Hofferth, S. L. (2008). Mother involvement as an influence on father involvement with early adolescents. *Fathering*, 6(3), 267-286.
- Pleck, J. H., & Masciadrelli, B. P. (2004). Paternal involvement by U.S. residential fathers: Levels, sources, and consequences. In M. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 222-271). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Poyraz, M. (2007). *Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Prime, H., Plamondon, A., & Jenkins, J. M. (2017). Birth order and preschool children's cooperative abilities: A within-family analysis. *British Journal of Developmental Psychology*, 35(3), 392-405.
- Puhlman, D. J., & Pasley, K. (2013). Rethinking maternal gatekeeping. *Journal of Family Theory and Review*, 5(3), 176-193.
- Puhlman, D. J., & Pasley, K. (2017). The maternal gatekeeping scale: constructing a measure. *Family Relations*, 66(5), 824-838.
- Raley, S., & Bianchi, S. (2006). Sons, daughters, and family processes: Does gender of children matter? *Annual Review of Sociology*, 32, 401-421.
- Ramaswamy, V., & Bergin, C. (2009). Do reinforcement and induction increase prosocial behavior? Results of a teacher-based intervention in preschools. *Journal of Research in Childhood Education*, 23(4), 527-538.
- Rane, T. R., & McBride, B. A. (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. *Journal of Family Issues*, 21(3), 347-366.
- Recchia, H. E., Howe, N., & Alexander, S. (2009). "You didn't teach me, you showed me": Variations in sibling teaching strategies in early and middle childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 55(1), 55-78.
- İş Kanunu. (2003). *T.C. Resmî Gazete*, 25134, 22 Mayıs 2003.
- Devlet Memurları Kanunu. (2016). *T.C. Resmî Gazete*, 12056, 14 Temmuz 1965.
- Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar. (2018). *T.C. Resmî Gazete*, 15754, 6 Haziran 1978.
- Reed, C. (2009). *Correlates of prenatal coparenting and maternal gatekeeping*. A Senior Honors Thesis, The Ohio State University Department of Human Development and Family Science, Ohio.

- Rienks, S. L., Wadsworth, M. E., Markman, H. J., Einhorn, L., & Moran Etter, E. (2011). Father involvement in urban low-income fathers: Baseline associations and changes resulting from preventive intervention. *Family Relations*, 60(2), 191-204.
- Ripke, M., Huston, A. C., Eccles, J., & Templeton, J. (2007). The assessment of psychological, emotional, and social development indicators in middle childhood. In B. V. Brown (Ed.), *Key indicators of child and youth well-being: Completing the picture* (pp. 131–165). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Roggman, L. A., Boyce, L. K., Cook, G. A., Christiansen, K., & Jones, D. (2004). Playing With Daddy: Social Toy Play, Early Head Start, and Developmental Outcomes. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 2(1), 83-108.
- Romano, E., Tremblay, R. E., Boulerice, B., & Swisher, R. (2005). Multilevel correlates of childhood physical aggression and prosocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(5), 565-578.
- Roth-Hanania, R., Davidov, M., & Zahn-Waxler, C. (2011). Empathy development from 8 to 16 months: Early signs of concern for others. *Infant Behavior & Development*, 34(3), 447-458
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In W. Damon, R.M. Lerner, & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology, Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (pp. 571–645). Hoboken, NJ: Wiley.
- Ruiz-Ortiz, R., Braza, P., Carreras, R., & Muñoz, J. M. (2017). Differential effects of mother's and father's parenting on prosocial and antisocial behavior: Child sex moderating. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2182-2190.

- Rushton, J. P. (1982). Altruism and society: A social learning perspective. *Ethics*, 92(3), 425-446.
- Saleh, M. F., & Hilton, J. M. (2011). A comparison of the paternal involvement of low-income fathers in four developmental stages: Adolescence, young adult, adult, and midlife. *The Family Journal*, 19(1), 47-55.
- Salman-Engin, S. (2014). *Türkiye ve ABD'de ortak ebeveynlik süreçleri: Annelerin, babaların ve büyükannelerin 3 aylık bebeklerle olan üçlü etkileşimleri*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica*, 97(2), 153-158.
- Sayer, L. C., Bianchi, S. M., & Robinson, J. P. (2004). Are parents investing less in children? Trends in mothers' and fathers' time with children. *American Journal of Sociology*, 110(1), 1-43.
- Saygılı, N. (2021). *60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Schermerhorn, A. C., & Cummings, E. M. (2008). Transactional family dynamics: A new framework for conceptualizing family influence processes. In R. V. Kail (Ed.), *Advances in child development and behavior* (pp. 187–250). Elsevier.
- Schoppe-Sullivan, S. J., Altenburger, L. E., Lee, M. A., Bower, D. J., & Kamp Dush, C. M. (2015). Who are the gatekeepers? Predictors of maternal gatekeeping. *Parenting*, 15(3), 166-186.

- Schoppe-Sullivan, S. J., Brown, G. L., Cannon, E. A., Mangelsdorf, S. C., & Sokolowski, M. S. (2008). Maternal gatekeeping, coparenting quality, and fathering behavior in families with infants. *Journal of Family Psychology*, 22(3), 389-398.
- Schoppe-Sullivan, S. J., & Fagan, J. (2020). The evolution of fathering research in the 21st century: Persistent challenges, new directions. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 175-197.
- Sebanc, A. (2003). The friendship features of preschool children: Links with prosocial behavior and aggression. *Social Development*, 12(2), 249-268.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 425-438.
- Shafer, K., & Bellamy, J. L. (2016). Focusing on men and fathers: A challenge for social work research and practice. *Social Work Research*, 40(4), 199-202.
- Shields, A., & Cicchetti, D. (2001). Parental maltreatment and emotion dysregulation as risk factors for bullying and victimization in middle childhood. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30(3), 349-363.
- Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba Katılım Ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104-123.
- Siegler, R. S., Eisenberg, N., DeLoache, J. S., & Saffran, J. (2014). *How children develop* (4th Ed.). New York: Macmillan Learning.

- Spinrad, T., & Stifter, C. (2006). Toddlers' empathy related responding to distress: Predictions from negative emotionality and maternal behavior in infancy. *Infancy*, 10(2), 97-121.
- Steinberg, L., & Silk, J. S. (2002). Parenting adolescents. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 103-133). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Stevens, J. P. (2009). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (5th Ed.). New York: Routledge.
- Stevenson, M. M., & Crnic, K. (2013). Intrusive fathering, children's self-regulation and social skills: A mediation analysis. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(6), 500-512.
- Stevenson, M. M., Fabricius, M. V., Cookston, J. T., Parke, R. D., Coltrane, S., Braver, S. L., & Saenz, D. S. (2014). Marital problems, maternal gatekeeping attitudes, and father-child relationships in adolescence. *Developmental Psychology*, 50(4), 1208-1218.
- Storm, L., Lissa, C. J., Lucassen, N., Helmerhorst, K. O., & Keizer, R. (2022). Maternal and Paternal Parenting and Child Prosocial Behavior: A Meta-Analysis Using a Structural Equation Modeling Design. *Marriage & Family Review*, 58(1), 1-37.
- Strauss, C. (2004). Is empathy gendered and, if so, why? An approach from feminist psychological anthropology. *Ethos*, 32(4), 432-457.
- Strayer, J. (1985). *Child rating questionnaire*. Unpublished manuscript, Simon Fraser University, Burnaby, BC, Canada.
- Strayer, J., & Roberts, W. (2004). Children's anger, emotional expressiveness, and empathy: Relations with parents' empathy, emotional expressiveness, and parenting practices. *Social Development*, 13(2), 229-254.

- Svetlova, M., Nichols, S. R., & Brownell, C. A. (2010). Toddlers' prosocial behavior: from instrumental to empathic to altruistic helping. *Child Development*, 81(6), 1814-1827.
- Szabo, N., Dubas, J. S., Karreman, A., van Tuijl, C., Dekovi, M., & van Aken, M. A. G. (2011). Understanding human biparental care: Does partner presence matter? *Early Child Development and Care*, 181(5), 639-647.
- Şahin, H., & Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 707-726
- Takahashi, Y., Okada, K., Hoshino, T., & Anme, T. (2015). Developmental trajectories of social skills during early childhood and links to parenting practices in a Japanese sample. *PloS One*, 10(8), e0135357.
- Tamis-LeMonda, C. S., & Cabrera, N. (1999). Perspectives on father involvement: Research and social policy. *Social Policy Report*, 13(2), 1-26
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2- and 3-year-olds: contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75(6), 1806-1820.
- Tan, Ş. (2016). *SPSS ve EXCEL uygulamalı temel istatistik-1*. Ankara: Pegem.
- Tekmen, B. (2020). Gelişim kuramları ve baba katılımı, Ş. Ünlü-Çetin (Ed.). *Erken çcocukluk gelişimi ve eğitiminde baba katılımı içinde* (ss 17-30). Ankara: Nobel.
- Telli, A. A., & Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), 127-134.

- Tezel Şahin, F. & Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(17) , 30-39.
- Thomas, C. R., & Holmes, E. K. (2019). Are father depression and masculinity associated with maternal gatekeeping? *Journal of Family Psychology*, 34(4), 490-495.
- Tol, U. U., & Taşkan, D. (2018). *Erkeklik ve babalık halleri*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Trawick-Smith, J. (2018). *Early childhood development: A multicultural perspective* (7th Ed.). New York: Pearson.
- Trinder, L. (2008). Maternal Gate Closing and Gate Opening in Postdivorce Families. *Journal of Family Issues*, 29(10), 1298-1324.
- Trommsdorff, G., Friedlmeier, W., & Mayer, B. (2007). Sympathy, distress, and prosocial behavior of preschool children in four cultures. *International Journal of Behavioral Development*, 31(3), 284-293.
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). Dimensions of mothers' and fathers' differential treatment of siblings: Links with adolescents' sex-typed personal qualities. *Family Relations*, 52(1), 82-89.
- Tutkun, C., & Tezel Şahin, F. (2016). Anne, baba ve çocukların doğal gözlemleri: bir kitapçı ortamında anne çocuk mu? Baba çocuk mu? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2293-2308.
- Türen, Ş. (2022). *60-72 aylık çocukların annelerinin sahip oldukları bireysel değerler ile çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- Türkmen, S. (2018). *Okul öncesi eğitim alan 48-60 aylık çocukların zekâ alanlarıyla prososyal davranışları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Updegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Kupanoff, K. (2001). Parents' involvement in adolescents' peer relationships: A comparison of mothers' and fathers' roles. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 655-668.
- Uzmen, S., & Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 193-212.
- Ünlü, Ş. (2010). *Babamın çocuğu çocuğumun babası olmak: 0-8 yaş aralığında çocuğu olan babaların ve onların babalarının çocuk bakımına katılım patternlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yağan-Güder, S., & Ata, S. (2018). Father involvement, gender perception and children's gender stereotypes. *Universal Journal of Educational Research*, 6(8), 1637-1646.
- Yağmurlu, B., & Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of pro-social behavior in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.

- Yarrow, M. R., Scott, P. M., & Waxler, C. Z. (1973). Learning concern for others. *Developmental Psychology*, 8(2), 240-260.
- Yavorsky, J. E., Kamp-Dush, C. M., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2015). The production of inequality: The gender division of labor across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 77(3), 662-679.
- Yee, Y., Kim, J., Han, C., & Ji, H. (2016). A comparative study on the parenting beliefs and maternal gatekeeping for Korean and Chinese fathers' parenting involvement. *Journal of Korean Child Care and Education*, 12(6), 207-226.
- Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean P. E., & Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154.
- Yılmazçetin, C. (2003). *Babanın katılımı ve ergen öncesi çocukların davranışsal problemleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yin, X. Y., Li, Z. H., & Su, L. Y. (2013). Children' emotional behaviors and confliction and attachment between children and fathers. *Chinese Mental Health Journal*, 27(1), 33-37
- Yogman, M., & Garfield, C. F. (2016). Fathers' roles in the care and development of their children: The role of pediatricians. *Pediatrics*, 138(1), e20161128.
- Yoshida, A. (2012). Dads who do diapers: Factors affecting care of young children by fathers. *Journal of Family Issues*, 33(4), 451-477.
- Young, S. K., Fox, N. A., & Zahn-Waxler, C. (1999). The relations between temperament and empathy in 2-year-olds. *Developmental Psychology*, 35(5), 1189-1197.
- Vaden-Kiernan, N., Ialongo, N. S., Pearson, J., & Kellam, S. (1995). Household family structure and children's aggressive behavior: A longitudinal study of urban

- elementary school children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23(5), 553-568.
- Vaish, A., Carpenter, M., & Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. *Developmental Psychology*, 45(2), 534-543.
- Van Egeren, L. A., & Hawkins, D. P. (2004). Coming to terms with coparenting: Implication of definition and measurement. *Journal of Adult Development*, 11(3), 165-178.
- Volbrecht, M. M., Lemery-Chalfant, K., Aksan, N., Zahn-Waxler, C., & Goldsmith, H. H. (2007). Examining the familial link between positive affect and empathy development in the second year. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 105-129.
- Waller, M. R., & Swisher, R. (2006). Fathers' risk factors in fragile families: Implications for “healthy” relationships and father involvement. *Social Problems*, 53(3), 392-420.
- Walker, A. J., & McGraw, L. A. (2000). Who is responsible for responsible fathering?. *Journal of Marriage and Family*, 62(2), 563-569.
- Walker, L. J., & Taylor, J. H. (1991). Family interactions and the development of moral reasoning. *Child Development*, 62(2), 264-283.
- Wang, X., Yu, Y., Zhu, R., & Ji, Z. (2021) Linking maternal gatekeeping to child outcomes in dual-earner families in China: the mediating role of father involvement. *Early Child Development and Care*, 191(2), 187-197.
- Warneken, F., Chen, F., & Tomasello, M. (2006). Cooperative activities in young children and chimpanzees. *Child Development*, 77(3), 640-663.

- Warneken, F., & Tomasello, M. (2008). Extrinsic rewards undermine altruistic tendencies in 20-month-olds. *Developmental Psychology*, 44(6), 1785-1788.
- Weir, K., Stevenson, J., & Graham, P. (1980). Behavioral deviance and teacher ratings of prosocial behavior: preliminary findings. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 19(1), 68-77.
- Wellington, J. (2015). *Educational research: Contemporary issues and practical approaches* (2nd Ed.). London: Bloomsbury.
- Williams, K. E., & Berthelsen, D. (2017). The development of prosocial behaviour in early childhood: Contributions of early parenting and self-regulation. *International Journal of Early Childhood*, 49(1), 73-94.
- Wilson, K. R., Havighurst, S. S., Kehoe, C., & Harley, A. E. (2016). Dads tuning in to kids: Preliminary evaluation of a fathers' parenting program. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 65(4), 535-549.
- Xing, X. W., Wu, X. C., Hou, J. F., Liu, C., & Chen, L. L. (2014). Effects of attitudes towards fathers' role on their involvement in childrearing: Adjustment brought by mothers' different attitudes. *Psychological Development and Education*, 9(4), 387-395.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28(1), 126-136.
- Zahn-Waxler, C., Schiro, K., Robinson, J. L., Emde, R. N., & Schmitz, S. (2001). Empathy and prosocial patterns in young MZ and DZ twins: Development and genetic and environmental influences. In R. N. Emde & J. K. Hewitt (Eds.), *Infancy to early childhood: Genetic and environmental influences on developmental change* (pp. 141–162). Oxford University: New York.

- Zahn-Waxler, C., Shirtcliff, E. A., & Marceau, K. (2008). Disorders of childhood and adolescence: gender and psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 275-303.
- Zhang, F., & Fu, C. (2014). Addressing the absence of love from fathers to promote healthy development of pre-school children. *Journal of Lincang Education College*, 23(1), 68-73.
- Zvara, B. J., Schoppe-Sullivan, S. J., & Dush, C. M. (2013). Fathers' involvement in child health care: Associations with prenatal involvement, parents' beliefs, and maternal gatekeeping. *Family Relations*, 62(4), 649-661.

EKLER

Ek 1. MEB Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.09.2021-E.175878

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-32962367
Konu : Araştırma izni

24.09.2021

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

- İlgi: a) 31.08.2021 tarihli ve 153954 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Şerife Nur VAROL'un "**60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi**" konulu tezi kapsamında merkez ilçelere bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (6 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi
Bilgi:
9 Merkez İlçe MEM

Ek 2. Etik Kurul Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.08.2021-E.141583

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu**

Sayı : E-77082166-302.08.01-141583
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

10.08.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi Şerife Nur KARAÇELİK'in, Prof.Dr.Hatice BEKİR'in** danışmanlığında yürüttüğü **"60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi "** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **03.08.2021** tarih ve **12** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2021 - 768

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste

DAĞITIM

Gereği:

Sayın Prof. Dr. Hatice BEKİR

Bilgi:

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Ek 3. Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcımız,

Katılacağınız bu çalışma, “60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi” adıyla, Şerife Nur VAROL tarafından 30.08.2021-04.02.2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır. Bu araştırma, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekçiliği davranışlarına ilişkin algılarının baba katılımı açısından incelenmesi amacıyla yürütülecektir.

Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer: Ankara

Araştırma Uygulaması: Anket

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bize e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı: Şerife Nur VAROL

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:/...../.....

Katılımcı Adı-Soyadı:

Telefon Numarası:

İmza:

EK 4. Kişisel Bilgi Formu

Çocuğunuzun;	
Doğum tarihi (Gün/Ay/Yıl):	.../.../...
Cinsiyeti:	Kız () Erkek ()
Okul öncesi eğitime ne kadar süredir devam ediyor?	Bir yıl veya daha az () Bir yıldan fazla ()
Kardeş sayısı (Kendisi Dışında):	Kardeşi yok veya bir kardeşi var () İki veya daha fazla kardeşi var ()
Doğum sırası:	1.çocuk () 2.çocuk ve üzeri ()
Anne;	
Annenin yaşı:	30 ve altı () 31 ve üzeri ()
Annenin öğrenim durumu:	Lise ve altı () Ön Lisans ve üstü ()
Anne çalışıyor mu?	Evet () Hayır ()
Annenin ebeveynlik stilini nasıl tanımlarsınız?	Otoriter () İzin Verici () Demokratik () Duyarlı () Koruyucu ()
Baba;	
Yaşınız:	35 ve altı () 36 ve üzeri ()
Kaç yıldır evlisiniz?	10 yıl ve altı () 11 yıl ve üzeri ()
Öğrenim durumunuz:	Lise ve altı () Ön Lisans ve üstü ()
Çalışıyor musunuz?	Evet () Hayır ()
Ebeveynlik stilinizi nasıl tanımlarsınız?	Otoriter () İzin Verici () Demokratik () Duyarlı () Koruyucu ()
Ailenizin gelir durumunu nasıl tanımlarsınız?	Düşük () Orta () Yüksek ()
Boş zamanlarınızı çoğunlukla nerede geçirirsiniz? Lütfen sadece <u>bir</u> seçeneği işaretleyiniz.	Ev () Ev dışı yerlerde ()
Boş zamanlarınızı çoğunlukla kimlerle geçirirsiniz? Lütfen sadece <u>bir</u> seçeneği işaretleyiniz.	Aile () Aile dışındaki kişiler ()
Sosyal aktiviteleriniz nelerdir?	Spor Yapmak () Kitap/Gazete/Dergi Okumak () Konsere/Müze/Sergi/Tiyatroya Gitmek () Seyahat Etmek () Televizyon İzlemek () Dijital Ortamda Oyun Oynamak ()

EK 5. Ölçek Kullanım İzinleri

Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu Kullanım İzni

Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu

Gelen Kutusu x

Şerife Nur KARAÇELİK

Alıcı: burcu.bagci.09

22 Mart Pzt 10:50

Burcu hocam merhaba,

Ben Şerife Nur KARAÇELİK, Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi bilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Uyarlama çalışmasını yapmış olduğunuz "Çocuk Prososyallik Ölçeği-Öğretmen Formu" adlı ölçeği sizin izniniz olursa yüksek lisans tez çalışmamda 60-72 aylık çocukların öğretmenlerine uygulamak istiyorum. Ölçeğin uygulanması ve verilerin analiz boyutunda dikkat edilmesi gereken konular hakkında önerilerinize de açığım. Teşekkür ederim.

Sağlıklı günler,

Arş. Gör. Şerife Nur KARAÇELİK
Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

Burcu BAĞCI ÇETİN

Alıcı: ben

22 Mart Pzt 13:29

Merhaba, ekte yer alan izin belgesini bana mail olarak göndermeniz yeterli olacaktır, iyi çalışmalar.

Anne Bekçiliği Ölçeği- Baba Formu Kullanım İzni

Anne Bekçiliği Ölçeği: Baba Formu

Gelen Kutusu x

Şerife Nur KARAÇELİK

Alıcı: glycnakgoz, guleycanaktas

17 Mart Çar 18:33

Güleycan hocam merhaba,

Öncelikle nasılsınız? Ben Şerife Nur KARAÇELİK, Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi bilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Uyarlama çalışmasını yapmış olduğunuz "Anne Bekçiliği Ölçeği: Baba Formu" adlı ölçeği sizin izniniz olursa yüksek lisans tez çalışmamda 3-6 yaş çocuğu olan babalar ile kullanmak istiyorum. Ölçeğin uygulanması ve verilerin analiz boyutunda dikkat edilmesi gereken konular hakkında önerilerinize de açığım. Teşekkür ederim.

Sağlıklı günler,

Şerife

Arş. Gör. Şerife Nur KARAÇELİK
Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

Guleycan Akgoz

Alıcı: ben

18 Mart Per 17:34

Merhaba Şerife Nur,
Ekte ölçeği ve makalesini bulabilirsin.
Süreç boyunca bir sorun olursa mutlaka yaz, konuşalım.
Çalışmada kolaylıklar dilerim.
Sağlıkla kal.

Baba Katılım Ölçeği Kullanım İzni

Baba Katılım Ölçeği Gelen Kutusu

Şerife Nur KARAÇELİK ·

17 Mart Çar 18:52

Alıcı: sim.hilal

Hilal hocam merhaba,

Öncelikle nasılsınız? Ben Şerife Nur KARAÇELİK, Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi bilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Geliştirmiş olduğunuz "Baba Katılım" adlı ölçeği sizin izniniz olursa yüksek lisans tez çalışmamda 3-6 yaş çocuğu olan babalar ile kullanmak istiyorum. Ölçeğin uygulanması ve verilerin analiz boyutunda dikkat edilmesi gereken konular hakkında önerilerinize de açığım. Teşekkür ederim.

Sağlıklı günler,
Şerife

—
Arş. Gör. Şerife Nur KARAÇELİK
Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

Hilal Karabulut

 17 Mart Çar 19:30

Alıcı: ben

Merhabalar.

Çok teşekkür ederim. Umarım sizler de iyisinizdir.

Ölçeğimizi çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ekte ölçekle ilgili bilgileri gönderiyorum. İyi çalışmalar dilerim.

Dr. Öğretim Üyesi Hilal KARABULUT
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi - Fen-Edebiyat Fakültesi

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..